

2025 m. lyčių lygybės ataskaita Europos Sąjungoje

Teisingumas ir
vartotojai

EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2025 m. kovo 7 d.
SWD(2025) 67 galutinis.

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

2025 m. lyčių lygybės ES ataskaita

Dokumentą parengė Pierre Dieumegard for [Europe-Democracy-Esperanto](#)

Šio "laikinojo" dokumentotikslas- suteikti galimybę daugiau žmonių Europos Sąjungoje susipažinti su Europos Sąjungos parengtais (ir jų mokesčiais finansuojamais) dokumentais.

Jei vertimų nėra, piliečiai į diskusijas neįtraukiami.

Šis dokumentas [buvo parengtas tik anglų kalba](#), PDF formato rinkmenoje. Iš pradinio failo sukūreime "LibreOffice" programinės įrangos parengtą nelyginį failą, skirtą mašiniam vertimui į kitas kalbas. Rezultatai dabar pateikiami [visomis oficialiosiomis kalbomis](#).

Pageidautina, kad svarbių dokumentų vertimą perimtų ES administracija. „Svarbūs dokumentai“ yra ne tik įstatymai ir kiti teisės aktai, bet ir svarbi informacija, reikalinga siekiant kartu priimti informacija pagrįstus sprendimus.

Siekiant kartu aptarti mūsų bendrą ateitį ir sudaryti sąlygas patikimiems vertimams, tarptautinė esperanto kalba būtų labai naudinga dėl savo paprastumo, reguliarumo ir tikslumo.

Susisiekite su mumis:

[Kontakto \(europokune.eu\)](mailto:europokune.eu)

<https://e-d-e.org/-Kontakti-EDE>.

Turinys

ĮVADAS.....	4
Laisvas nuo gyvybingumo ir stereotipų.....	6
Smurto dėl lyties panaikinimas.....	6
Kibernetinis smurtas dėl lyties.....	11
Seksualinis priekabiavimas darbe.....	13
Prekyba žmonėmis.....	14
Parama smurto dėl lyties aukoms.....	15
Kova su lyčių stereotipais.....	17
KRYPTIS LYGINĖJE EKONOMIKOJE.....	19
Lyčių nelygybės darbo rinkoje panaikinimas.....	19
Vyrų ir moterų priežiūros skirtumų panaikinimas.....	28
Vyrų ir moterų darbo užmokesčio ir pensijų skirtumų mažinimas.....	34
Vienodo dalyvavimo įvairiuose ekonomikos sektoriuose užtikrinimas.....	38
Lyderiavimas lygiai per visuomenę.....	43
Moterys politinių sprendimų priėmimo procese.....	43
Moterys ekonominių sprendimų priėmimo procese.....	49
GENDERIO MAINSTREAMINGAS.....	56
Lyčių lygybė įvairiose ES politikos srityse.....	56
Lyčių aspekto integravimas į ES biudžetą.....	66
Sąryšingumas įgyvendinant lyčių lygybės politiką.....	70
LYGYBĖS IR MOTERŲ ĮGYVENDINIMO PAGAL PASAULĮ SKATINIMAS.....	73
Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą.....	73
Lyčių aspekto integravimas į ES išorės veiksmus.....	75
ES pasaulinės partnerystės ir daugiašalės pastangos lyčių lygybės srityje.....	76
Smurto dėl lyties panaikinimas.....	78
Moterys, taika ir saugumas.....	80
Vienodas dalyvavimas ir ekonominis įgalėjimas.....	82
Išvada.....	85
Pastabos.....	86

IVADAS

2024 m. buvo svarbūs metai lyčių lygybei ES. Gegužės mėn. priimta pirmoji direktyva dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu šeimoje ir dvi direktyvos dėl lygybės įstaigų vaidmens stiprinimo. Pirmuoju reglamentu, inter alia, ES lygmeniu nustatytos tam tikrų nusikaltimų, visų pirma susijusių su kibernetiniu smurtu, apibrėžtys. Direktyva įgyvendinamas, sustiprinamas ir papildomas Stambulo konvencijos ratifikavimas ES 2023 m. Tai labai reikalinga: iš Eurostato, ES pagrindinių teisių agentūros ir Europos lyčių lygybės instituto atliktos ir 2024 m. lapkričio mėn. paskelbtos ES masto apklausos dėl smurto dėl lyties matyti,¹ kad smurtas prieš moteris vis dar paplitęs: viena iš trijų suaugusių moterų yra patyrusi fizinį (įskaitant grasinimus) ar seksualinį smurtą, viena iš šešių yra patyrusi seksualinį smurtą, įskaitant išžaginimą, o viena iš penkių moterų yra patyrusi smurtą šeimoje, konkrečiai – fizinį ar seksualinį savo partnerio, giminaičio ar kito namų ūkio nario smurtą.

„Eurobarometro“ apklausa dėl lyčių stereotipų² buvo vykdoma kartu su greitąja „Eurobarometro“ apklausa, kurioje daugiausia dėmesio skirta lyčių stereotipams smurto prieš moteris kontekste.³ Nors kai kuriose srityse (pvz., dėl motinų darbo visą darbo dieną poveikio šeimos gyvenimui ir moterų bei vyrų vaidmenims) padėtis šiek tiek pagerėjo, palyginti su ankstesniais metais, taip nėra visose srityse (pvz., kalbant apie natūralią kompetenciją atlikti namų ūkio užduotis). Rezultatai taip pat rodo didesnę jaunų moterų ir jaunų vyrų požiūrių poliarizaciją, nes jauni vyrai linkę labiau sutikti su stereotipinėmis nuomonėmis.

„Eurobarometro“ apklausa dėl lyčių stereotipų rodo, kad ES žmonės sutinka, jog lyčių lygybė yra naudinga visuomenei. Trys ketvirtadaliai respondentų sutinka, kad vyrų ir moterų lygybė taip pat būtų naudinga. Vis dėlto vis dar labai pritariama stereotipiniams teiginiams. Maždaug ketvirtadalis respondentų mano, kad moterims nepatrauklu viešai reikšti tvirtą nuomonę.

Yra ir kitų teigiamų ženklų. Remiantis Europos lyčių lygybės instituto parengtu 2024 m. lyčių lygybės indeksu,⁴ lyčių lygybės balas visoje ES yra 71 iš 100, t. y. 7,9 punkto daugiau nei 2010 m., o per pastaruosius metus padaryta nedidelė, tačiau teigiama pažanga kuriant lygybės sąjungą. Todėl dabartiniu tempu lyčių lygybei pasiekti prireiktų maždaug 60 metų.

Atsižvelgiant į tai, 2025 m. lyčių lygybės ES ataskaitoje apžvelgiamos pagrindinės 2024 m. kovo mėn.–2025 m. vasario mėn. iniciatyvos, kuriomis siekiama skatinti lyčių lygybę pagrindinėse Lyčių lygybės strategijos srityse,⁵ t. y.:

1 <https://ec.europa.eu/eurostat/web/gender-based-violence>

2 Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 545 dėl lyčių stereotipų apėmė lyčių lygybės suvokimą ir bendrus stereotipus apie lyčių vaidmenis ir požymius bei priimtina elgesį; lyčių stereotipų, susijusių su šeimos ir profesiniu gyvenimu, suvokimas ir lyčių stereotipų suvokimas politikoje ir vadovaujamosiose pareigose. [Galima rasti internete](#). Vertėjo pastaba: Pateikta nuoroda neteisinga. Originalas anglų kalba pateikiamas adresu <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2974>; mašininį vertimą į visas oficialiąsias Europos Sąjungos kalbas galima rasti adresu <https://europokune.eu/article35/2024sp545stergen>.

3 Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 544 apėmė lyčių stereotipus smurto prieš moteris kontekste. [Galima rasti internete](#)

4 <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2024>

5 Taip pat žr. Lyčių lygybės strategijos stebėsenos portalą, kuriame pateikiami lengvai prieinami duomenys apie dabartinę padėtį, susijusią su Lyčių lygybės strategijos politikos tikslų įgyvendinimu, nustatomi privalumai bei galimybės ir stebimi pokyčiai laikui bėgant: <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/ges-monitor> Be to, žr. JTC

- panaikinti smurtą dėl lyties ir kovoti su stereotipais;
- klesti lyčių lygybe grindžiamoje ekonomikoje;
- vienodai pirmauti visose visuomenės gyvenimo srityse;
- lyčių aspekto integravimas ir finansavimas; ir
- skatinti lyčių lygybę ir moterų įgalėjimą visame pasaulyje.

Ataskaitoje daugiausia dėmesio skiriama pagrindiniams ES institucijų ir valstybių narių veiksams ir laimėjimams šioje srityje per praėjusius metus. Joje taip pat pateikiama vilčių teikiančių nacionalinių lyčių lygybės iniciatyvų ir ES finansuojamų projektų, kuriais siekiama lyčių lygybės, pavyzdžių (langeliuose).

Ši ataskaita yra penktoji ataskaita, apimanti 2020–2025 m. ES lyčių lygybės strategiją. Joje daugiausia apžvelgiami paskutiniai pirmosios Komisijos, kuriai vadovauja Pirmininkė U. von der Leyen, metai, tačiau ji taip pat apima pirmuosius jos antrosios kadencijos, prasidėjusios 2024 m. gruodžio 1 d., mėnesius, kai buvo įsteigta nauja Komisijos narių kolegija, įskaitant už lygybę atsakingą Komisijos narę L. Lahbib.

2025 m. kovo 5 d. Komisija planuoja priimti Moterų teisių veiksmų gaires – vieną iš pagrindinių Pirmininkės U. von der Leyen politinių gairių rezultatų. Veiksmų gairėse bus nustatyti pagrindiniai lyčių lygybės principai ateinantiems metams. Tai padės apibrėžti darbą, susijusį su nauja lyčių lygybės strategija, ir taps kelrodžiu siekiant didesnės lyčių lygybės ES. Padaryta pažanga atsispindės būsimose Lyčių lygybės ataskaitos redakcijose. Naujoje lyčių lygybės strategijoje po 2025 m. bus pristatyti konkretūs veiksmai, priemonės ir iniciatyvos, kurių ES ketina imtis per ateinančius kelerius metus. Tiek veiksmų gairės, tiek strategija suteiks galimybę išlaikyti postūmį vis dar labai reikalingiems politikos pokyčiams, kurie galiausiai sudarys sąlygas įgyvendinti veiksmų gairėse nustatytą ilgalaikę visiškos lyčių lygybės viziją.

bendradarbiaujant su Regioninės ir miestų politikos GD parengtą regioninį lyčių lygybės stebėsenos dokumentą, kuriame pateikiamas moterų pasiekimų indeksas (angl. Female Achievement Index, FemAI) ir moterų nepalankios padėties indeksas (angl. Female Disadvantage Index, FemDI).

Laisvas nuo gyvybingumo ir stereotipų

Smurtas dėl lyties tebėra vienas didžiausių mūsų visuomenės iššūkių. Siaubingi atvejai ir toliau patenka į antraštes ir susilaukia didelio atgarsio visoje Europoje. Jie aiškiai primena, kad smurtas dėl lyties yra giliai įsišaknijęs ir įtvirtina lyčių nelygybę. Ji daro didelį fizinį, psichologinį ir ekonominį poveikį aukoms, trukdydama joms visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime. Todėl smurto dėl lyties panaikinimas yra vienas iš 2020–2025 m. lyčių lygybės strategijos ramsčių. 2024 m. Komisija toliau sprendė šį klausimą.

Smurto dėl lyties panaikinimas

2024 m. gegužės 7 d. buvo priimta Direktyva dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu šeimoje.⁶ Ji įsigaliojo 2024 m. birželio 14 d., o valstybės narės turi ją perkelti į nacionalinę teisę ir politiką iki 2027 m. birželio 14 d. Komisija glaudžiai bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, kad užtikrintų savalaikį ir visišką perkėlimą į nacionalinę teisę. Direktyva yra svarbus etapas: tai pirmoji išsami ES lygmens teisinė priemonė, kuria kovojama su smurtu prieš moteris ir smurtu šeimoje.

Direktyva siekiama dvejopo tikslo: juo siekiama geriau apsaugoti smurto prieš moteris ir smurto šeimoje aukų teises visoje ES ir ilgainiui sumažinti tokio smurto paplitimą. Ja kriminalizuojamas moterų lyties organų žalojimas, priverstinės santuokos ir dažniausiai pasitaikančios kibernetinio smurto formos (dalijimasis intymia ar manipuluojama medžiaga be sutikimo, persekiojimas kibernetinėje erdvėje, priekabiavimas kibernetinėje erdvėje, taip pat neapykantos dėl lyties kurstymas kibernetinėje erdvėje). Jame taip pat numatytos tikslinės apsaugos, paramos ir teisės kreiptis į teismą priemonės bet kokios formos smurto prieš moteris ir smurto šeimoje aukoms, kai jis kriminalizuojamas pagal nacionalinę arba ES teisę. Galiausiai jame reikalaujama, kad valstybės narės imtųsi prevencinių priemonių, įskaitant konkrečias priemones, kuriomis siekiama užkirsti kelią išžaginimui ir skatinti pagrindinį sutikimo vaidmenį lytiniuose santykiuose.

Direktyva grindžiama Stambulo konvencija, kurios nuostatas teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityje ji įgyvendina ES teisėje. ES prisijungimas prie Konvencijos pasiuntė pasauliui aiškią žinią, kad ES tvirtai laikosi savo įsipareigojimo nutraukti smurtą prieš moteris ir smurtą šeimoje. Komisija buvo paskirta ES koordinavimo įstaiga pagal Konvenciją, o tai reiškia, kad ji yra atsakinga už visų formų smurto, kuriam taikoma Konvencija, prevencijos ir kovos su juo politikos ir priemonių koordinavimą, įgyvendinimą, stebėseną ir vertinimą.

2024 m. Komisija ėmėsi kelių svarbių veiksmų, kad laikytųsi Konvencijoje nustatytų plataus užmojo ir visapusiškų standartų ir juos įgyvendintų. 2024 m. gegužės ir gruodžio mėn. Komisija dalyvavo du kartus per metus rengiamuose Stambulo konvencijos šalių komiteto posėdžiuose. Posėdžiuose ES dalyvavo priimant valstybėms, kurios yra Konvencijos Šalys, skirtas rekomendacijas ir išvadas dėl Konvencijos įgyvendinimo, remiantis GREVIO⁷ – nepriklausomų ekspertų, atsakingų už Konvencijos Šalių vykdomo Konvencijos įgyvendinimo stebėseną, įstaigos – ataskaitomis.

2025 m. sausio mėn. GREVIO pradėjo pradinę Konvencijos įgyvendinimo ES vertinimo procedūrą. Reikalaujama, kad ES, remdamasi klausimynu, pateiktų oficialią ataskaitą apie teises ir kitas priemones, kurių imtasi Konvencijos nuostatomis įgyvendinti.⁸ Po to 2026 m. gegužės–birželio

6 2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1385 dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu šeimoje (OL L 2024/1385, 2024 5 24).

7 <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

8 <https://rm.coe.int/questionnaire-on-legislative-and-other-measures-giving-effect-to-the-p/1680b34281>

mėn. bus surengtas vertinimo vizitas, po kurio GREVIO paskelbs ataskaitą dėl priemonių, kurių ES ėmėsi Konvencijai įgyvendinti. Komisijos, kaip Sąjungos koordinavimo įstaigos, atsakingos už ataskaitų teikimo pareigų pagal Konvencijos stebėsenos mechanizmą vykdymą, buvo paprašyta išplatinti klausimyną institucijoms, įstaigoms ir agentūroms, koordinuojant jų atsakymus ir iki 2025 m. lapkričio 28 d. GREVIO pateikiant konsoliduotą ES ataskaitos redakciją.

2024 m. Latvija žengė didžiulį žingsnį į priekį kovodama su smurtu prieš moteris ir smurtu šeimoje ir tapo 39-ąja Stambulo konvencijos, kuri Latvijai įsigaliojo 2024 m. gegužės 1 d., šalimi.⁹ Be to, Latvija parengė pirmąjį 2024–2029 m. nacionalinį smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo planą. Plane numatytos keturios veiksmų kryptys: 1) užkirsti kelią smurtui prieš moteris ir smurtui šeimoje; 2) teikiant ir tobulinant paramos smurto aukoms priemones; 3) stiprinti smurtautojų atsakomybę ir teikti rehabilitacijos paslaugas siekiant sumažinti smurtinį elgesį; (4) nustatyti vieningą ir koordinuotą kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu šeimoje ir jo prevencijos politiką.

2024 m. balandžio ir lapkričio mėn. Komisija surengė du ES smurto dėl lyties ir smurto šeimoje prevencijos tinklo posėdžius. Balandžio mėn. susitikime daugiausia dėmesio skirta temai „Jaunimo, visų pirma jaunų vyrų ir berniukų, įtraukimas: Švietimo ir skaitmeninės žiniasklaidos vaidmuo“. Dalyviai iš ES valstybių narių pristatė savo specializuotą patirtį sprendžiant problemas, susijusias su smurto dėl lyties ir smurto šeimoje prevencija, ir pasidalijo geriausia nacionaline patirtimi švietimo srityje. Diskusijose daugiausia dėmesio skirta formaliajam švietimui ir savišvietai, skaitmeniniam švietimui ir atrinktoms komunikacijos kampanijoms iš įvairių šalių. Lapkričio mėn. susitikime daugiausia dėmesio skirta temai „Intymūs vaizdai be sutikimo ir neapykantos kurstymas kibernetinėje erdvėje lyties pagrindu: prevencijos klausimai įsigaliojus Smurto prieš moteris direktyvai (Smurto prieš moteris direktyva)“. ES valstybės narės pasidalijo nacionaline geriausia patirtimi smurto dėl lyties NCII ir neapykantos kurstymo kibernetinėje erdvėje prevencijos srityje. Diskusijose daugiausia dėmesio skirta prevencinėms kovos su piktnaudžiavimu NCII ir neapykantos kurstymu kibernetinėje erdvėje priemonėms, interneto platformų ir žiniasklaidos įtraukimui ir dalyvių pasiūlytoms atrinktoms kampanijoms.

Kitas svarbus 2024 m. rezultatas – paskelbti ES smurto dėl lyties tyrimo duomenys¹⁰ apie visas ES šalis. Eurostatas koordinavo duomenų rinkimą 18 ES šalių, kuriose tyrimą vykdė nacionalinės statistikos institucijos. Italija pasidalijo palyginamais pagrindinių rodiklių duomenimis, pagrįstais jos nacionaliniu tyrimu. 8 ES šalyse Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra (FRA) ir Europos lyčių lygybės institutas (EIGE) koordinavo duomenų rinkimą pagal ES smurto dėl lyties tyrimo gaires. 2024 m. lapkričio 25 d. Eurostatas, FRA ir EIGE paskelbė ES masto duomenis, įskaitant bendrą leidinį. Ataskaitoje pateikiami pagrindiniai ES smurto dėl lyties tyrimo rezultatai, pagrįsti visų 27 valstybių narių duomenimis.¹¹ Visoje ES apie savo patirtį buvo apklaustos 114 023 moterys.¹² Ataskaitoje daugiausia dėmesio skiriama įvairių formų smurto prieš moteris paplitimui ES. ES smurto dėl lyties tyrime taip pat renkami konkretūs duomenys apie moterų patirtą smurtą, be kita ko, apie smurto pasekmes ir ryšius su įvairiomis tarnybomis, kurios teikia pagalbą smurtą patyrusioms aukoms. Pagrindiniai apklausos rezultatai rodo, kad viena iš trijų suaugusių moterų ES yra patyrusi fizinį ar seksualinį smurtą arba grasinimus. Viena iš šešių suaugusių moterų ES yra patyrusi seksualinį smurtą. Kalbant apie smurtą šeimoje, daugeliui moterų namai dažnai nėra saugi

9 Iki šiol Stambulo konvenciją pasirašė visos ES valstybės narės, o ją ratifikavo visos valstybės narės, išskyrus penkias.

10 <https://ec.europa.eu/eurostat/web/gender-based-violence/database>

11 Eurostatas, FRA, EIGE (2024 m.), ES apklausa dėl smurto dėl lyties. Pagrindiniai rezultatai. „Moterų patirtis 27 ES valstybėse narėse“ (angl. Experience of women in the EU-27), Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas. [Galima rasti internete.](#)

12 Apklausoje dalyvavo 18–74 m. moterys ES.

vieta, nes 1 iš 5 moterų yra patyrusios intymaus partnerio, giminaičio ar kito jų namų ūkio nario fizinį ar seksualinį smurtą. Viena iš pagrindinių per apklausą nustatytų problemų yra nepranešimas apie smurtą: nors dauguma smurtą patyrusių moterų apie tai kalbėjo su artimu asmeniu, tik 1 iš 5 kreipėsi į sveikatos priežiūros ar socialinių paslaugų teikėją ir tik 1 iš 8 pranešė apie incidentą policijai.¹³

2024 m. Komisija toliau teikė specialų finansavimą projektams, kurie naudingi pilietinės visuomenės organizacijoms ir viešosioms institucijoms, įgyvendinančioms konkrečius veiksmus, įskaitant smurto dėl lyties prevenciją ir kovą su juo, pagal Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą.

Pagal 2024 m. Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programos „Daphne“ kvietimą teikti pasiūlymus (dėl smurto dėl lyties ir smurto prieš vaikus prevencijos ir kovos su juo) buvo pateiktas¹⁴ rekordinis skaičius – 498 – pasiūlymų, susijusių su keturiais kvietimo prioritetais: i) didelio masto ir ilgalaikiai tarpvalstybiniai kovos su smurtu dėl lyties veiksmai; ii) smurto dėl lyties aukų ir jų išgyvenusių asmenų apsaugos ir paramos jiems veiksmai; iii) veiksmai, kuriais siekiama užkirsti kelią smurtui dėl lyties šeimoje, intymiuose santykiuose ir internete, be kita ko, imantis tikslinių veiksmų su smurtautojais; ir iv) tiksliniai veiksmai, kuriais siekiama, kad integruotos vaikų apsaugos sistemos veiktų praktiškai. Įvertinus pasiūlymus buvo atrinkta 30 pasiūlymų, kurių bendras biudžetas – 24,5 mln. EUR.

Konkrečios iniciatyvos nukreiptos prieš seksualinę prievartą prieš vaikus – baisų nusikaltimą, kuris daro didelį poveikį vaikų saugumui ir gerovei. Tai vyksta tiek realiame gyvenime, tiek internete, sukelia fizinę, psichinę ir emocinę traumą ir dažnai sukelia visą gyvenimą trunkančias pasekmes. Nors seksualinė prievarta prieš vaikus daro poveikį tiek mergaitėms, tiek berniukams, ji turi aiškų lyčių aspektą. Remiantis UNICEF pasauliniais skaičiavimais, 1 iš 5 mergaičių ir 1 iš 7 berniukų iki savo 18-ojo gimtadienio patiria kokios nors formos seksualinį smurtą.¹⁵ Merginos tebėra pagrindinės seksualinės prievartos prieš vaikus internete aukos. 2023 m. 97 proc. internetinių pranešimų apie internetinę seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą, kurią tvarko „Internet Watch Foundation“, parodė tik seksualinę prievartą prieš mergaites.¹⁶ Kalbant apie nusikalstamą veiką padariusius asmenis, nors duomenų apie paplitimą nėra daug, kai kurie tyrimai rodo, kad maždaug 3 % vyrų populiacijos gali turėti pedofilinį sutrikimą¹⁷.

ES veiksmingesnės kovos su seksualine prievarta prieš vaikus strategija¹⁸ yra pagrindinis orientacinis pagrindas ES veiksams šioje srityje 2020–2025 m. laikotarpiu. Strategija apima 8 teisėkūros ir su teisėkūra nesusijusias iniciatyvas, kuriomis siekiama sukurti tvirtą teisinę sistemą ir sudaryti palankesnes sąlygas koordinuotam daugelio subjektų, dalyvaujančių apsaugant ir remiant vaikus, požiūriui, apimančiam prevenciją, pagalbą aukoms, tyrimus ir baudžiamąjį persekiojimą.

Pagal šią sistemą 2024 m. vyko derybos dėl Komisijos pasiūlymo dėl reglamento dėl seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijos ir kovos su ja. 2024 m. vasario 6 d. Komisija taip pat pasiūlė

13 Šie rodikliai bus pateikti Lyčių lygybės strategijos stebėsenos svetainėje <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/ges-monitor>.

14 <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/cerv-2024-daphne?keywords=CERV-2024-DAPHNE&programmePart=>

15 <https://data.unicef.org/topic/child-protection/violence/sexual-violence/>

16 <https://www.iwf.org.uk/annual-report-2023/trends-and-data/unique-image-analysis/>

17 <https://www.msmanuals.com/professional/psychiatric-disorders/paraphilias-and-paraphilic-disorders/pedophilic-disorder>

18 https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/protecting-children-sexual-abuse/what-eu-doing-protect-children-sexual-abuse_en

nauja redakcija išdėstyti Direktyvą 2011/93/ES, ¹⁹ kad būtų sugriežtinta baudžiamoji teisė dėl seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų seksualinio išnaudojimo. Peržiūretomis taisyklėmis išplečiamos nusikalstamų veikų apibrėžtys, nustatant griežtesnes bausmes ir konkretesnius prevencijos ir pagalbos aukoms reikalavimus.

Be to, laikantis ES strategijos, 2021 m. rugpjūčio 2 d. įsigaliojusiu Laikiniu reglamentu paslaugų teikėjams sudaromos sąlygos toliau savanoriškai nustatyti seksualinę prievartą prieš vaikus internete ir apie ją pranešti, taip pat pašalinti seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą. 2024 m. vasario mėn. teisėkūros institucijos susitarė pratęsti laikinųjų taisyklių galiojimą iki 2026 m. ²⁰ balandžio 3 d.

Toliau buvo kuriamas seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijos tinklas (CSAPN), ²¹ kuris suburs tyrėjus, pirminės grandies specialistus ir kitus šioje srityje dirbančius suinteresuotuosius subjektus. CSAPN sieks padėti ES valstybėms narėms įdiegti tinkamas naudoti, griežtai įvertintas ir veiksmingas prevencijos priemones ir sudaryti palankesnes sąlygas keisti geriausios praktikos pavyzdžiais siekiant padėti sumažinti seksualinės prievartos prieš vaikus paplitimą ES.

Komisija toliau bendradarbiavo su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais, kad užkirstų kelią seksualinei prievartai prieš vaikus ir su ja kovotų, pvz., remdama Pasaulinę kovos su seksualine prievarta prieš vaikus internete sąjungą (WPGA), ²² skatindama bendradarbiavimą su internetinių paslaugų teikėjais per ES interneto forumą (EUIF) ²³ ir vykdydama operatyvinį bendradarbiavimą su teisėsaugos institucijomis per Europolo Europos kovos su nusikalstamumo grėsmėmis daugiadalykę platformą (EMPACT). ²⁴

Keliais Vidaus saugumo fondo ir programos „Europos horizontas“ lėšomis finansuojamais projektais buvo remiamas ES veiksmingesnės kovos su seksualine prievarta prieš vaikus strategijos įgyvendinimas. Projektai apėmė įvairią veiklą – nuo teisėsaugos priemonių kūrimo iki vaikų ir jaunimo informuotumo didinimo, pagalbos aukoms ir išgyvenusiems asmenims ir nusikaltimų vykdytojų prevencijos programų.

19 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2024%3A60%3AFIN>

20 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/04/29/the-council-gives-the-final-green-light-to-the-prolongation-of-a-child-sexual-abuse-protection-measure/>

21 https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/child-sexual-abuse-prevention-network-csapn_en

22 <https://www.weprotect.org/>

23 https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-union-internet-forum_en

24 <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/empact>

2024 m. birželio 13–14 d. Latvija ir Portugalija kartu surengė tarpusavio mokymosi seminarą Rygoje „Pokyčių iššūkiai: darbas su smurtautojais dėl lyties ir smurto šeimoje“, kuriame dalyvavo 14 kitų valstybių narių ir Komisijos, EIGE bei Europos darbo su smurtautojais šeimoje tinklo atstovai. Ji nagrinėjo tokius klausimus kaip paslaugų prieinamumas ir kūrimas smurto dėl lyties ir smurto šeimoje vykdytojams, kaip į šias paslaugas įtraukti lyčių lygybės aspektus ir kaip juos įvertinti.²⁵

Vienas iš sėkmingų 2021 m. pagal paprogramę „Daphne“ finansuotų projektų yra XAJI: Aktyvus jaunimo tinklas už lygybę: skatinti jaunimo ir pavyzdinių vyrų vaidmenį smurto prieš moteris prevencijos ir lyčių lygybės srityse. Ji buvo įgyvendinama nuo 2022 m. birželio 1 d. iki 2024 m. birželio 30 d. ir joje buvo rengiami mokymai, stiprinami gebėjimai ir didinamas jaunimo, įskaitant paauglius berniukus (12–15 metų amžiaus), informuotumas, siekiant užkirsti kelią smurtui ir padėti nustatyti piktnaudžiavimo modelius bei skatinti lygiateisiškumą ir lyčių lygybę bei santykių modelius. Įgyvendinant projektą dešimtyje Ispanijos (Katalonijos) ir Portugalijos mokyklų buvo mokoma beveik 200 paauglių, iš kurių 40 proc. buvo berniukai. Įgyvendinus projektą, mokyklos įsipareigojo pratęsti mokymą iki kitų mokslo metų (2024–2025 m.), o kitų mokyklų specialistai išreiškė norą pakviesti XAJI projekto grupę dalyvauti mokymuose projekto temomis.

Kroatija iš dalies pakeitė savo Baudžiamąjį kodeksą (Oficialusis leidinys Nr. 36/24),²⁶ kad smurtas dėl lyties būtų apibrėžtas kaip „smurtas prieš moterį dėl to, kad ji yra moteris, ir smurto formos, nuo kurių neproporcingai kenčia moterys“. Pakeitimais taip pat nustatytas naujas sunkumas: „sunkus moters nužudymas“ (moterų žudymas). Siekdamas nustatyti, ar atvejis priskirtinas moterų žudymo dėl lyties nusikaltimui, Kroatijos valdžios institucijos įvertins, ar auka buvo tyčia sužalota dėl savo lyties. Be to, „sunki moters žmogžudystė“ įtraukta į nusikaltimų, kuriems netaikomas senaties terminas, sąrašą.

25 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/who-we-work-gender-equality/mutual-learning-programme-gender-equality_en

26 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2024_03_36_570.html

2024 m. Europos įtraukties ir įvairovės sostinių apdovanojimuose Slovėnijos, Ispanijos ir Švedijos miestai buvo apdovanoti specialiu apdovanojimu, skirtu valdžios institucijoms, kurios, kovodamos su smurtu prieš moteris, užtikrina saugius miestus ir regionus moterims, atsižvelgiant į jų įvairovę. Aukso apdovanojimas atiteko Liublianai (Slovėnija) už paramą solidarumo pastangoms bendradarbiaujant su pilietine visuomene sukurti visapusišką paramos sistemą, skirtą smurto prieš moteris problemai spręsti. Sidabro apdovanojimas atiteko Miranda de Ebro miestui (Ispanija) už politikos formuotojų, pedagogų, socialinių tarnybų ir pilietinės visuomenės suburimą ir aktyvų nukentėjusių moterų dalyvavimą, pavyzdžiui, įgyvendinant iniciatyvą, kurioje dalyvauja teisėsaugos institucijos ir socialinės tarnybos, kad aukoms būtų suteikta saugi pastogė ir skubus apgyvendinimas. Bronzos apdovanojimas atiteko Švedijos Vekšės savivaldybei už strateginį finansavimą, paramos ir informuotumo didinimo planavimą, taip pat už specialų kovos su smurtu prieš moteris departamentą.²⁷

Čekijoje 2025 m. sausio mėn.²⁸ įsigaliojo Baudžiamojo kodekso pakeitimas (Įstatymas Nr. 40/2009 Rink.), kuriuo iš naujo apibrėžiamas išžaginimo nusikaltimas ir sustiprinama smurto šeimoje ir smurto dėl lyties aukų teisinė apsauga. Pagal naująją apibrėžtį bet koks lytinių santykių be aukos sutikimo atvejis bus laikomas išžaginimu; Nebereikia naudoti fizinės jėgos. Atvejai, kai nukentėjusysis „iššaldomas“ bus aiškiai pripažintas išžaginimu. Įstatymo projektą parėmė tiek vyriausybės partijos, tiek opozicija.

2023 m. antrąjį pusmetį Bulgarijos darbo ir socialinės politikos ministerija, padedama moterų ir vyrų lygybės koordinatorių rajonų lygmeniu, parengė vietos praktikos, susijusios su įvairių formų smurto prevencija ir parama aukoms, rinkinį. Kompendiume kaupiama informacija apie vietos politiką ir įgyvendintas priemones bei iniciatyvas, kuria dalijasi 21 rajono administracija, kartu atkreipiant dėmesį į nusistovėjusią gerąją patirtį. Tikslas – skleisti gausią vietos patirtį, stiprinti mainus ir padėti persvarstyti esamą politiką bei kurti naują.²⁹

Kibernetinissmurtas dėl lyties

Pernelyg daug moterų ir mergaičių visoje ES ir toliau patiria kibernetinį smurtą dėl lyties. 2020–2025 m. ES lyčių lygybės strategijoje³⁰ pripažįstama, kad smurtas internete, nukreiptas prieš moteris, tapo paplitęs ir turi konkrečių, žalingų pasekmių moterų psichinei ir psichinei sveikatai. Tai nepriimtina ir yra kliūtis moterų dalyvavimui viešajame gyvenime, taigi ir grėsmė demokratijai. Nuo tada, kai buvo pristatyta strategija, kibernetinio smurto dėl lyties klausimas tapo dar labiau paplitęs.

Direktyvos dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu šeimoje priėmimas³¹ buvo svarbus žingsnis kovojant su kibernetiniu smurtu dėl lyties. Joje pateikiamos vienodos dažniausiai pasitaikančių kibernetinio smurto formų baudžiamosios teisės apibrėžtys, reikalaujama, kad valstybės narės užtikrintų tam tikro pagal direktyvą kriminalizuoto internetinio turinio pašalinimą ir specializuotų

27 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/av/ip_24_2285

28 <https://mzp.gov.cz/web/mzp/tiskove-zpravvy/-/clanek/poslanci-jednomyslnne-schvalili-redefinici-znasilneni-kopirovat->

29 <https://www.mlsp.government.bg/uploads/41/test/2023-sbornik-s-praktiki-nasilie-po-oblasti.pdf>

30 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui, COM(2020) 152 final.

31 2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1385 dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu šeimoje, OL L 2024/1385, 2024 5 24.

paramos paslaugų teikimą kibernetinių nusikaltimų aukoms. Direktyva taip pat skatinamas platformų bendradarbiavimas savireguliacinio srityje, be kita ko, nustatant elgesio kodeksus.

Be to, Skaitmeninių paslaugų aktas (SPA)³² yra labai svarbus ES reglamentas, susijęs su interneto platformomis ir susijusia rizika, įskaitant diskriminacinio turinio sklaidą, pvz., kibernetinio smurto dėl lyties turinio sklaidą interneto platformose.

moteris, ypač tos, kurios patiria įvairių formų diskriminaciją, be kita ko, viešajame gyvenime, patiria neproporcingai didelį įvairių rūšių kibernetinį smurtą dėl lyties,³³ pavyzdžiui, priekabiavimą internete, persekiojimą, doxingą, dalijimąsi intymiais vaizdais be sutikimo ir sintetinės vaizdakaitos vaizdų naudojimą siekiant joms pakenkti ir jas diskredituoti. Pagal Skaitmeninių paslaugų akto rizikos vertinimo sistemą labai didelės interneto platformos ir paieškos sistemos privalo nustatyti, įvertinti ir veiksmingai sumažinti sistemine riziką, įskaitant smurtinio turinio dėl lyties sklaidą, kylančią dėl jų paslaugų kūrimo, veikimo ar naudojimo, taip pat dėl galimo naudotojų piktnaudžiavimo jomis. Tokios rizikos mažinimo priemonės turėtų būti pagrįstos, proporcingos, veiksmingos ir pritaikytos konkrečiai sisteminei rizikai, kad būtų sumažinta fizinė, seksualinė, psichologinė, socialinė, politinė ar ekonominė žala.

Pagal Skaitmeninių paslaugų aktą reikalaujama, kad interneto platformos skelbtų skaidrumo ataskaitas, kuriose būtų pateikta informacija apie jų turinio moderavimo praktiką. Remiantis ES direktyva dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu šeimoje, įgyvendinimo akte nustatytos pranešimo apie sprendimus dėl turinio moderavimo, darančius poveikį moterims ir mergaitėms, kategorijos. Tai, be kita ko, patyčios ir bauginimas kibernetinėje erdvėje, priekabiavimas kibernetinėje erdvėje ir persekiojimas kibernetinėje erdvėje, dezinformacija dėl lyties, neteisėtas smurto ir neapykantos kurstymas, dalijimasis intymia medžiaga be sutikimo, įskaitant sintetinę vaizdakaitą ar panašias technologijas.³⁴ Pirmąsias suderintas ataskaitas paslaugų teikėjai turi paskelbti 2026 m. pradžioje. Be to, Skaitmeninių paslaugų aktu paslaugų teikėjai įpareigojami suteikti prieigą prie duomenų moksliniams tyrimams, susijusiems su sisteminės rizikos nustatymu, nustatymu ir supratimu ES ir su paslaugų teikėjų taikomų rizikos mažinimo priemonių tinkamumu, veiksmingumu ir poveikiu.

Siekdama užtikrinti moterų saugumą internete, Komisija šiuo metu sudaro palankesnes sąlygas kurti naują interneto platformų bendradarbiavimo sistemą – tai vienas iš paskutinių 2020–2025 m. lyčių lygybės strategijoje paskelbtų rezultatų.

Dirbtinio intelekto aktu³⁵ uždraudžiamos labai žalingos sistemos, kurios gali sudaryti sąlygas smurtui dėl lyties. Konkrečiai ja draudžiama žalinga DI praktika, kuri gali būti naudojama siekiant įtvirtinti smurtą prieš moteris ir mergaites arba sudaryti jam palankesnes sąlygas, pavyzdžiui, manipuliacinės ar išnaudotojiškos DI sistemos, skirtos asmenims, įskaitant moteris ir mergaites,

32 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2000/31/EB (Skaitmeninių paslaugų aktas) (Tekstas svarbus EEE) (OL L 277, 2022 10 27, p. 1).

33 Hicks, J. (2021). Pasauliniai smurto dėl lyties internete paplitimo ir poveikio įrodymai. K4D pagalbos tarnybos ataskaita. Plėtros studijų institutas. [DOI:19088/K4D.2021.140](https://doi.org/10.19088/K4D.2021.140).

34 2024 m. lapkričio 4 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES), kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2022/2065 nustatomi tarpininkavimo paslaugų teikėjų ir interneto platformų paslaugų teikėjų skaidrumo ataskaitų teikimo prievolių šablonai, C(2024) 7005 final ir Komisijos įgyvendinimo reglamento (ES) C(2024) 7005 final priedas.

35 2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/1689, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 ir (ES) 2019/2144 ir direktyvos 2014/90/ES, (ES) 2016/797 ir (ES) 2020/1828 (Dirbtinio intelekto aktas) (Tekstas svarbus EEE).

sekti ir jais manipuliuoti labai žalingais būdais. Be to, aktu nustatomi skaidrumo reikalavimai sintetiniu būdu sukurtam turiniui, įskaitant sintetinę vaizdakaitą.

Galiausiai, priskirdama keturias suaugusiųjų turinio platformas prie labai didelių interneto platformų, Komisija sprendžia klausimus, susijusius su įvairiais neteisėto turinio, veiklos ir praktikos aspektais, susijusiais su lytimi, pavyzdžiui, seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos platinimu, dalijimusi intymia ar manipuliuojama medžiaga be sutikimo, prekyba žmonėmis ir šiuolaikine vergove. 2024 m. Komisija trims iš jų (Pornhub, Stripchat ir XVideos) išsiuntė prašymus pateikti informaciją pagal Skaitmeninių paslaugų aktą, prašydama įmonių pateikti išsamesnės informacijos apie priemones, kurių imtasi siekiant kruopščiai įvertinti ir sumažinti riziką, susijusią su nepilnamečių apsauga internete, neteisėto turinio sklaida ir smurto dėl lyties prevencija bei rizika. Komisija taip pat paprašė pateikti išsamesnės informacijos apie šių platformų patvirtintus amžiaus užtikrinimo mechanizmus. Be to, Komisija bendradarbiauja su skaitmeninės pornografijos ekspertais, kad nustatytų suaugusiųjų turinio internete reglamentavimo teisinę sistemą ES ir valstybių narių lygmenimis. Jose taip pat apžvelgiama pornografijos pramonė ir sukuriama įrodymų bazė sisteminei rizikai ir susijusių rizikos mažinimo priemonių veiksmingumui nustatyti ir analizuoti.

Vasario mėn. EIGE paskelbė ataskaitą, kurioje siūloma vertinimo sistema, kurią valstybės narės galėtų naudoti konkrečių formų kibernetinio smurto prieš moteris ir mergaites statistiniam paplitimui, dažnumui ir pranešiams atvejams įvertinti ir surinktiems duomenims palyginamai pateikti.³⁶

2024 m. Estijoje buvo išverstas ir paskelbtas su aukomis dirbantiems specialistams skirtas vadovas dėl kibernetinio smurto. Ji teikia vertingą paramą ir praktines rekomendacijas, kaip veiksmingai ir jautriai padėti aukoms, valdyti riziką ir padėti atkurti aukų saugumo jausmą. Šiame vadove, skirtame specialistų darbui palengvinti, pateikiamos konkrečios instrukcijos ir geriausios praktikos pavyzdžiai. Kaip gyvybiškai svarbus išteklius, jis padeda gerinti specialistų supratimą apie kibernetinio smurto poveikį ir užtikrina visapusišką paramą kiekvienam nukentėjusiam asmeniui.

Seksualinis priekabiavimas darbe

Moterys turi teisę gyventi ir dirbti be smurto ir priekabiavimo. Tačiau, nors tai visuotinai pripažįstama, smurtas ir priekabiavimas tebėra plačiai paplitę darbo pasaulyje. Remiantis naujausiais ES apklausos dėl smurto dėl lyties duomenimis, 4,3 proc. vis dar dirbančių moterų per pastaruosius 12 mėnesių patyrė seksualinį priekabiavimą darbe, 12,8 proc. – per pastaruosius penkerius metus ir 30,8 proc. – suaugus. Tik 37,3 proc. apie incidentą pranešė oficialiai paramos tarnybai arba policijai ar dirbantiems pareigūnams.

Smurtas prieš moteris ir priekabiavimas prie jų darbo vietoje trukdo moterų įgalėjimui, riboja jų galimybes patekti į darbo rinką ir įtvirtina profesinę lyčių segregaciją. Ji dažnai grindžiama nelygia lyčių galios dinamika, lyčių stereotipais, patriarchalinėmis vertybėmis ir istorine vyrų ir moterų nelygybe.

2024 m. kovo 25 d., po trejų su puse metų derybų, Taryba susitarė paprašyti valstybių narių ratifikuoti 2019 m. Tarptautinės darbo organizacijos konvenciją dėl smurto ir priekabiavimo (Nr.

³⁶ EIGE (2025 m.), „Kova su kibernetiniu smurtu prieš moteris ir mergaites. Developing an EU measurement framework („ES vertinimo sistemos kūrimas“), Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas. [Galima rasti internete.](#)

190).³⁷ 2019 m. 108-ojoje Tarptautinėje darbo konferencijoje ES ir jos valstybės narės atliko aktyvų vaidmenį priimant Konvenciją Nr. 190. Iki šiol Konvenciją ratifikavo 12 ES valstybių narių: Airija, Austrija, Belgija, Danija, Graikija, Ispanija, Italija, Portugalija, Prancūzija, Rumunija, Suomija ir Vokietija.

Priekabiavimas dėl lyties darbe taip pat yra problema mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje (R&I).³⁸ Siekdamas kovoti su šiuo reiškiniu, Europos mokslinių tyrimų erdvės (EMTE) forumo pogrupis „Įtrauki lyčių lygybę“, glaudžiai bendradarbiaudamas su Europos Komisija, 2024 m. parengė visiško nepakantumo elgesio kodeksą dėl kovos su smurtu dėl lyties, įskaitant seksualinį priekabiavimą, ES mokslinių tyrimų ir inovacijų sistemoje.³⁹ EMTE forumo pogrupio parengtu elgesio kodeksu siekiama spręsti smurto dėl lyties incidentų mokslinių tyrimų ir aukštojo mokslo aplinkoje problemą nustatant bendrą požiūrį, apibrėžtis ir principų sąrašą, kuriais turėtų vadovautis valstybės narės ir kiti suinteresuotieji subjektai bei asmenys, kad būtų sukurta Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų aplinka be visų formų smurto dėl lyties, grindžiama lyčių lygybės ir įtraukimo, pagarbos, orumo ir saugumo vertybėmis. Siekiant paremti elgesio kodeksą ir jo principus, pagal programos „Europos horizontas“ projektą GenderSAFE paskelbtas išsipareigojimas⁴⁰ ir suinteresuotieji subjektai, specialistai ir studentai pakviesti prisijungti prie specialios praktikos bendruomenės.⁴¹

Be to, 2024 m., bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis ir mokslinių tyrimų ir inovacijų srities suinteresuotaisiais subjektais, Mokslinių tyrimų ir inovacijų dieną metu buvo surengta podiumo diskusija „Siekiant EMTE be smurto dėl lyties moksle“.⁴²

Prekyba žmonėmis

Prekyba žmonėmis yra nusikaltimas, kuriuo griaunamas asmenų gyvenimas, atimant iš jų orumą, laisvę ir pagrindines teises. Tai dažnai smurtinis nusikaltimas, kurį vykdo organizuoti nusikaltėlių tinklai.

Vienas iš pagrindinių 2021–2025 m. ES kovos su prekyba žmonėmis strategijos rezultatų 2024 m. buvo ES kovos su prekyba žmonėmis direktyvos vertinimas ir iš dalies pakeistos Kovos su prekyba žmonėmis direktyvos priėmimas.⁴³ Iš dalies pakeista Kovos su prekyba žmonėmis direktyva dar labiau sustiprinama prevencija, parama aukoms ir tarpvalstybinis bendradarbiavimas. Joje pabrėžiamas lyčiai atžvalgus požiūris, kuriuo užtikrinama geresnė moterų, vaikų, neįgaliųjų ir kitų pažeidžiamų grupių apsauga. Iš dalies pakeistoje direktyvoje surogatinės motinystės, priverstinės santuokos ir neteisėto įvaikinimo išnaudojimas priskiriamas prie išnaudojimo formų. Joje taip pat daugiau dėmesio skiriama internetiniam aspektui, nes seksualinis išnaudojimas naudojant informacines ir ryšių technologijas laikomas sunkinančia aplinkybe. Be to, sąmoningas naudojimas prekybos žmonėmis aukų teikiamomis paslaugomis, pavyzdžiui, prostitucijos paslaugomis, tampa nusikalstama veika, siekiant sumažinti prekybą žmonėmis skatinančią paklausą.

37 2024 m. kovo 25 d. Tarybos sprendimas (ES) 2024/2018, kuriuo valstybių narių prašoma ratifikuoti 2019 m. Tarptautinės darbo organizacijos konvenciją dėl smurto ir priekabiavimo (Nr. 190) (OL L 2024/1018, 2024 4 2, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2024/1018/oj>)

38 <https://unisafe-gbv.eu/project-news/results-from-the-largest-european-survey-on-gender-based-violence-in-academia/>

39 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6ce8aef5-70b3-11ef-a8ba-01aa75ed71a1/language-en>

40 <https://gendersafe.eu/the-gendersafe-pledge-for-zero-tolerance-to-gender-based-violence/>

41 <https://gendersafe.eu/community-of-practice/>

42 <https://www.youtube.com/watch?v=9-L-evh48GU>

43 2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1712, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, OL L 2024/1712, 2024 6 24.

ES masto duomenų apie prekybą žmonėmis rinkimas remiantis konkrečiais rodikliais tampa privalomas, suteikiant išsamesnių įžvalgų ir gilinant žinias apie šį reiškinį.

Migracijos srityje 2024 m. gegužės mėn. paskelbtas kvietimas⁴⁴ teikti pasiūlymus, kurio biudžetas – 6 mln. EUR iš 2021–2027 m.⁴⁵ Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo (PMIF). Šiuo kvietimu siekiama stiprinti pagalbą, paramą ir integraciją trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos ir kurie yra trečiųjų šalių piliečiai. Kvietime daugiausia dėmesio skiriama prevencijai, aukų nustatymui, informuotumo apie prekybą žmonėmis didinimui ir paramos darbo ir seksualinio išnaudojimo aukoms, taip pat priverstinio nusikalstamumo aukoms teikimui. Tai apima specializuotą pagalbą ir paramą trečiųjų šalių piliečiams, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, atsižvelgiant į jų konkrečius poreikius, pavyzdžiui, amžių, lytį ir fizines bei psichologines išnaudojimo formas (-ų) pasekmes.

Be to, 2023 m. lapkričio mėn. 3 metų trukmės projektas VANGUARD buvo finansuojamas pagal programos „Europos horizontas“ 3 veiksmų grupę „Civilinė visuomenės sauga“, kuriai skirtas 4,5 mln. EUR ES įnašas. Šiuo projektu siekiama stiprinti kovą su prekyba žmonėmis, susiejant pažangius technologinius sprendimus, supratimą, informuotumo didinimą ir mokymą, kad prekybos žmonėmis grandinė būtų sutrikdyta ankstyvuojamu etapu ir būtų sprendžiama nebaudžiamumo kultūros problema. Visų pirma VANGUARD padės susidaryti geresnį žvalgybos vaizdą apie prekybą žmonėmis, ypatingą dėmesį skiriant prekybai žmonėmis seksualinio išnaudojimo, išnaudojimo darbe ir priverstinio nusikalstamumo tikslais.

EMPACT operatyvinis kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planas⁴⁶ buvo sustiprintas siekiant mažinti prekybos žmonėmis riziką, kylančią dėl precedento neturinčio didelio pažeidžiamų asmenų, daugiausia moterų ir vaikų, prašančių apsaugos ES dėl Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą, skaičiaus. Konkretus operatyvinių veiksmų dėmesys išlaikytas naujame 2024–2025 m. operatyvinių veiksmų plane ir dabar yra visapusiškai įtrauktas į kelis veiksmus, pavyzdžiui, susijusius su išnaudojimu darbe, prekyba vaikais ar interneto stebėseną.

Parama smurto dėl lyties aukoms

Be to, kad 2024 m. gegužės mėn. buvo priimta Smurto prieš moteris direktyva, kurioje nustatytos pritaikytos paramos smurto dėl lyties aukoms priemonės (žr. skirsnį „Smurto dėl lyties panaikinimas“), 2024 m. padaryta pažanga peržiūrint Nusikaltimų aukų teisių direktyvą: birželio 14 d. Taryba priėmė bendrą požiūrį dėl teksto,⁴⁷ o balandžio mėn. Parlamentas patvirtino savo įgaliojimus pradėti tarpinstitucines derybas. Trišaliai dialogai prasidėjo 2024 m. pabaigoje. 2023 m. liepos 12 d. Komisijos priimtu⁴⁸ pasiūlymu siekiama toliau stiprinti nusikaltimų aukų teises ES, įskaitant pažeidžiamiausių aukų, pavyzdžiui, smurto prieš moteris ir smurto šeimoje aukų,⁴⁹ teises. Taip siekiama spręsti problemas, nustatytas 2022 m. birželio mėn. priimtame Nusikaltimų aukų teisių direktyvos vertinime.⁵⁰

44 PMIF-2024-TF2-AG-THB.

45 2021 m. liepos 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1147, kuriuo nustatomas Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondas.

46 https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/law-enforcement-cooperation/empact-fighting-crime-together_en

47 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/13/victims-rights-council-finalises-position-on-strengthened-eu-law/>

48 [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedure-file?reference=2023/0250\(COD\)_\(anglu_k.\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedure-file?reference=2023/0250(COD)_(anglu_k.))

49 Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR

50 Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria

Be to, pagal ES strategiją dėl aukų teisių (2020–2025 m.) Komisija rengia ne teisėkūros veiksmus, ⁵¹ kuriais siekiama pagerinti smurto dėl lyties ir smurto šeimoje aukų teises ES. Tokie veiksmai apima: i) struktūrų, teikiančių tikslingą ir integruotą paramą specialiujų poreikių turinčioms aukoms, pavyzdžiui, smurto dėl lyties ir smurto šeimoje aukoms, skatinimas; ir ii) ES kampanijos dėl aukų teisių, apimančios smurto dėl lyties paprogramę, ⁵² įgyvendinimą. Svarbus kampanijos papildymas yra knyga "Mergina, kuri atidarė akis". Ja didinamas informuotumas apie karo nusikaltimų aukų (daugiausia moterų ir vaikų) teises pagal ES taisykles ir ES žmonės skatinami būti atviri savo padėčiai. Be to, pagal programos „Europos horizontas“ 3 veiksmų grupę „Civilinė visuomenės sauga“ finansuojami du projektai – IMPROVE ir ISEDA – kuriems iš viso skirta 5,7 mln. EUR ES lėšų ir kuriais siekiama kovoti su smurtu prieš moteris ir smurtu šeimoje nuo prevencijos iki aukų nustatymo ir paramos joms, derinant technologinius ir visuomeninius metodus.

Vokietijos parlamentas priėmė įstatymą, kuriuo ⁵³ siekiama užkirsti kelią abortų oponentų priekabiavimui prie šaligatvio netoli nėščių moterų konsultavimo centrų ir abortų klinikų. Šiuo įstatymu siekiama veiksmingai apsaugoti nėščias moteris nuo tokio didėjančio priekabiavimo ir užtikrinti, kad jos galėtų laisvai naudotis konsultavimo paslaugomis ir turėti galimybę naudotis abortus atliekančiomis įstaigomis. Įstatymas įsigaliojo 2024 m. lapkričio 13 d.

pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR, vertinimas“, SWD/2022/0179 final.

51 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2020–2025 m. ES strategija dėl nusikaltimų aukų teisių“, COM(2020) 258 final.

52 <https://victims-rights.campaign.europa.eu/en/country/all/crimes>

53 <https://dip.bundestag.de/vorgang/zweites-gesetz-zur-%C3%A4nderung-des-schwangerschaftskonfliktgesetzes/308701>

2024 m. liepos mėn. Austrija paskelbė „Apsaugos nuo smurto strategiją, skirtą koordinavimui ir bendradarbiavimui, daugiausia dėmesio skiriant nuo smurto nukentėjusių moterų konsultavimui“, kuri buvo parengta vadovaujant Moterų ir lygybės generaliniam direktoratui dalyvaujajame procese, kuriame dalyvavo daugiau kaip 200 suinteresuotųjų subjektų. Strategijos tikslas – ankstyvuojamu etapu remti visas nuo smurto nukentėjusias moteris ir mergaites. Be to, pagal Stambulo konvenciją bendroje institucinėje apsaugos nuo smurto ir jo prevencijos sistemoje nustatyti strateginiai prioritetai, kurie padės stiprinti moterų ir mergaičių teises.⁵⁴

Kova su lyčių stereotipais

2024 m. pradžioje Komisija užbaigė kampaniją dėl kovos su lyčių stereotipais. Kampanija⁵⁵ #EndGenderStereotypes buvo skirta jauniems suaugusiems, daugiausia socialiniuose tinkluose, taip pat per nuomonės formuotojus ir žiniasklaidą. Kampanija buvo kvojama su lyčių stereotipais įvairiose gyvenimo srityse, pavyzdžiui, renkantis karjerą, dalijantis priežiūros pareigomis ir priimant sprendimus. Kampanija buvo apdovanota 2023 m. „Forbes“ socialiniais apdovanojimais. Medžiaga visomis ES kalbomis pateikiama kampanijos interneto svetainėje, ją gali atsisiųsti ir naudoti suinteresuotieji subjektai.

2024 m. Komisija paskelbė dvi „Eurobarometro“ apklausas dėl lyčių stereotipų: greitoji „Eurobarometro“ apklausa dėl lyčių stereotipų, susijusių su smurtu prieš moteris (lapkričio mėn.), ir dar viena apklausa, kurioje plačiau aptariami lyčių stereotipai (gruodžio mėn.).

2024 m. lapkričio 25 d. Komisija paskelbė greitosios „Eurobarometro“ apklausos, atliktos siekiant geriau suprasti Europos požiūrį į smurtą ir smurtinio ar žeminančio elgesio reliatyvizavimą,⁵⁶ rezultatus. Rezultatai parodė, kad dauguma europiečių nesutinka su moterų sudaiktinimu ir stereotipais apie seksualinį smurtą, tačiau kai kurie stereotipai išlieka, ypač kai kuriose valstybėse narėse. Pavyzdžiui, nors vidutiniškai daugiau kaip 9 iš 10 respondentų (93 proc.) visoje ES nesutinka su teiginiu, kad „vyras ar vaikinai gali turėti lytinių santykių su žmona ar mergina be jos sutikimo“, ši dalis svyruoja nuo 85 proc. Danijoje iki 97 proc. Liuksemburge ir Maltoje. Panašiai, nors vidutiniškai visoje ES 92 proc. respondentų mano, kad nepriimtina, jog vyras retkarčiais trenkia savo žmonai ar draugei, moterys dažniau mano, kad tai nepriimtina nei vyrai (95 proc.,⁵⁷ palyginti su 89 proc.), o procentinė dalis svyruoja nuo 87 proc. Suomijoje iki 97 proc. Liuksemburge.

Galiausiai, kalbant apie informuotumą apie smurtą prieš moteris ir jo suvokimą, vidutiniškai apie 7 iš 10 respondentų (71 proc.) sutinka, kad artimo partnerio smurtas prieš moteris jų šalyje yra „labai dažnas“ arba „gana dažnas“, ir tik trečdalis respondentų (33 proc.) tą patį atsako apie artimo partnerio smurtą prieš vyrus. Vėlgi, padėtis įvairiose šalyse labai skiriasi – nuo 91 proc. Rumunijoje iki 44 proc. Danijoje ir pagal lytį: 78 proc. moterų mano, kad artimo partnerio smurtas prieš moteris yra įprastas jų šalyje, palyginti su 63 proc. vyrų.

54 <https://www.coordination-vaw.gv.at/nachrichten/gewaltschutzstrategie-zur-koordinierung-und-vernetzung-mit-fokus-auf-beratung-gewaltbetroffener-frauen-soll-beratungsnetz-sichtbarer-machen.html> ir <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/nachrichten-der-bundesregierung/2024/07/frauenministerin-susanne-raab-praesentiert-oesterreichweite-gewaltschutzstrategie.html>

55 https://end-gender-stereotypes.campaign.europa.eu/index_en

56 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3252>

57 Lietuvos atveju ši procentinė dalis yra 55 %, tačiau ji nebuvo įtraukta apskaičiuojant vidurkį kaip riktas. Rezultatą galėjo lemti vertimo problema su žodžiu „slapping“, kuris neturi tikslaus vertimo į lietuvių kalbą ir galėjo būti aiškinamas kaip ne tokia sunki fizinės agresijos forma.

Kitoje specialiojoje „Eurobarometro“⁵⁸ apklausoje nagrinėtas lyčių stereotipų suvokimas ir tai, kokių mastu jie vis dar būdingi ES piliečiams. Klausimai buvo susiję su lyčių vaidmenimis ir priimtina elgesiu; lyčių stereotipai, susiję su šeimos ir profesiniu gyvenimu; ir lyčių stereotipai politikoje ir vadovaujamosiose pareigose. Apklausa iš dalies buvo grindžiama ankstesniais 2009 m.,⁵⁹ 2014 m.⁶⁰ ir 2017 m. atliktais specialiais „Eurobarometro“ lyčių lygybės tyrimais lyčių lygybės tema.⁶¹

Rezultatai rodo, kad kai kurie lyčių stereotipai vis dar gana plačiai paplitę. Daugiau nei šeši iš dešimties respondentų sutinka, kad moterys yra labiau linkusios priimti sprendimus remdamosi savo emocijomis, o maždaug keturi iš dešimties sutinka, kad svarbiausias vyro vaidmuo yra uždirbti pinigus (42 proc., -1 proc. p. nuo 2017 m.) ir kad svarbiausias moters vaidmuo yra rūpintis savo namais ir šeima (38 proc., -6 proc. p.). ES valstybių narių suvokimo skirtumai siekia 64 procentinius punktus.

Dauguma stereotipų, susijusių su sprendimais dėl profesinio ir asmeninio gyvenimo, apskritai atmetami, tačiau didelė jų dalis vis dar laikosi stereotipinio požiūrio į socialiai pageidaujamą moterų elgesį. Pavyzdžiui, tik šiek tiek daugiau nei pusė (51 proc., +3 procentiniai punktai nuo 2009 m.) sutinka, kad jei tėvo darbo užmokestis yra mažesnis nei motinos, jis turėtų atsisakyti darbo, kad prižiūrėtų vaikus, jei šeima nusprendžia, kad vienas iš tėvų turi tai padaryti. Išvados nevienodos ir kalbant apie lyties požymių suvokimą namuose: vienas iš penkių respondentų sutiko, kad priimant svarbius šeimos sprendimus vyrai turėtų tarti galutinį žodį, o nuomonės išsiskyrė dėl to, ar apskritai vyrai yra mažiau kompetentingi nei moterys atlikti namų ūkio užduotis (49 proc. sutiko, palyginti su 49 proc. nesutiko).

58 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2974>

59 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/808>

60 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2048>

61 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2154>

KRYPTIS LYGINĖJE EKONOMIKOJE

2024 m. išryškėjo tam tikros vilčių teikiančios ekonominės tendencijos lyčių lygybės srityje. Iš naujausių turimų (2023 m.) duomenų matyti, kad moterų užimtumas ES pirmą kartą viršijo 70 proc. ribą. Šis pokytis įvyko atsižvelgiant į bendrą užimtumo lygio padidėjimą ES iki 75,3 proc. Be to, nors moterų augimas buvo mažesnis nei per pastaruosius dvejus metus, jis buvo didesnis nei vyrų. Dėl to vyrų ir moterų užimtumo skirtumas buvo mažiausias per pastarąjį dešimtmetį – 10,2 procentinio punkto (–0,5 procentinio punkto, palyginti su 2023 m.). Šis pokytis atitinka ilgalaikę tendenciją nuo 2009 m., nors tarp šalių yra didelių skirtumų.

Šią teigiamą tendenciją atspindi ir kiti lyčių nelygybės rodikliai. Tarptautinės darbo organizacijos 2024 m. pasaulinės lyčių nelygybės ataskaitos duomenimis, ⁶² bendras dalyvavimo darbo rinkoje padidėjimas atspindi perėjimą prie didesnės moterų, vyresnio amžiaus, labai išsilavinusių darbuotojų dalies, kurią lemia didesnis darbo jėgos judumas, subsidijuojama vaikų priežiūra ir atostogų dėl šeiminių priežasčių politika, darbo vietų išsaugojimo programos ir atidėtas išėjimas į pensiją. Tačiau Tarptautinė darbo organizacija TDO taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad dėl viešųjų ir privačiųjų investicijų į vaikų priežiūrą ir kitas oficialios priežiūros paslaugas trūkumo ir ilgalaikio nevienodo požiūrio į priežiūros veiklą apskritai didėja ekonominės ir socialinės priežiūros išlaidos, daugiausia tenkančios moterims. Tai reiškia didelį neišnaudotą mūsų ekonomikos potencialą, kaip pabrėžiama, pvz., EIGE vertinimuose, pagal kuriuos numatoma, kad iki 2050 m. užimtumo lygis pasieks 80 proc., ⁶³ jei bus iš esmės pagerinta lyčių lygybė.

Lyčių nelygybės darbo rinkoje panaikinimas

Visose valstybėse narėse vyrų užimtumo lygis yra didesnis nei moterų. Apskritai kuo mažesnis moterų užimtumo lygis šalyje, tuo didesnis vyrų ir moterų užimtumo skirtumas. 2023 m. vyrų užimtumo lygis ES buvo 80,4 proc., o moterų – 70,2 proc., todėl vyrų ir moterų užimtumo skirtumas buvo 10,2 proc. punkto. ⁶⁴

Tiek moterų, tiek vyrų užimtumo lygis per pastaruosius 10 metų nuosekliai ir lėtai didėjo, o dėl pandemijos tai nutrūko tik 2020 m. Tačiau nuo 2018 m. moterų užimtumo lygis didėjo šiek tiek daugiau, todėl vyrų ir moterų užimtumo skirtumas sumažėjo nuo 11,3 proc. punkto 2018 m. ir 11,0 proc. punkto 2020 m. iki 10,2 proc. punkto 2023 m.

Lyčių užimtumo skirtumai ES šalyse ir regionuose labai skiriasi. Vykdamas įsipareigojimą skatinti įtraukų užimtumą, Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane ⁶⁵ nustatytas tikslas iki 2030 m. bendrą užimtumą ES padidinti iki 78 proc., be kita ko, siekiant bent perpus sumažinti vyrų ir moterų užimtumo skirtumą, palyginti su 2019 m. 2023 m. 20–64 m. asmenų užimtumo lygis ES buvo 75,3 proc., todėl atrodo, kad 2030 m. tikslas yra pasiekiamas. 2023 m. vyrų ir moterų užimtumo skirtumas sumažėjo –0,5 proc. punkto, t. y. daugiau nei ankstesniais metais.

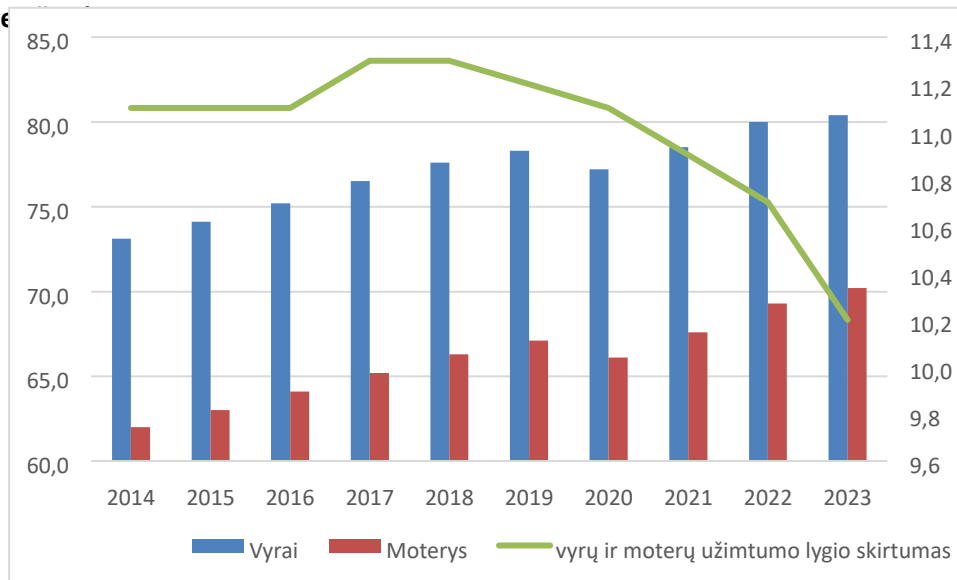
62 TDO, *Visuotinio lyčių lygybės veiksmų plano ataskaita, 2024 m.* [Galima rasti internete.](#)

63 EIGE, „*Economic Benefits of Gender Equality in the European Union*“ („Lyčių lygybės ekonominė nauda Europos Sąjungoje“), 2017 m. [Galima rasti internete.](#)

64 Eurostatas ([lfsa_ergan](#)).

65 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planas“, COM(2021) 102 final.

1 diagrama. 20–64 m. amžiaus užimtumo lygis pagal lytį ir vyrų ir moterų užimtumo lygio skirtumą (dešinėje)

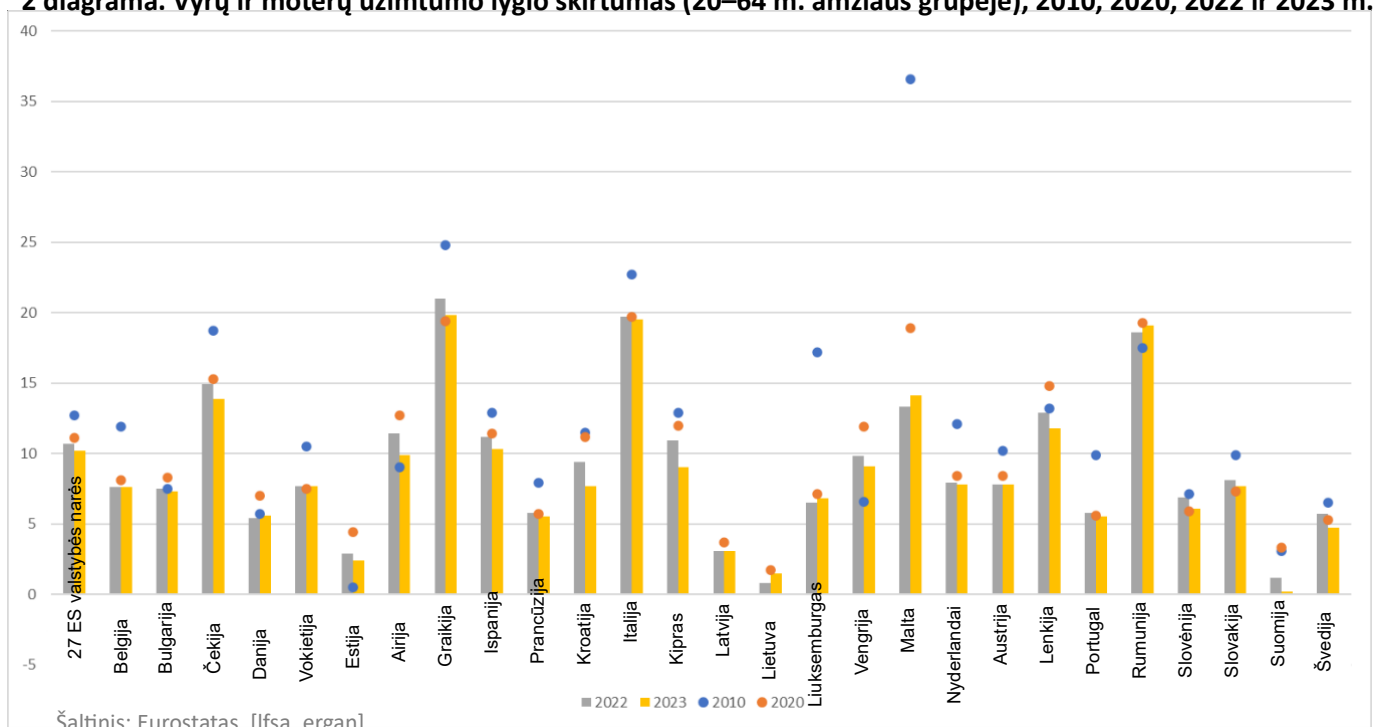

Šaltinis: Eurostatas, [lfsi_emp_a] (anglų k.)

Pastaba. Vyrų ir moterų užimtumo lygio skirtumas apibrėžiamas kaip moterų ir vyrų užimtumo lygio skirtumas procentiniais punktais.

2023m. tik septyniose ES valstybėse narėse (Ispanijoje, Lenkijoje, Čekijoje, Maltoje, Rumunijoje, Italijoje ir Graikijoje) vyrų ir moterų užimtumo skirtumas buvo didesnis nei visoje ES. Italijoje, Graikijoje ir Rumunijoje moterų užimtumo lygis buvo ypač žemas ir nesiekė 60 proc. (atitinkamai 56,5 proc., 57,6 proc. ir 59,1 proc.), palyginti su maždaug trimis ketvirtadaliais vyrų (atitinkamai 76,0 proc., 77,4 proc. ir 78,2 proc.).

2 diagrama. Vyrų ir moterų užimtumo lygio skirtumas (20–64 m. amžiaus grupėje), 2010, 2020, 2022 ir 2023 m.

Šaltinis: Eurostatas, [lfsa_ergan].

Vyrų ir moterų užimtumo skirtumo sumažėjimas daugumoje šalių nuo 2010 m. atspindi bendro užimtumo lygio padidėjimą, nes vyrų užimtumas didėja mažiau nei moterų. Maltoje moterų užimtumas ypač padidėjo – per 13 metų jis padidėjo daugiau kaip 32 procentiniais punktais, nors vyrų ir moterų užimtumo skirtumas tebėra didelis. Šį pokytį parėmė politikos priemonės, kuriomis siekiama į darbo rinką pritraukti daugiau moterų, pavyzdžiui, mokesčių lengvatos ir nacionalinio draudimo išmokos už metus, kuriais rūpinamasi vaikais, mokymo programos, nemokama vaikų priežiūra ir nemokamas mokyklinis transportas.

Lyčių užimtumo skirtumai ES regionuose labai skiriasi ir laikui bėgant išlieka. Mažiau išsivysčiusiuose ES regionuose vyrų ir moterų užimtumo skirtumas 2022 m. (16 procentinių punktų) buvo maždaug dvigubai didesnis nei labiau išsivysčiusiuose (8 procentiniai punktai) ir pereinamojo laikotarpio regionuose (9 procentiniai punktai). Atotrūkis buvo daug didesnis pietinėse valstybėse narėse (15 proc. punktų) nei šiaurės vakarų (7 proc. punktai) ir rytų (12 proc. punktų) valstybėse narėse. Jis viršijo 20 procentinių punktų visuose Graikijos, Pietų Italijos ir Rytų Rumunijos regionuose (3 diagrama). 2013–2022 m. labiau išsivysčiusiuose ir pereinamojo laikotarpio regionuose, taip pat šiaurės vakarų valstybėse narėse moterų užimtumo lygis padidėjo, palyginti su vyrų užimtumo lygiu. Kita vertus, jis sumažėjo mažiau išsivysčiusiuose regionuose ir pietinėse šalyse, kuriose užimtumo lygis yra žemesnis ir trūksta kokybiškų ir įperkamu vaikų priežiūros paslaugų.⁶⁶

Vyrų ir moterų užimtumo lygio skirtumas labai skiriasi pagal amžiaus grupes: 15–24 m. jaunuolių atotrūkis tebėra mažiausias – 4,3 procentinio punkto 2023 m. Kai kuriose šalyse jis buvo net neigiamas, o tai reiškia, kad jaunų moterų užimtumo lygis buvo didesnis nei jaunų vyrų (Airijoje, Lietuvoje, Danijoje, Suomijoje ir Estijoje). Tačiau reikėtų pažymėti, kad šios amžiaus grupės moterų užimtumo lygis įvairiose šalyse labai skiriasi – nuo 76,2 proc. Nyderlanduose iki 13,7 proc. Rumunijoje. 20–24 metų amžiaus grupėje jis padidėja iki 6,3 proc. punkto, o 55–64 metų amžiaus grupėje – iki 12,1 proc. punkto, tačiau įvairiose šalyse jis labai skiriasi. Tam įtakos turi pailgėjusi vidutinė⁶⁷ vyrų profesinio gyvenimo trukmė ES: 2023 m. vyrų ir moterų tikėtina profesinio gyvenimo trukmė buvo 39,0 metų, o moterų – 34,7 metų, taigi vyrų ir moterų skirtumas buvo 4,3 metų, daugiausia dėl to, kad dėl didesnės neformaliosios priežiūros pareigų dalies moterys anksčiau nei vyrai buvo išstumtos iš darbo rinkos. Be to, per pastarąjį dešimtmetį vyrų ir moterų faktinio pensinio amžiaus skirtumas gerokai sumažėjo, o faktinis abiejų lyčių pensinis amžius 2014–2023 m. daugumoje šalių padidėjo. Apskritai 18 šalių faktinis moterų pensinis amžius padidėjo daugiau nei vyrų⁶⁸. Devyniose iš šių šalių⁶⁹ faktinis moterų pensinis amžius pailgėjo daugiau nei vieneriais metais. Septyniose šalyse moterų pensinis amžius yra mažesnis nei vyrų⁷⁰.

Ši lyčių nelygybė yra dar didesnė vaikų turinčių asmenų atveju, o tai rodo neproporcingą tėvystės poveikį moterų karjerai. 2023 m. ES lygmeniu 25–54 m. amžiaus vaikų turinčių moterų užimtumo lygis buvo 74,9 proc., o vaikų turinčių vyrų – 91,9 proc. Taigi vyrų ir moterų užimtumo skirtumas tarp vaikų turinčių asmenų siekė 17,0 proc. punkto, o tarp vaikų neturinčių asmenų – 4 proc. punktus.

66 Žr. Europos Komisija: Regioninės ir miestų politikos generalinis direktoratas, J. Durán Laguna, P. D'Apice, M. Grzegorzewska, F. De Franceschi ir kt., *Devintoji ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ataskaita*, J. Durán Laguna (redaktorius), Europos Sąjungos leidinių biuras, 2024 m. [Galima rasti internete](#).

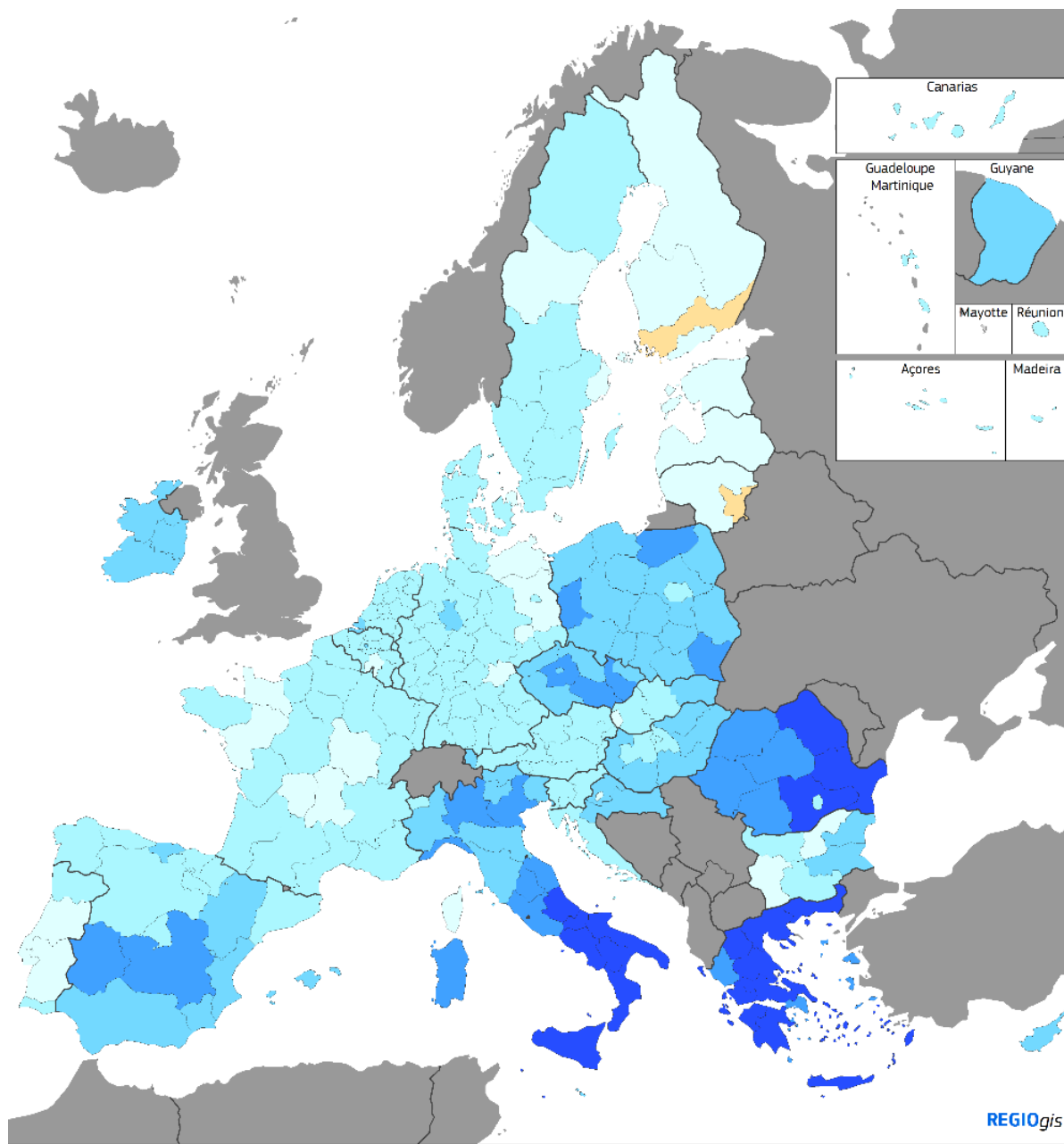
67 Profesinio gyvenimo trukmės rodiklis – tai apskaičiuotas metų, kuriuos asmuo, kuriam šiuo metu yra 15 metų, turėtų būti darbo rinkoje (t. y. būti įdarbintas arba bedarbis) per visą savo gyvenimą, skaičius. Juo siekiama pateikti kitokį požiūrį į darbo rinką, atsižvelgiant į visą darbo jėgos gyvenimo ciklą, o ne į konkrečias gyvenimo ciklo valstybes, pavyzdžiui, jaunimo nedarbą ar ankstyvą pasitraukimą iš darbo rinkos.

68 BE, CY, CZ, DK, EE, EL, HR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, NL, RO, SE, SI, SK.

69 CY, CZ, DK, EL, HR, IE, LT, SI, SK.

70 AT, BG, CZ, HR, PL, RO, SK.

3paveikslas. Regioniniai vyrų ir moterų užimtumo skirtumo skirtumai ES, 2022 m.

Moterų ir vyrų užimtumo lygio skirtumas (20–64 m. amžiaus grupėje), 2022 m.

Skirtumas procentiniais punktais (moterų - vyrų)

- < -20
- -20 - -15
- -15 - -10
- -10 - -5
- -5 - 0
- >= 0
- no data

ES-27 = -10,7
 Šaltinis: Eurostatas
 (lfst_r_lfe2emprr)(anglų k.)

0 500 km

Šaltinis: Regioninės ir miestų politikos GD, remiantis Eurostatu duomenimis (lfst_r_lfe2emprr) for the administrative boundaries

Vyrų ir moterų užimtumo skirtumas taip pat yra didesnis vertinant visą darbo dieną dirbančių darbuotojų skaičių,⁷¹ nes ne visą darbo dieną dirbančių moterų dalis yra daug didesnė nei vyrų (27,9 proc., palyginti su 7,7 proc. 2023 m.). Vyrų ir moterų užimtumo ne visą darbo dieną skirtumas pastaraisiais metais išliko stabilus (20,6 procentinio punkto 2021 m. ir 20,2 procentinio punkto 2022 m.). 2023 m. didžiausi vyrų ir moterų užimtumo ne visą darbo dieną skirtumai buvo Nyderlanduose (42,3 proc. punkto), Austrijoje (41,8 proc. punkto), Vokietijoje (36,9 proc. punkto) ir Belgijoje (27,4 proc. punkto).

Moterų migrančių užimtumo lygio skirtumas tebėra didelis. Ne ES piliečių moterų užimtumo lygis 2023 m. buvo 20 procentinių punktų mažesnis nei moterų piliečių. Šį skirtumą galima palyginti su 5,7 proc. punkto skirtumu ne ES piliečių vyrų atveju. Moterų migrančių perkvalifikacijos lygis išliko aukštas: 2023 m. 42,9 proc. tretinį išsilavinimą turinčių ne ES piliečių moterų dirbo žemos arba vidutinės kvalifikacijos darba, palyginti su 36,2 proc. ne ES piliečių vyrų ir 21,3 proc. moterų piliečių.

Kalbant apie darbo ne visą darbo dieną paplitimą,⁷² 2023 m. 17,1 proc. ES dirbančių asmenų dirbo ne visą darbo dieną. 2023 m. darbo ne visą darbo dieną augimo tempas (+2,0 %) pirmą kartą per dešimtmetį viršijo darbo visą darbo dieną augimo tempą (+0,8 %). Tačiau bendra darbo ne visą darbo dieną dalis palaipsniui mažėja.

25–64 m. ne visą darbo dieną dirbančių darbuotojų nurodytos priežastys, susijusios su jų darbo laiko tvarka, rodo, kokie veiksniai turėjo įtakos šiam pasirinkimui: moterų, prižiūrinių neįgalius suaugusiųs ar vaikus, atveju tai yra svarbiausia (29,5 proc. ne visą darbo laiką dirbančių moterų, palyginti su 8,2 proc. ne visą darbo laiką dirbančių vyrų); vyrai neranda darbo visą darbo dieną (18,1 proc. moterų ir 27,5 proc. vyrų).

Vaikų turėjimo svarba yra vienas iš veiksnių, lemiančių polinkį dirbti ne visą darbo dieną pagal 25–54 m. amžiaus asmenų vaikų skaičių: 2023 m. beveik trečdalis (31,8 proc.) dirbančių moterų su vaikais ES dirbo ne visą darbo dieną, palyginti su 5,0 proc. vyrų, o didžiausia dalis buvo Austrijoje (69,2 proc.), Nyderlanduose (67,9 proc.) ir Vokietijoje (65,4 proc.). Ši dalis yra didesnė nei vaikų neturinčių moterų visuose švietimo lygmenyse. Panašiai kaip ir darbo visą darbo dieną atveju (žr. 2023 m. metinę ataskaitą), vyrų padėtis yra priešinga: ne visą darbo dieną dirbančių vyrų, turinčių vaikų, dalis buvo mažesnė nei vaikų neturinčių vyrų dalis visais švietimo lygmenimis (žr. 4 diagramą). Taigi daugelyje šalių tėvystės poveikį atspindi tiek moterų užimtumo lygis, tiek ne visą darbo dieną dirbančių moterų dalis, o Vokietijoje, Austrijoje ir Italijoje didelis poveikis daromas ir užimtumo lygiui, ir darbo valandoms.

Šie statistiniai duomenys rodo, kad daugumoje šalių vaikų turėjimas daro poveikį moterų užimtumo lygiui ir jų polinkiui dirbti ne visą darbo dieną, palyginti su vyrais.

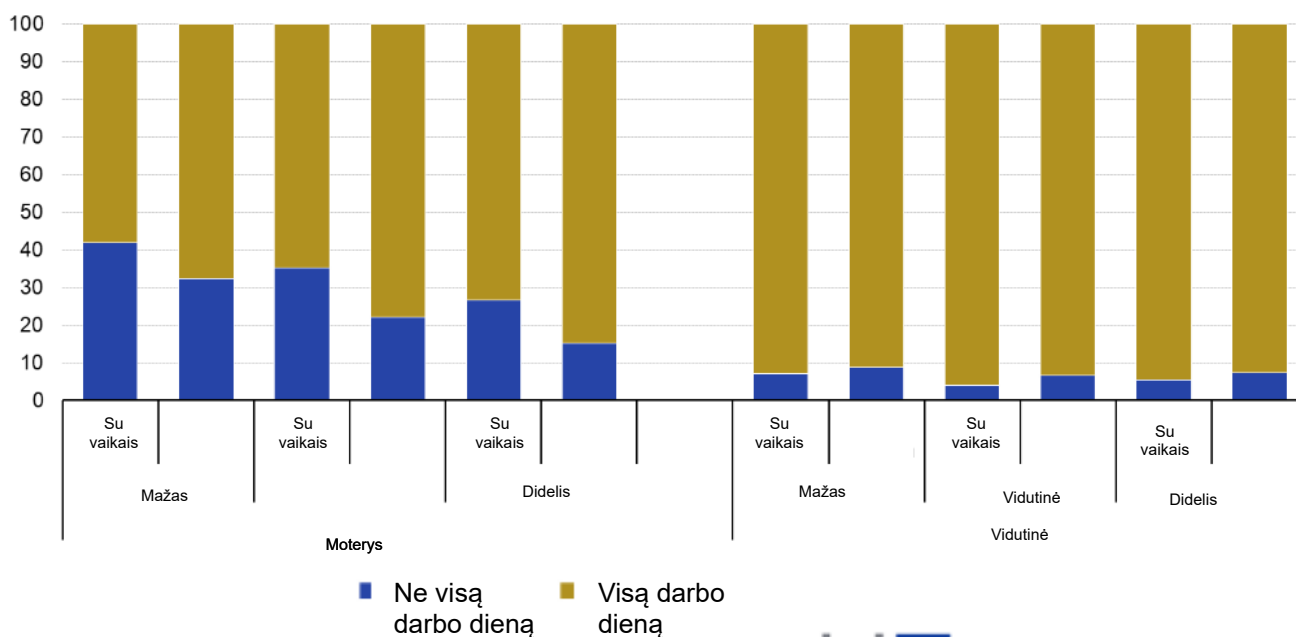
Be to, nacionalinės mokesčių sistemos gali atgrasyti antruosius šeimoje uždirbančius asmenis, kurie daugiausia yra moterys, dalyvauti darbo rinkoje. Pavyzdžiui, bendras apmokestinimas mažina antrojo šeimoje uždirbančio asmens paskatas dirbti arba ilginti darbo valandas (pvz., pereinant nuo darbo ne visą darbo dieną prie darbo visą darbo dieną). 2023 m. didžiausi neveiklumo spąstai (kai mokesčių ir išmokų panaikinimas labai atgraso antruosius šeimoje uždirbančius asmenis nuo patekimo į darbo rinką) buvo Lietuvoje, Slovėnijoje, Danijoje, Liuksemburge, Belgijoje ir Vokietijoje.⁷³

71 Bendra užimtumo ataskaita, 2025 m.

72 <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=612325#Highlights>

73 Europos Komisija: Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas, Bendra 2025 m. užimtumo ataskaita. Komisijos pasiūlymas, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2025 m. [Galima rasti internete.](#)

Darbas ne visą darbo dieną pagal lytį, išsilavinimo lygį ir vaikų buvimą ES, 2023 m.
(25–54 m. amžiaus grupė, visų dirbančių asmenų procentinė dalis)

Šaltinis: Eurostato darbo jėgos tyrimo ad hoc ištrauka

Dauguma ES šalių yra parengusios strategijas arba konkrečius projektus, kuriais skatinamas vienodas priežiūros pareigų pasidalijimas tarp vyrų ir moterų, o tai savo ruožtu suteikia moterims galimybę dalyvauti darbo rinkoje lygesnėmis sąlygomis nei vyrams, kaip samdomiems darbuotojams arba kaip verslininkams. Kova su diskriminacija, lyčių lygybė ir lygios galimybės yra vienas iš pagrindinių Įgūdžių pakto tikslų. Įgyvendinant kelias pakto partnerystes siekiama spręsti lyčių lygybės klausimą ir didinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje, kelti kvalifikaciją ir persikvalifikuoti pagrindiniuose pramonės sektoriuose. Pavyzdžiui, aktyvesnis moterų ir jaunimo dalyvavimas su kosmosu susijusioje karjeroje („Kosmosas geopolitikoje“) ⁷⁴ arba moterų trūkumo IRT ir STEM sektoriuose problemos sprendimas („Skaitmeninės ir mikroelektronikos partnerystė“), ⁷⁵ moterų, jaunimo, imigrantų ir nepalankioje padėtyje esančių grupių kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo ⁷⁶ programų užtikrinimas 20 proc. ⁷⁷ viršija šių grupių darbo jėgos dalį („Turizmas“) arba moterų vadovaujamų pareigų pakėlimas 5 proc. per metus („Tekstilės gaminiai“).

Lanksčios darbo sąlygos gali paskatinti tokį aktyvesnį priežiūros pareigų turinčių moterų dalyvavimą, nes jos gali geriau derinti asmeninį ir profesinį gyvenimą. Pandemijos metu buvo įgyvendintos labai įvairios darbo lankstumo priemonės, siekiant užkirsti kelią masiniam nedarbui. Daugelis darbdavių bent iš dalies išlaikė šią praktiką. Tačiau naujausi tyrimai ⁷⁸ parodė, kad nuotolinio darbo, lanksčių darbo valandų, atostogų ir karjeros pertraukimo politika gali pakenkti lyčių lygybei darbo užmokesčio ir karjeros raidos srityse, nes moterys yra linkusios dažniau jomis naudotis. Jei ši darbo tvarka nebus tinkamai parengta ir integruota į darbo vietos kultūrą, tai gali turėti neigiamų pasekmių karjerai. Nevienodas namų ūkio darbo pasidalijimas pagal lytį tarp vyrų ir

74 <https://www.space4geo.eu/>

75 https://pact-for-skills.ec.europa.eu/about/industrial-ecosystems-and-partnerships/microelectronics_en

76 https://pact-for-skills.ec.europa.eu/about/industrial-ecosystems-and-partnerships/tourism_en

77 https://pact-for-skills.ec.europa.eu/about/industrial-ecosystems-and-partnerships/textiles_en

78 Europos Komisija: Teisingumo ir vartotojų reikalų generalinis direktoratas ir H. Chung, Flexible working arrangements and gender equality in Europe, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2024 m. [Galima rasti internete.](#)

moterų yra viena iš darbo ne visą darbo dieną dėl lyties priežasčių. Be to, jei darbas ne visą darbo dieną iš esmės laikomas susitarimu dėl motinų, tai taip pat gali padidinti šališkumą ne visą darbo dieną dirbančių darbuotojų atžvilgiu, t. y. kad jie tariamai nėra tokie atsidavę, motyvuoti ir produktyvūs kaip kiti darbuotojai, nepaisant įrodymų, kad yra kitaip. Padėtį dar labiau apsunkina tai, kad tėvai yra linkę dirbti ilgiau ir todėl geriau atitinka idealų darbuotojo standartą⁷⁹. Todėl svarbu skatinti vyrus dažniau naudotis atostogomis dėl šeiminių priežasčių ir lanksčiomis darbo sąlygomis, taip pat užtikrinti vienodesnę abiejų lyčių priežiūros pareigų pasidalijimą namuose.

Siekiant sudaryti sąlygas tėvams ir priežiūros pareigų turintiems asmenims geriau derinti profesinį ir šeimos gyvenimą ir skatinti geriau dalytis priežiūros pareigomis, Profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros direktyvoje nustatytos mokamos tėvystės atostogos, sustiprintos vaiko priežiūros atostogos, nustatytos prižiūrinciojo asmens atostogos ir išplėsta prižiūrinciuoju asmenų teisė prašyti susitarimų dėl lanksčių darbo sąlygų. Darbuotojai, kurie prašo atostogų dėl šeiminių priežasčių arba jas pasiima, ir FWA yra teisiškai apsaugoti nuo diskriminacijos keliomis priemonėmis. Daugumos direktyvos nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę terminas buvo 2022 m. rugpjūčio 2 d., tačiau valstybėms narėms buvo suteikti papildomi dveji metai (iki 2024 m. rugpjūčio 2 d.), kad jos galėtų perkelti išmokos mokėjimą į nacionalinę teisę už paskutines dvi vaiko priežiūros atostogų savaites. 2024 m. sausio mėn. Komisija kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl trijų valstybių narių, nepranešusių apie visišką Profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę.

2024 m. Slovakijos nacionalinis žmogaus teisių centras ir nevyriausybinė organizacija „Možnosť voľby“ pradėjo internetinę informuotumo apie lyčių lygybę didinimo kampaniją. Kampanijos metu daugiausia dėmesio skirta bendrų vertybių propagavimui ir kovai su lyčių stereotipais. Kampanijos metu gerai žinomi nuomonės formuotojai socialiniame tinkle „Instagram“ paskelbė trumpus vaizdo įrašus su saitazodžiu #spolunamtoide. Ši kampanija yra projekto „Lyčių lygybės ir profesinio bei asmeninio gyvenimo pusiausvyros skatinimas Slovakijoje“ dalis.

Komisija šiuo metu nagrinėja į nacionalinę teisę perkeltus teisės aktus, siekdama užtikrinti, kad taisyklės į nacionalinę teisę būtų perkeltos tinkamai. 2024 m. kovo 7 d. Europos lygybės teisės tinklas paskelbė antrąją Profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę ES valstybėse narėse ataskaitą. Remiantis šia ataskaita, „Pasaulinio turto banko direktyvos perkėlimas į nacionalinę teisę iš esmės yra patenkinamas tik vienoje valstybėje narėje, todėl 26 šalyse yra didelių įgyvendinimo spragų. Tyrimas rodo, kad pagrindinės problemos kyla dėl vaiko priežiūros atostogų ir (arba) kompensacijos, vaiko priežiūros atostogų ir teisinės apsaugos nuo diskriminacijos. Tėvystės atostogų ir kompensacijos, force majeure atostogų ir direktyvos taikymo asmenims srityse yra mažiau spragų. Padėtis, susijusi su prižiūrinciojo asmens atostogomis, yra kažkur tarpinėje padėtyje⁸⁰.

Vyrų ir moterų priežiūros skirtumų panaikinimas

Viena iš pagrindinių moterų ir vyrų užimtumo modelių skirtumų priežasčių yra neapmokamų priežiūros pareigų, visų pirma neapmokamos vaikų priežiūros pareigų, pasidalijimas pagal lytį.

79 Williams, J., „Unbending gender: Kodėl vyksta šeimos ir darbo konfliktas ir ką su juo daryti? Oksfordo universiteto leidykla, 1999 m.

80 Europos Komisija: Teisingumo ir vartotojų reikalų generalinis direktoratas, Burri, S., De la Corte-Rodríguez, M., Böök, B. ir van Hoof, F., The transposition of the Work-Life Balance Directive in EU Member States (II) – Large work still be done, Burri, S. (redaktorius), Böök, B. (redaktorius) ir van Hoof, F. (redaktorius), Europos Sąjungos leidinių biuras, 2024 m. [Galima rasti internete.](#)

Nauji EIGE surinkti duomenys⁸¹ patvirtina, kad didžiąją dalį vaikų priežiūros pareigų atlieka moterys. Daugiau nei pusė jaunesnių nei 12 metų vaikų turinčių moterų savo vaikais rūpinasi bent 5 valandas per dieną, palyginti su mažiau nei 1 iš 3 vyrų (56 proc., palyginti su 26 proc.). Tai reiškia, kad apie 50 proc. moterų ir tik 6 proc. vyrų visų pirma yra atsakingi už savo vaikų asmeninę ir fizinę priežiūrą. Iš tiesų, taip pat yra akivaizdžių skirtumų, susijusių su veikla, kurią vyrai vykdo savo vaikams: 38 proc. vyrų laisvalaikį praleidžia 1–3 valandas per dieną, palyginti su 29 proc. moterų.

Todėl nenuostabu, kad, kaip pabrėžta ankstesniame skirsnyje, moterys, turinčios vaikų priežiūros pareigų, rečiau nei vyrai dirba apmokamą darbą, dažniau dirba ne visą darbo dieną ir patiria ilgalaikės pasekmes, susijusias su sumažėjusiomis karjeros galimybėmis, darbo užmokesčiu ir pensijomis. Visų pirma, didžioji dauguma namuose liekančių tėvų yra moterys (11 proc. moterų, palyginti su tik 1 proc. vyrų).

Remiantis Barselonos tikslų rodikliais, t. y. vaikų iki privalomojo mokyklinio amžiaus dalyvavimo ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemoje tikslais, kuriuos Europos Vadovų Taryba iš pradžių nustatė 2002 m. ir peržiūrėjo 2022 m., vaikų iki 3 metų dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemoje 2023 m. buvo 37,5 proc. (nuo 2,3 proc. Slovakijoje ir 74,7 proc. Danijoje),⁸² o 2022 m. – 93,1 proc. vaikų nuo trejų metų iki privalomojo pradinio ugdymo amžiaus.⁸³

Dalyvavimo modeliuose svarbų vaidmenį atlieka namų ūkio pajamų lygis. Žemiausios socialinės ir ekonominės padėties vaikai (žemiausias kvintilis) ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose paprastai dalyvauja rečiau nei jų labiau pasiturintys bendraamžiai, priklausantys aukščiausiam kvintiliui. Tai gali būti susiję su keliomis priežastimis, be kita ko, tuo, kad tėvai gali geriau įpirkti ilgesnes vaikų priežiūros valandas arba kad tėvai šias ilgesnes valandas naudoja visiškai užimtumui (o tai savo ruožtu padeda gauti didesnes pajamas)⁸⁴.

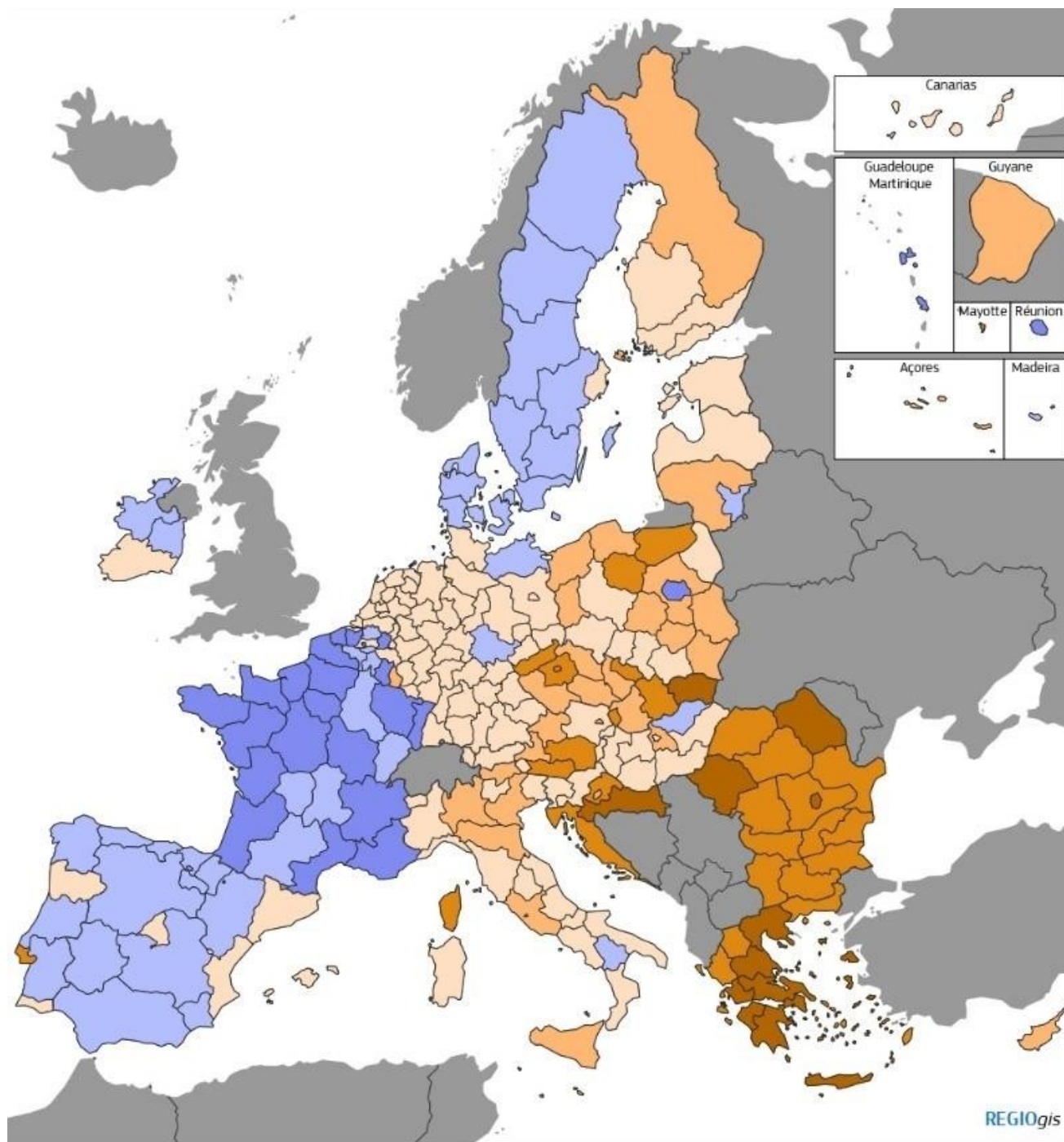
Regioniniai ir teritoriniai galimybių naudotis kokybiškais ir įtraukiais ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugomis skirtumai išlieka. Remiantis 9-ąja sanglaudos ataskaita, 2021 m. dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose nuo trejų metų iki pradinio mokyklinio amžiaus taip pat vidutiniškai yra daug mažesnis mažiau išsivysčiusiuose regionuose (87,0 proc.) nei pereinamojo laikotarpio regionuose (94,9 proc.) ar labiau išsivysčiusiuose regionuose (93,2 proc.). Nors dauguma Prancūzijos, Belgijos, Danijos, Airijos, Švedijos ir Ispanijos regionų pasiekė 95 % tikslą, dalyvavimas visuose Graikijos ir Kroatijos, Rumunijos ir Bulgarijos regionuose tebėra mažesnis nei 80 %. Rumunijos ir Bulgarijos regionuose dalyvavimo lygis netgi sumažėjo.

81 Žr. <https://eige.europa.eu/about/projects/survey-gender-gaps-unpaid-care-individual-and-social-activities-care-1st-wave>.

82 Žr. [ilc_caindform25](#).

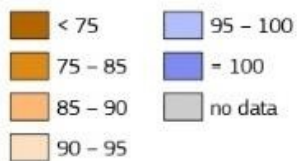
83 Jaunesnių nei 3 metų vaikų dalyvavimo orientacinis rodiklis yra toks pat kaip ir 2002 m. Barselonos tikslai. Orientacinis rodiklis, taikomas vaikams nuo 3 metų iki privalomojo pradinio ugdymo amžiaus, dabar yra toks pat, koks naudojamas Europos švietimo erdvės tikslui pasiekti. Jis grindžiamas administraciniais duomenimis, gautais iš UNESCO EBPO Eurostato (UOE) bendro duomenų rinkimo, ir jame atsižvelgiama į paslaugų reikalavimus, kad jas būtų galima priskirti prie ISCED 02 kategorijos. Todėl jo negalima tiesiogiai palyginti su panašiu rodikliu, apskaičiuotu naudojant ES SPGS tyrimo duomenis. Be to, UOE duomenys gaunami vėliau nei ES SPGS duomenys.

84 Žr. [ilc_caindform25](#).

žemėlapis. Dalyvavimo ikimokyklinio ugdymo programose lygis, 2021 m.

Vaikų nuo 3 metų iki privalomojo pradinio ugdymo pradžios amžiaus procentinė dalis

ES-27 = 92,5

Dalyvavimas siekiant ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros lygio tikslo: 96 proc. 2030 m.

EL 2019 m., DE NUTS 1, NL NUTS 0.

Šaltinis: Eurostatas [educ_uae_enra22] ir Regioninės ir miestų politikos GD įvertiniai

0 500 km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

2022m. gruodžio 8 d. Tarybos rekomendacijoje dėl ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros: Barcelonos tiksluose iki 2030 m. valstybės narės⁸⁵ raginamos skatinti palankių sąlygų neturinčių vaikų dalyvavimą ir, konkrečiau, panaikinti vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, ir vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalyvavimo skirtumus. Be to, 2021 m. birželio 14 d. Tarybos rekomendacijoje, kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema, valstybės narės raginamos vaikams, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, užtikrinti veiksmingą ir nemokamą prieigą prie aukštos kokybės ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugų. Tačiau vaikai AROPE vis dar mažiau naudojami ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugomis: 2023 m. ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose nedalyvavo 74,8 proc. AROPE sergančių vaikų, palyginti su 59,0 proc. AROPE nesančių vaikų.⁸⁶ Tačiau vaikai, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis,⁸⁷ gauna daugiau naudos tiek dėl savo gerovės ir mokymosi rezultatų, tiek dėl galimų papildomų pajamų, kurias jų tėvai, visų pirma motinos, gali gauti dalyvaudami darbo rinkoje.⁸⁸

Kalbant apie vaikus nuo trejų metų iki privalomojo pradinio ugdymo, dalyvavimo lygis yra daug didesnis – dauguma valstybių narių pasiekia 90 % tikslą arba artėja prie jo.⁸⁹ Tik dviejose šalyse (Rumunijoje ir Slovakijoje) šis rodiklis vis dar mažesnis nei 80 proc. Nerimą kelia tai, kad per pastaruosius penkerius metus Rumunijoje taip pat pastebima mažėjimo tendencija.

85 2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos rekomendacija dėl ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros: Barcelonos tikslai iki 2030 m., OL C 484, 2022 12 20, p. 1.

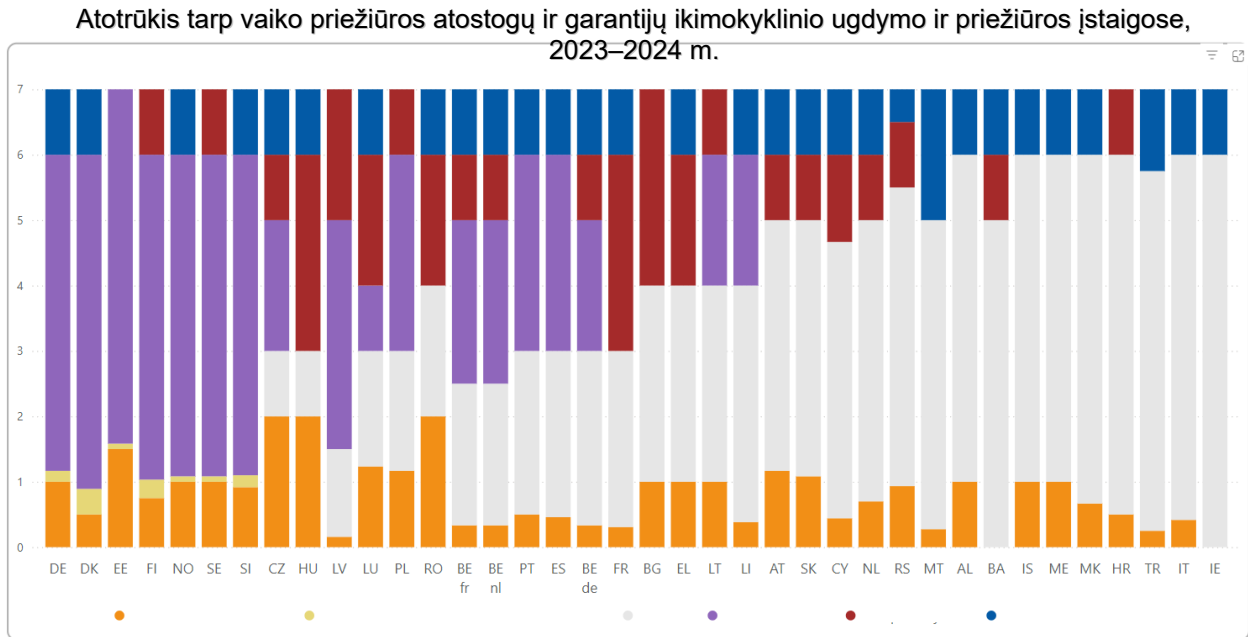
86 Žr. [ilc_caindform25](#).

87 Narazani, E., Christl, M., & Figari, F. (2024 m.). Daugiau vaikų priežiūros vargšams? Poveikis biudžetui ir moterų darbo jėgos pasiūlos problemos Italijoje, Austrijoje ir Vengrijoje. Taikomosios ekonomikos raštai, 1–6. [Galima rasti internete](#).

88 Daugiau informacijos apie ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemas pateikiama Europos švietimo ir kultūros vykdomosios įstaigos interneto svetainėje „Eurydice“, Pagrindiniai duomenys apie ikimokyklinį ugdymą ir priežiūrą Europoje 2025 m. „Eurydice“ ataskaita, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2025 m. [Galima rasti internete](#). Šioje trečiojoje ataskaitoje pateikiami tarptautiniai palyginimai, analizuojamos 27 valstybių narių ir 10 šalių partnerių ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemos, taip pat nacionalinės informacijos suvestinės, kuriose išdėstomi pagrindiniai kiekvienos šalies ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemos aspektai.

89 2021 m. Graikijos ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigų lankymo rodikliai nėra žinomi, tačiau 2020 m. jos ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigų lankymo lygis buvo 33,9 proc. Kaip minėta 50 išnašoje, vaikų nuo 3 metų iki privalomojo mokyklinio amžiaus dalyvavimo ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose tikslas grindžiamas UOE duomenimis, t. y. ne ES SPGS duomenimis.

6 diagrama. „Vaikų priežiūros atotrūkis“

Aiškinamoji pastaba: gerai apmokamos vaiko priežiūros atostogos – su darbo užmokesčiu susijęs mokėjimas, sudarantis 6 proc. arba daugiau darbo užmokesčio. Tai apima pogimdymines motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros atostogas. Dauguma duomenų apie gerai apmokamas atostogas

Šaltinis: ikimokyklinis ugdymas ir priežiūra (ECEC). Pastaba: vaikų priežiūros skirtumą galima apibrėžti kaip laikotarpį, per kurį reikia prižiūrėti vaiką, kurio neapima nei vaiko priežiūros atostogos, nei garantuota vieta ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigose. Tarpas tarp dviejų kulkų lygus vieneriems metams.

Valstybės narės, kuriose ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigų lankymo lygis yra aukštesnis, dažnai suteikia teisę lankyti ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigą arba nustato, kad lankyti tokias įstaigas privaloma.⁹⁰ Amžiaus, nuo kurio vaikams garantuojama vieta ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigose, skirtumai ES labai⁹¹ skiriasi. Tais atvejais, kai vaiko priežiūros atostogos trunka nepakankamai ilgai, šeimos susiduria su „vaikų priežiūros skirtumu“, t. y. laikotarpiu, per kurį jos turės pačios pasirūpinti vaikų priežiūra ir gali būti priverstos nutraukti arba sumažinti apmokamą darbą. Nors pagal kelias švietimo sistemas valstybės subsidijuojamos ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugos teikiamos nuo maždaug trejų ar ketverių metų amžiaus (nesvarbu, ar tai teisėta teisė, ar ne), daugelyje valstybių narių vis dar išlieka didelis 1–6 metų skirtumas tarp teisės į vaiko priežiūros atostogas ir garantuotos vietos ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigose.

Priežiūros darbo poveikis lytims yra santykinai labiau subalansuotas ilgalaikės priežiūros srityje ir, atsižvelgiant į demografines tendencijas, susijusias su didėjančia vyresnio amžiaus žmonių dalimi ir apskritai mažėjančiu vaikų skaičiumi, tikėtina, kad taip bus ir toliau. Apskaičiuota, kad ES neformaliąją ilgalaikę priežiūrą teikia 52 mln. žmonių, o neformalieji ilgalaikės priežiūros paslaugų teikėjai sudaro beveik 80 proc. ilgalaikių slaugytojų. Didelė dalis slaugytojų (42 proc. moterų ir 38 proc. vyrų) kasdien teikia ilgalaikės priežiūros paslaugas. Tačiau, vėlgi, moterys prisiima didžiąją

90 Šiuo metu lankyti ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigas nuo 3 metų privaloma tik Vengrijoje ir Prancūzijoje.

91 Danija, Vokietija, Estija, Latvija, Slovėnija, Suomija ir Švedija garantuoja vietą ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigose nuo ankstyvo amžiaus (6–18 mėnesių); trys Belgijos, Čekijos, Ispanijos, Prancūzijos, Liuksemburgo, Vengrijos, Lenkijos ir Portugalijos bendruomenės garantuoja vietą valstybės subsidijuojamose ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigose nuo trejų metų ar šiek tiek anksčiau. Išsamesnė informacija pateikiama 2023 m. „Eurydice“ ataskaitoje.

dalį ilgalaikės priežiūros užduočių. Pavyzdžiui, maždaug 41 proc. moterų tenka pagrindinė atsakomybė už reikliausių asmeninės ir emocinės priežiūros paslaugų teikimą, palyginti su tik 16 proc. vyrų.

ES moterys dažniau nei vyrai teikia neformalias ilgalaikės priežiūros paslaugas (19,1 proc., palyginti su 14,8 proc.), ypač 45–64 m. amžiaus grupėje. Be to, moterys yra linkusios skirti daugiau laiko neformaliajai priežiūrai. Šį skirtumą iš dalies galima paaiškinti tuo, kad neformalieji slaugytojai vyrai labiau linkę prašyti oficialių ilgalaikės priežiūros paslaugų ir jas gauti (73 proc.) nei jų kolegos moterys (61 proc.). Kaip paskelbta 2022 m. Europos priežiūros strategijoje⁹², 2023 m. Komisija, be kita ko, užmezgė strateginę partnerystę su Pasaulio sveikatos organizacija. Vienas iš partnerystės tikslų – parengti neformaliųjų slaugytojų rėmimo priemonių rinkinį, kuris šiuo metu rengiamas ir turėtų būti parengtas 2025 m. vasarą.

2024 m. buvo toliau įgyvendinama nauja didelio masto partnerystė ilgalaikės priežiūros srityje pagal Įgūdžių paktą. 2023 m. balandžio mėn. pradėta įgyvendinti iniciatyva siekiama iki 2030 m. kasmet parengti bent 60 proc. ilgalaikės priežiūros darbuotojų (3,8 mln. darbuotojų). Be to, Komisija įsteigė naują socialinių paslaugų sektoriaus socialinio dialogo komitetą, kad aptartų darbo sąlygas ir darbo užmokestį šiame sektoriuje, kuris atlieka svarbų vaidmenį sprendžiant darbo jėgos trūkumo priežiūros sektoriuje problemą. Komisija taip pat toliau laikosi savo 2023 m. komunikato „Socialinio dialogo stiprinimas ES“, siekdama skatinti socialinį dialogą ES lygmeniu, remdama įvairių pramonės šakų socialinio dialogo komiteto ir sektorių socialinio dialogo komitetų veiklą. Šiuo metu maždaug pusė iš 44 sektorių socialinio dialogo komitetų į savo darbo programas įtraukia konkrečius veiksmus lyčių lygybės srityje.

2024 m. užimtumo ir socialinių pokyčių Europoje ataskaitoje⁹³ pateikiamas darbo rinkos rezultatų ir susijusių požiūrių konvergencijos per tam tikrą laiką vertinimas lyčių aspektu. Iš jos matyti, kad nuo 2007 m. moterų dalyvavimas neapmokamoje priežiūroje šiek tiek sumažėjo (–6 procentiniais punktais). Tačiau šį sumažėjimą bent iš dalies lėmė didesnis oficialių vaikų priežiūros paslaugų prieinamumas, o ne aktyvesnis vyrų dalyvavimas priežiūros pareigose. Tačiau tuo pačiu metu moterų, kasdien atliekančių namų ruošos darbus, dalis sumažėjo 16 procentinių punktų, o vyrų dalis padidėjo 10 procentinių punktų. 2022 m. 1 iš 4 vyrų ES kasdien užsiėmė neapmokama priežiūra, o maždaug 1 iš 3 – namų ruošos darbais. Moterų dalis buvo atitinkamai 34 proc. ir 63 proc.

Lyčių nelygybė neapmokamo priežiūros ir namų ūkio darbo srityje valstybėse narėse labai skiriasi. Keliose šalyse neapmokamą priežiūrą kasdien atliekančių moterų dalis yra bent 15 proc. punktų didesnė nei vyrų, o kitose šalyse skirtumas nedidelis. Nors nuo 2007 m. skirtumai tarp šalių išliko panašūs, kai kurie duomenys rodo, kad šalys, kuriose atotrūkis didesnis, vežasi šalį, kuriose atotrūkis mažesnis. Skirtumai tarp vyrų ir moterų namų ruošos darbų srityje įvairiose šalyse svyruoja nuo 12 iki 44 procentinių punktų. Atotrūkis susilygino nuo 2016 m., tačiau šalys, kuriose atotrūkis didžiausias, į šį procesą nebuvo įtrauktos.

Šiuos skirtumus gali lemti lyčių stereotipai apie moterų ir vyrų vaidmenį darbo pasaulyje. 2024 m. rugsėjo mėn. paskelbtame dokumente „Lyčių požiūris į darbą visose ES valstybėse narėse“⁹⁴ pateikiama išsami lyčių požiūrio į darbą visoje ES analizė.⁹⁵ Jame taip pat aptariama, kaip toks požiūris gali paveikti lyčių nelygybę darbo rinkoje ir namų ūkiuose. Iš dokumento matyti, kad

92 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos priežiūros strategijos, COM(2022) 440 final.

93 <https://op.europa.eu/webpub/empl/esde-2024/>

94 https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/employment-and-social-developments-europe-egalitarian-traditional-or-neither-gender-attitudes_en

95 Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas, Egalitarinis, tradicinis ar nė vienas? Lyčių požiūris į darbą visose ES valstybėse narėse, 2024 m. [Galima rasti internete.](#)

dauguma ES gyventojų remia lyčių lygybę darbo rinkoje ir namų ūkiuose. Trečdalis turi mišrų požiūrį, tik kai kuriose srityse laikosi egalitarinių įsitikinimų. Galiausiai maždaug dešimtdalis respondentų laikosi nuomonės, kad pritaria tradiciniams lyčių vaidmenims, pavyzdžiui, kad moterys turėtų teikti pirmenybę savo šeimos pareigoms, o ne karjerai, arba kad priimant svarbius šeimos sprendimus galutinį žodį turėtų tarti vyrai. Bendras vaizdas neturėtų užgožti didelių geografinių skirtumų - nors egalitarinis požiūris yra plačiai paplitęs kai kuriose valstybėse narėse (ypač šiaurinėse ES šalyse), kitose jis yra daug mažiau paplitęs.

Paskelbus 2024 m. Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių (CERV) kvietimą teikti pasiūlymus dėl lyčių lygybės, iš 196 gautų pasiūlymų finansuoti buvo atrinkti 25 projektai. Dauguma jų (17) daugiausia dėmesio skirs pagrindinių lyčių nelygybės priežiūros srityje priežasčių šalinimui skatinant lyčių pokyčius skatinantį požiūrį ir kovojant su lyčių stereotipais. Visų pirma projektais bus: i) skatinti šeimai palankią praktiką įmonėse, skatinant tiek moteris, tiek vyrus naudotis naujomis teisėmis pagal Profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros direktyvą (pavyzdžiui, atostogomis dėl šeiminių priežasčių), ii) užkirsti kelią bet kokios formos nepalankiam elgesiui su moterimis ir jų diskriminacijai nėštumo metu ir po jo, įskaitant atvejus, kai naudojamosi atostogomis dėl šeiminių priežasčių ir lanksčiomis darbo sąlygomis, ir nuo jų apsaugoti; ir iii) didinti informuotumą apie priežiūros darbo vertę.

Likusiais aštuoniais atrinktais nacionalinių valdžios institucijų pasiūlytais projektais bus remiamas Darbo užmokesčio skaidrumo direktyvos, ypač jos 4 straipsnio dėl gairių, priemonių ir informuotumo didinimo, susijusių su lyčiai atžvalgiomis darbo vertinimo ir klasifikavimo sistemomis, įgyvendinimas. Dauguma projektų bus pradėti 2025 m. pradžioje ir truks dvejus metus.

Neseniai atlikta „Eurobarometro“ apklausa dėl lyčių stereotipų, atrodo, patvirtina šią hipotezę. Požiūris į lyčių lygybę pasikeitė teigiamai – trys ketvirtadaliai respondentų sutinka, kad vyrų ir moterų lygybė taip pat naudinga, tačiau lyčių stereotipai išlieka: maždaug 4 iš 10 žmonių ES sutinka, kad svarbiausias vyro vaidmuo yra uždirbti pinigų (42 proc., -1 proc. punktas nuo 2017 m.) ir kad svarbiausias moters vaidmuo yra rūpintis savo namais ir šeima (38 proc., -6 proc. punktai); pusė respondentų (49 proc.) sutinka, kad vyrai, savaime suprantama, yra mažiau kompetentingi atlikti namų ruošos darbus nei moterys.

Vyrų ir moterų darbo užmokesčio ir pensijų skirtumų mažinimas

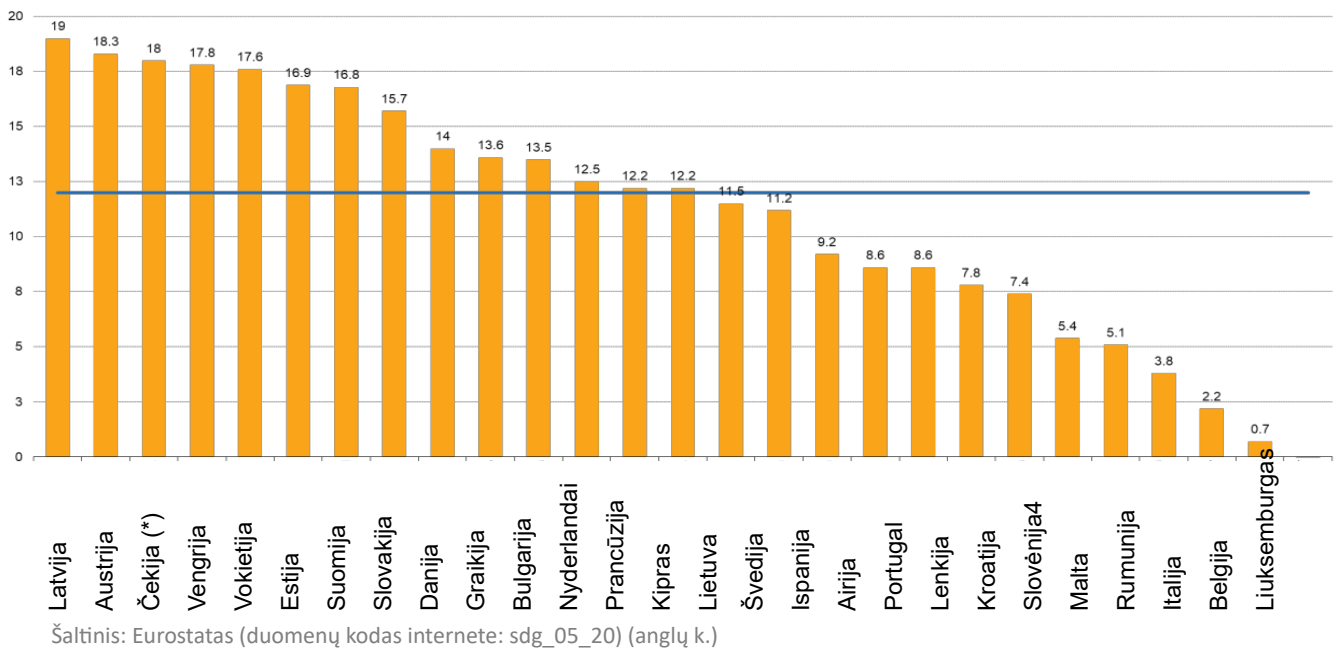
Nors per pastarąjį dešimtmetį vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas mažėjo, daugumoje šalių jis vis dar viršija 10 proc. 2023 m. ES 27 nekoreguotas vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas, ⁹⁶ daugiausia remiantis preliminariais duomenimis, vidutiniškai sudaro 12,0 % ES vidurkio ⁹⁷ (palyginti su 16,0 % 2013 m.) ir išlieka didesnis nei 15 % Estijoje, Austrijoje, Čekijoje, Vokietijoje, Slovakijoje, Vengrijoje, Latvijoje ir Suomijoje. Padėtis valstybėse narėse labai skiriasi: nuo -0,9 proc. Liuksemburge iki 19 proc. Latvijoje (7 diagrama).

96 Nekoreguotas vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas apibrėžiamas kaip samdomųjų darbuotojų vyrų ir samdomųjų darbuotojų moterų vidutinio valandinio darbo užmokesčio neatskaičius mokesčių skirtumas, išreikštas samdomųjų darbuotojų vyrų vidutinio valandinio darbo užmokesčio neatskaičius mokesčių procentine dalimi. Įtraukiami visi darbuotojai, dirbantys įmonėse, kuriose dirba 10 ar daugiau darbuotojų, netaikant apribojimų dėl amžiaus ir dirbtų valandų.

97 Vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas apskaičiuojamas remiantis kas ketverius metus per darbo užmokesčio struktūros tyrimą (DUST) surinktais duomenimis. Per kelerius metus nuo dviejų duomenų rinkimo GPG įvertinami ir lyginami po naujo duomenų paskelbimo.

Svarbu priminti, kad kartais labai mažas ar net neigiamas vyrų ir moterų darbo užmokesčio

7 diagrama. Nekoreguotas vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas, 2023 m.

Pastaba. NACE 2 red. nuo B iki S (-O). 27 šalių duomenys yra preliminarūs. (*) Čekijos apibrėžtis skiriasi; (**) Rumunijos laiko eilučių pertrauka

skirtumas, t. y. padėtis, kai vidutinis moterų valandinis darbo užmokeskis neatskaidžius mokesčių yra didesnis nei vyrų, gali būti susijęs su šališku požiūriu į save, kai moterų užimtumo lygis yra gerokai mažesnis nei vyrų. Kitaip tariant, kai kuriose valstybėse narėse darbo rinkoje daugiausia dalyvauja moterys, turinčios palyginti aukštą išsilavinimą ir todėl gaunančios didesnius atlyginimus. Taip pat svarbu priminti, kad vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas nėra diskriminacijos dėl lyties darbo užmokesčio srityje matas. Nekoreguota forma jis tiesiog matuoja visų vyrų ir moterų darbo užmokesčio vidurkių skirtumą, taip pat apima skirtumus, atsirandančius dėl sektorių ir profesinės segregacijos, t. y. tai, kad moterys daugiausia dirba mažiau apmokamuose sektoriuose ir yra nepakankamai atstovaujamos (geriau apmokamose) vadovaujamos pareigose. Naujausi tyrimai taip pat parodė, kad segregacija gali vis labiau priklausyti nuo rūšiavimo pagal įstaigas, profesijas ir darbo vietas, t. y. nuo to, kad moterys yra linkusios sutelkti dėmesį, pvz., į mažiau apmokamas įmones, nes jos užtikrina geresnę profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą.⁹⁸

Kiekvienais metais Komisija primena, kad svarbu panaikinti vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą pažymint Vienodo darbo užmokesčio dieną – dieną, kurią vidutinis moterų darbo užmokeskis simboliškai nustoja būti mokamas. 2024 m. vienodo darbo užmokesčio diena buvo tokia pati kaip 2023 m. – lapkričio 15 d., nes vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas nepasikeitė.⁹⁹

2024 m. birželio mėn. Austrija, siekdama kovoti su vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumu, sukūrė Vienodo darbo užmokesčio tinklą¹⁰⁰ (angl. Equal Pay Netz). Ją bendrai finansuoja Austrijos federalinė darbo ir ekonomikos ministerija ir ES („Europos socialinis fondas ++“). Šio projekto tikslas – visoje Austrijoje sukurti keturis bandomuosius vienodo darbo užmokesčio regionus: du

98 Žr. <https://www.nature.com/articles/s41562-022-01470-z.pdf>.

99 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/equal-pay/equal-pay-day_en#what-is-the-european-equal-pay-day

100 <https://www.equalpaynetz.at/>

turizmo sektoriuje ir du pramonės sektoriuje. Kiekviename regione planuojama įvairi veikla, skirta vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą lemiantiems veiksniams analizuoti, spręsti ir aptarti su regioniniais suinteresuotaisiais subjektais ir (tarptautiniais) nacionaliniais ekspertais. Be šios regioninės tinklaveikos ir gebėjimų stiprinimo, aktyviais viešaisiais ryšiais bus kuriamos žinios ir dalijamasi jomis.

2024 m. Komisija surengė du darbo užmokesčio skaidrumo direktyvos įgyvendinimo praktinius seminarus,¹⁰¹ kad padėtų valstybėms narėms perkelti direktyvą į nacionalinę teisę. 2023 m. gegužės mėn. priimta direktyva siekiama stiprinti vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio principą taikant darbo užmokesčio skaidrumo ir vykdymo užtikrinimo mechanizmus. Europos Komisija pagal Piliečių, lygybės, teisių¹⁰² ir vertybių programą skyrė apie 4 mln. EUR valstybių narių vykdomiems projektams, kuriais siekiama plėtoti: i) priemones ir metodikas, skirtas Europos darbdaviams ištaisyti bet kokius nepagrįstus vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumus, nustatytus įgyvendinant direktyvą, ir ii) metodikas, skirtas įvertinti, kas yra vienodos vertės darbas. 2024 m. buvo skirti aštuoni projektai.

2024 m. Estija pradėjo taikyti skaitmeninę priemonę „Pay Mirror“, kuria teikiama statistika apie vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą organizacijose, naudojančiose administracinius duomenis, įskaitant faktinį darbo užmokestį (įskaitant premijas), įdarbinimo datas, darbo krūvį ir pareigas. Estijos statistikos departamentas rodiklių rinkinį apskaičiuoja bet kurio darbdavio, kuriame dirba bent trys vyrai ir trys moterys, prašymu, o rodikliai yra prieinami tik darbdaviui. Kadangi Estijos administraciniai duomenys neatskiria bazinio darbo užmokesčio nuo premijų, darbo užmokesčio veidrodis atspindi faktinį mokamą darbo užmokestį, pakoreguotą atsižvelgiant į darbo krūvį, išskyrus nebuvimo darbe dėl nedarbingumo ar vaiko priežiūros atostogų atvejus (kompensuojamus valstybės). Priemonės rodikliai apima vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumus, grindžiamus vidutiniu darbo užmokesčiu ir darbo užmokesčio mediana, moterų ir vyrų darbo užmokesčio vidurkiu ir mediana, lyčių nelygybę pagal profesiją ir nereguliarus darbo užmokesčio skirtumus.¹⁰³

2024 m. gegužės mėn. buvo priimtose dvi ES direktyvos, kuriomis siekiama stiprinti lygybės įstaigų vaidmenį.¹⁰⁴ Vienoje iš šių direktyvų nustatyti privalomi standartai lygybės įstaigoms, sprendžiančioms vienodo požiūrio į moteris ir vyrus ir jų lygių galimybių užimtumo ir profesinės veiklos srityje klausimus. Jame reikalaujama, kad valstybės narės užtikrintų, kad lygybės įstaigos būtų nepriklausomos ir turėtų pakankamai išteklių ir įgaliojimų savo įgaliojimams vykdyti.¹⁰⁵ Siekdama remti perkėlimo į nacionalinę teisę procesą, Komisija įsteigė ES lygybės teisės aktų

101 2023 m. gegužės 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2023/970, kuria, nustatant darbo užmokesčio skaidrumo ir vykdymo užtikrinimo mechanizmus, griežčiau taikomas vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio už vienodą arba vienodos vertės darbą principas (OL L 132, 2023 5 17, p. 21).

102 https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/cerv/wp-call/2024/call-fiche_cerv-2024-ge_en.pdf

103 <https://www.mkm.ee/too-ja-vordsed-voimalused/vordsed-voimalused-ja-sooline-vordoiguslikkus/palgapeegel>

104 gegužės 7 d. Tarybos direktyva (ES) 2024/1499 dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų vienodo požiūrio į asmenis, nepriklausomai nuo jų rasinės arba etninės kilmės, srityje, vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, užimtumo ir profesinėje srityje, vienodo požiūrio į moteris ir vyrus socialinės apsaugos srityje ir dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo (OL L 2024/1499, 2024 5 29) ir 2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1500 dėl lygybės įstaigoms taikomų vienodo požiūrio į moteris ir vyrus ir vienodų jų galimybių užimtumo ir profesinės veiklos srityje standartų, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2006/54/EB ir Direktyva 2010/41/ES (OL L 2024/1500, 2024 5 29).

105 Komisija savo metinėje teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje taip pat stebi pokyčius, susijusius su lygybės įstaigų nepriklausomumu ir veikimu.

įgyvendinimo ekspertų grupę, kurią sudaro valstybių narių ir „Equinet“ – Europos lygybės įstaigų skėčio – atstovai, o FRA ir EIGE dalyvauja stebėtojų teisėmis. Grupė parengė keletą rekomendacinių dokumentų ir sukūrė vikio internetinę erdvę, kurioje galima keistis informacija apie direktyvas. Grupė taip pat padės Komisijai kuo anksčiau parengti įgyvendinimo aktą, kuriuo nustatomas bendras rodiklių sąrašas.

Po išėjimo į pensiją vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas lemia pajamų skirtumą senatvėje. Vyrų ir moterų pensijų skirtumas mažėja nuo 33,9 proc. 2010 m. iki 27,6 proc. 2020 m., be kita ko, dėl to, kad skaičiuojant neatsižvelgiama į mažesnes moterų pensijas. Vis dėlto 2023 m. vyrų ir moterų pensijų skirtumas vis dar siekė 25,4 proc.¹⁰⁶ Kitaip tariant, 2023 m. 65–79 metų amžiaus moterys gavo bruto pensiją, kuri buvo vidutiniškai ketvirtadaliu mažesnė už tos pačios amžiaus grupės vyrų pensiją. Šio skirtumo mastas ES šalyse labai skiriasi – nuo 43,9 proc. Maltoje, 39,9 proc. Nyderlanduose ir 36,4 proc. Liuksemburge iki 4 proc. Slovėnijoje, 4,6 proc. Danijoje ir 5,8 proc. Estijoje. Be užimtumo ir darbo užmokesčio skirtumų, karjeros pertraukos taip pat yra svarbus veiksnys, prisidedantis prie vyrų ir moterų pensijų skirtumo. Galiausiai mažesnis finansinis raštingumas gali trukdyti planuoti moterų išėjimą į pensiją, todėl reikia finansinio švietimo ir pensijų skaidrumo priemonių. Be to, vyrų ir moterų pensijų skirtumas tarp vyresnių nei 65 metų į pensiją išėjusių darbuotojų, kuriems gresia skurdas, padidėjo nuo 3,1 procentinio punkto 2010 m. iki 3,6 procentinio punkto 2015 m. ir¹⁰⁷ 3,7 procentinio punkto 2023 m.

Pensijų adekvatumo ataskaitą kas trejus metus rengia Socialinės apsaugos komitetas ir Europos Komisija. Naujausioje 2024 m. birželio mėn. paskelbtoje ataskaitoje yra teminis skyrius apie nelygybę senatvėje ir ypatingas dėmesys skiriamas lyčių aspektui, įskaitant vyrų ir moterų pensijų skirtumą ir vyrų ir moterų pensijų aprėpties skirtumą.¹⁰⁸ Tai rodo, kad dėl to, jog senatvės pensijos sudaro vidutiniškai keturis penktadalius visų pajamų senatvėje, visose valstybėse narėse vyresnio amžiaus moterims ir toliau kyla didesnė skurdo rizika nei vyresnio amžiaus vyrams. Vienišos moterys senatvėje patiria didesnę skurdo riziką nei vyrai. 2023 m. daugiau kaip 1 iš 5 75 metų ir vyresnių moterų ES grėsė skurdas arba socialinė atskirtis.

Nuo 2006 m. Suomijos vyriausybė kartu su centrinėmis darbo rinkos organizacijomis įgyvendina vienodo darbo užmokesčio programas, kad sumažintų vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą. Naujausios programos tikslas – 2024–2027 m. sumažinti darbo užmokesčio skirtumą bent iki 14,5 %. Šiomis priemonėmis daugiausia dėmesio skiriama darbo užmokesčio sistemoms ir informuotumui apie darbo užmokestį, lygybės planavimui darbo vietose, darbo pasidalijimo dėl lyties panaikinimui ir profesinio bei šeimos gyvenimo derinimui. Dėl veiklos aplinkos pokyčių į programą įtrauktos privačiojo sektoriaus profesinių sąjungų diskusijos dėl galimo jų dalyvavimo vienodo darbo užmokesčio programose.¹⁰⁹

2024 m. liepos mėn. Komisija paskelbė tyrimą, kuriuo remiama priežiūros kreditų profesinių pensijų sistemose stebėseną. Tyrime nagrinėjama, kaip priežiūros laikotarpiai (vaikų ir ilgalaiškės priežiūros) traktuojami visiškai finansuojamose profesinių pensijų sistemose ir ar suteikiami priežiūros kreditai.¹¹⁰

106 [Vyrų ir moterų pensijų skirtumas pagal amžiaus grupes \[ilc_pnp13_custom_8619195\]](#).

107 Eurostatas, [Skurdo rizikos lygis pagal skurdo ribą ir dažniausia veikla praėjusiais metais \[ilc_li04_custom_15156745\]](#).

108 2023 m. birželio mėn. Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų taryba priėmė Tarybos išvadas dėl pensijų adekvatumo, kad Socialinės apsaugos komitetas ir Komisija galėtų toliau plėtoti lyčių nelygybės senatvėje analizę ir parengti patikimus ir atnaujintus rodiklius, skirtus vyrų ir moterų pensijų išmokų ir pensijų aprėpties skirtumams stebėti. [Žr. ilc_pnp14](#).

109 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165735> ir <https://stm.fi/en/gender-equality/equal-pay>.

110 Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas, *Tyrimas, kuriuo remiama priežiūros kreditų profesinių pensijų sistemose stebėseną*, 2024 m. [Galima rasti internete](#).

Vienodo dalyvavimo įvairiuose ekonomikos sektoriuose užtikrinimas

Sektorių segregacija yra viena iš vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumo priežasčių. Moterys paprastai yra per daug atstovaujamos sektoriuose, kuriuose vidutinis darbo užmokestis yra mažesnis, dažnai dėl to, kad darbo vietos šiuose sektoriuose yra nepakankamai vertinamos ir laikomos „moterų darbu“, pavyzdžiui, priežiūros ir švietimo sektoriuose. Kaip pabrėžta ir Europos priežiūros strategijoje, tai taip pat yra sektoriai, kuriuose darbo jėgos trūkumas tampa vis didesnis ir, tikėtina, didės senėjant visuomenei, ypač kaimo vietovėse. Mažas darbo užmokestis taip pat gali būti siejamas su lyčių stereotipais, pagal kuriuos priežiūrai reikalingi socialiniai emociniai įgūdžiai, pavyzdžiui, bendravimo, empatijos ar bendradarbiavimo įgūdžiai, prilyginami įgūdžiams, kurie natūraliai ateitų moterims ir kurie nėra tinkamai pripažįstami jų darbo ekonominėje vertėje.

Lyčių segregacija darbo rinkoje prisideda prie darbuotojų trūkumo, nes mažinamas darbo jėgos pasiūlos paskirstymo veiksmingumas. Darbo jėgos trūkumas akivaizdus tose profesijose ir sektoriuose, kuriuose vyrai sudaro daugumą darbuotojų (pvz., STEM profesijose, kuriuose vyrai sudaro 80 proc. darbuotojų), taip pat kai kuriuose darbo vietose, kuriuose moterys sudaro daugumą darbuotojų (pvz., sveikatos priežiūros profesijose, kuriuose moterys sudaro 80 proc. darbuotojų). Dėl nuolatinės lyčių segregacijos mažėja žmonių, galinčių užpildyti naujas laisvas darbo vietas, skaičius, o tai dar labiau apsunkina darbuotojų paiešką, ypač didėjančios paklausos laikais. Priemonės, kuriomis siekiama sumažinti lyčių segregaciją, suteikia svarbių galimybių užtikrinti, kad aktyvesnis moterų dalyvavimas darbo rinkoje sumažintų darbo jėgos trūkumą. Šiuo metu mažai tikėtina, kad moterys pateks į sunkiai užpildomas laisvas darbo vietas vyrų dominuojamose profesijose. Be to, beveik vien tik moterų darbas nesukuria pakankamos darbo jėgos pasiūlos, kad būtų patenkinta konkrečių paslaugų, pavyzdžiui, slaugos, asmens priežiūros ar valymo, paklausa. Tikėtina, kad darbo sąlygų ir darbo užmokesčio gerinimas šiose darbo vietose atliks svarbų vaidmenį pritraukiant papildomų darbuotojų.

2022 m. spalio 19 d. Direktyva (ES) 2022/2041 dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio¹¹¹ įsigaliojo 2024 m. lapkričio 15 d. Joje reikalaujama, kad visos valstybės narės sukurtų sistemą, kuria būtų užtikrintas nustatyto minimaliojo darbo užmokesčio deramumas, skatinamos kolektyvinės derybos dėl darbo užmokesčio nustatymo ir gerinamos veiksmingos darbuotojų galimybės naudotis minimaliojo darbo užmokesčio teikiama apsauga ES.¹¹² Vienas iš darbo užmokesčio adekvatumo padarinių bus vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumo mažinimas. Iš tiesų direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumo mažinimas minimas kaip pagrindinis tikslas nustatant deramo nustatyto minimaliojo darbo užmokesčio nustatymo ir atnaujinimo procedūras.

Komisija pateikė keletą sektorinių iniciatyvų, kuriomis siekiama remti vienodą dalyvavimą darbo rinkoje. Ypač IRT sektoriuje esama didelės ir nuolatinės lyčių nelygybės, kuri daro poveikį skaitmeninių sprendimų kūrimui ir diegimui. 2023 m. 80,6 proc. ES IRT specialistų buvo vyrai.¹¹³ Todėl, siekiant spręsti IRT specialistų trūkumo problemą ir kurti įtraukią ir konkurencingą skaitmeninę Europą, labai svarbu skatinti daugiau moterų tapti IRT specialistėmis. ES lygmeniu 2030 m. Skaitmeninio dešimtmečio politikos programoje nustatytas plataus užmojo tikslas daugiau

111 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2041 dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio Europos Sąjungoje (OL L 275, 2022 10 25, p. 33).

112 Danija apskundė direktyvą Europos Sąjungos Teisingumo Teismui. ESTT byla C-19/23.2025 m. sausio 14 d. generalinis advokatas rekomendavo visą direktyvą paskelbti negaliojančia, nes ji viršija ES kompetenciją šioje srityje. Paties Teismo sprendimas dar nepriimtas.

113 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=ICT_specialists_in_employment

nei padvigubinti IRT specialistų skaičių nuo 9 iki 20 mln., kartu skatinant moterų galimybes patekti į šią sritį ir didinant IRT absolventų skaičių.

Taip pat pastebimai per mažai moterų dirba nematerialiosios vertės sektoriuose, pavyzdžiui, dizaino. Neseniai EUIPO atliktame tyrime „Moterys dizaino srityje“ pabrėžiama nuolatinė lyčių nelygė ES dizaino pramonėje, kurioje tik 24 proc. dizainerių yra moterys.¹¹⁴ Tai taip pat rodo didelį darbo užmokesčio skirtumą: dizainerės uždirba 12,8 proc. mažiau nei jų kolegos vyrai. Šis nepakankamas atstovavimas apima ir registruotąjį Bendrijos dizainą – 2022 m. tik 21 proc. ES įsisteigusių savininkų pateiktų paraiškų buvo susijusios su bent viena dizainere moterimi. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) statistiniai duomenys rodo, kad 2022 m. moterys sudarė tik 21 proc. į sąrašą įtrauktų pramoninio dizaino paraiškų pateikusių dizainerių.¹¹⁵ Nors nuo 2001 m. šis skaičius padvigubėjo, PINO apskaičiavo, kad dabartiniu tempu lyčių lygė nebūs pasiekta iki 2099 m. Panašus lyčių disbalansas yra ir patentų srityje. 2022 m. Europos patentų tarnybos (EPT) tyrime nustatyta, kad, nepaisant tam tikros ilgai padarytos pažangos, Europoje moterys sudarė mažiau nei vieną iš septynių išradėjų. Geografinių nuorodų¹¹⁶ srityje atliktuose tyrimuose pabrėžiamas moterų dalyvavimas tam tikrų ne žemės ūkio geografinių nuorodų gamybos etape, visų pirma tokiuose sektoriuose kaip nėriniai, siuvinėjimai, gobelenai, stiklas, keramika ir vilnos produktai, o kai kuriuose produktuose dirba daugiau kaip 81 proc. moterų.¹¹⁷ Tačiau fiziškai reiklesniuose sektoriuose, pavyzdžiui, akmens ir marmuro gamybos, šaunamųjų ginklų, peilių, moterims atstovaujama nepakankamai ir jos sudaro tik apie 20 proc. darbo jėgos,¹¹⁸ o tai rodo, kad įvairiuose ne žemės ūkio GN sektoriuose galima didinti lyčių lygė. Be to, intelektinės nuosavybės srityje dirbančios moterys susiduria su dideliais iššūkiais. 2017 m. Europos Parlamento užsakymu atliktame tyrime nustatyta, kad visiška lyčių lygė teisininko profesijos srityje tebėra nepakankama.¹¹⁹ Skirtumai ypač akivaizdūs karjeros raidos srityje: daug mažiau moterų užima aukštas pareigas, palyginti su pradinio lygio pareigomis advokatų kontorose, teisminėse institucijose ir kitose teisės srities šakose. Todėl Komisija EUIPO 2030 m. strateginiame plane pritarė konkrečioms su lytimi susijusiems tikslams.¹²⁰ EUIPO sieks ne tik užtikrinti lyčių lygė savo veikloje, bet ir šalinti lyčių nelygės priežastis intelektinės nuosavybės srityje ir parengti tikslines programas, kuriomis būtų didinamas nepakankamai atstovaujamų grupių dalyvavimas Europos intelektinės nuosavybės sistemoje.

Į Skaitmeninės Europos programą dabar įtrauktas WIDCON¹²¹ – specialus koordinavimo ir paramos veiksmas, kuriuo siekiama sukurti kompetencijos tinklą ir suinteresuotųjų subjektų bendruomenę, kad būtų galima nustatyti gerą patirtį ir skatinti moteris dalyvauti IRT veikloje visoje ES. Siekiant padėti valstybėms narėms siekti skaitmeninio dešimtmečio tikslo, šiuo veiksmu bus pasiekti keli rezultatai: i) ataskaita, kurioje nurodomos pagrindinės kliūtys, su kuriomis susiduria mergaitės ir moterys, nusprendusios studijuoti ar dirbti IRT srityje, ir išdėstomos galimos priemonės moterų skaičiui IRT srityje didinti; ii) atitinkamų nacionalinių ir regioninių strategijų ir priemonių apžvalga; ir iii) forumą, kuriame būtų pranešama apie pažangą ir aptariamą sėkmingos bei perspektyvios iniciatyvos, kuriomis siekiama, kad IRT sektoriuje dirbtų daugiau moterų.

114 <https://www.euipo.europa.eu/en/news/women-designers-underrepresented-and-paid-less-in-the-eu-study-reveals>

115 https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2023/article_0004.html

116 <https://www.epo.org/en/news-events/news/fewer-1-7-inventors-europe-are-women>

117 <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/14897>

118 Ten pat.

119 [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596804/IPOL_STU\(2017\)596804_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596804/IPOL_STU(2017)596804_EN.pdf)

120 https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/about_euipo/strategic_plan/strategic-plan-2030_en.pdf

121 <https://bdva.eu/news/widcon-women-in-digital-project-kick-off/>

Pagal Skaitmeninės Europos programą toliau finansuojama ES programavimo savaitė – 2013 m. pradėta visuomeninė iniciatyva. ES programavimo savaitės tikslas – skleisti informatinį mąstymą ir programavimą kuo didesniai skaičiui žmonių, taip pat skatinti skaitmeninių įgūdžių ugdymą nuo ankstyvo amžiaus, ypač mergaičių, kad jos būtų skatinamos studijuoti gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos disciplinas ir siekti karjeros IRT srityje, nes moterys sudaro tik trečdalį gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos¹²² ir matematikos¹²³ absolventų ir viena iš penkių moterų yra IRT specialistė.

Kitos svarbios Komisijos iniciatyvos: Europos inovacijų tarybos moterų lyderystės programa, parengiamieji veiksmai dėl su lyčių investicijų atotrūkiu susijusių renginių visoje ES, programa „Women TechEU“ (taip pat žr. 3 skyrių) ir forumas „Moterys ir mergaitės gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos srityje“ (daugiau informacijos pateikta 4 skyriuje).

Įgyvendindama Skaitmeninio švietimo veiksmų planą, Komisija toliau rėmė projektą „Girls Go Circular“,¹²⁵ nemokamą internetinę mokymosi programą ir ESTEAM festivalius. 2024¹²⁶ m. „Girls Go Circular“ padėjo ugdyti 15 000 14–19 metų mergaičių skaitmeninius ir verslumo gebėjimus visoje Europoje. ESTEAM festivaliuose daugiausia dėmesio skirta dalyvių pasitikėjimo stiprinimui, kartu gerinant jų skaitmeninius ir verslumo gebėjimus. Jie buvo pratęsti dar vieneriems metams (2025 m.), kad turėtų daugiau laiko parengti ir paskelbti galutinį ESTEAM vadovą ir surengti dar dvi mergaičių šventes. Nuo 2022 m. 13 šalių įvyko 22 ESTEAM šventės, kuriose dalyvavo 1 898 moterys ir mergaitės. Internetu su 2 149 merginomis ir moterimis susisiekti iš 38 šalių.

2024 m. ataskaitoje dėl lyčių nelygybės gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos (STEM) švietimo srityje¹²⁷ konsoliduojamos dabartinės mokslinių tyrimų išvados, politikos analizės ir geriausios praktikos pavyzdžiai, susiję su lyčių nelygybe gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos (STEM) švietimo srityje. Ataskaitoje pabrėžiamas daugialypis lyčių nelygybės pobūdis gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos švietimo ir karjeros srityse, todėl reikia daugiapakopio požiūrio, kuris apimtų švietimo reformas, politikos intervencines priemones, visuomenės požiūrio pokyčius ir tikslinius paramos mechanizmus, kad šis atotrūkis būtų veiksmingai panaikintas. Lyčių nelygybės mažinimas gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos srityje yra ne tik švietimo lygybės klausimas, bet ir itin svarbus ekonominis ir visuomeninis rūpestis, atsižvelgiant į didėjančią gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos sričių svarbą naršant šiuolaikiniame pasaulyje, skatinant inovacijas ir sprendžiant pasaulinius uždavinius.

Programa „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“ – pavyzdinė ES programa, skirta mokslo darbuotojų mokymui, įgūdžiams, judumui ir karjeros plėtrai visais jų karjeros etapais – toliau skatino lygybę mokslinių tyrimų grupėse, taikant lyčių požiūriu palankų ir įtraukų požiūrį, pagal kurį dėmesys skiriamas lyčių aspekto integravimui visais lygmenimis, ir toliau apėmė profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros nuostatas, kad būtų skatinamas aktyvesnis moterų dalyvavimas moksliniuose tyrimuose ir inovacijose. Pagal programą „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“ ir toliau buvo labai svarbu skatinti sektinus moterų pavyzdžius, įskaitant išskirtinius programas „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“ vadovus, koordinatorius ir stipendininkus, kurie įkvepia mergaites ir moteris visame pasaulyje dalyvauti moksle. 2024 m. pagal programą „Marie

122 <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240308-2>

123 Dirbantys IRT specialistai pagal lytį [isoc_sks_itps]

124 https://eismea.ec.europa.eu/programmes/european-innovation-ecosystems/women-techeu_en

125 <https://eit-girlsgocircular.eu/>

126 https://eismea.ec.europa.eu/esteam-fests-and-communities-girls-and-women_en

127 <https://education.ec.europa.eu/eu/news/new-report-addresses-the-gender-gap-in-stem-education-across-educational-levels>

Skłodowskos-Curie veiksmai“ surengtuose renginiuose „Europos tyrėjų naktys“, „Mokslininkai mokyklose“ ir „Mokslas yra nuostabus!“ daug dėmesio skirta moterų sektinų pavyzdžių, kurie įkvepia mergaites dalyvauti moksle ir moksliniuose tyrimuose, propagavimui. 2024 m. programos „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“ absolventė prof. Rana Sanyal buvo 2024 m. Europos moterų novatorių premijos laureatė.

Europos švietimo erdvėje 2024 m. lapkričio mėn.¹²⁸ priimtoje Tarybos rekomendacijoje dėl patrauklios ir tvarios karjeros aukštojo mokslo srityje pateikiami duomenys ir rekomendacijos dėl įvairovės, įtraukties ir lyčių lygybės skatinimo akademinėje karjeroje.

2024 m. kvietimu teikti pasiūlymus dėl Europos politikos eksperimentų pagal programą „Erasmus+“ remiami projektai, kuriais ieškoma būdų, kaip įveikti kliūtis, trukdančias mergaitėms ir moterims dalyvauti profesiniame rengime ir mokyme ir siekti karjeros žaliųjų / poveikio klimatui neutralizavimo technologijų sektoriuje, be kita ko, vykdant kampanijas, mentorystės programas, profesinį orientavimą ir sektinus pavyzdžius.¹²⁹

Vykdydama¹³⁰ ES ir JAV prekybos ir technologijų tarybos bendradarbiavimą, Komisija koordinavo Specialistų potencialo augimui skatinti darbo grupės veiklą ir jai bendrai pirmininkavo.¹³¹ Darbo grupė veikė kaip platforma, skirta dalytis politika, priemonėmis ir duomenimis apie įgūdžių ugdymą abiejuose regionuose, kad būtų skatinamas besiformuojančioms ir esamoms technologijoms reikalingų talentų ir įgūdžių ugdymas. Vienoje iš keturių darbo kryptių daugiausia dėmesio skirta moterų, jaunimo ir kitų nepakankamai atstovaujамų grupių pritraukimo į darbo vietas technologijų srityje temai.¹³² Darbo grupė savo darbą baigė 2024 m. balandžio 4 d.

Kvietimuose teikti pasiūlymus pagal socialiniam dialogui skirtas biudžeto eilutes nustatyta bendra sąlyga, kad pagal jas finansuojamoje veikloje turėtų būti skiriama pakankamai dėmesio lyčių lygybei ir vengiama diskriminacijos. 2024 m. paskelbti du kvietimai teikti pasiūlymus: vieną dėl paramos socialiniam dialogui ir vieną dėl darbuotojų organizacijų informavimo ir mokymo priemonių. Dėl šių kvietimų teikti paraiškas, kurie yra metiniai kvietimai teikti paraiškas, Komisija finansuoja įvairius lyčių lygybei skirtus projektus. Kai kurie iš jų yra susiję su konkrečiais sektoriais (prekyba, socialinių partnerių susitarimo dėl moterų geležinkelių sektoriuje įgyvendinimas, priežiūra, pašto sektorius). Kitos yra tarpsektorinio pobūdžio ir paprastai sudaro sąlygas nacionalinio ir ES lygmens socialiniams partneriams dalytis politikos rekomendacijomis ir gerąja patirtimi, susijusia su atitinkamais lygybės aspektais, pavyzdžiui, vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumu ir darbo užmokesčio skaidrumu. Kai kurie projektai daro didelį poveikį lytims, nes juose daugiausia dėmesio skiriama socialinių partnerių gebėjimams sektoriuose, kuriuose daugiausia dirba moterys (pvz., priežiūros, slaugos).

Galiausiai, remiant Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programai per Europos teisės akademiją, bendradarbiaujant su Europos Komisija buvo surengti šeši seminarai teisėjams ir praktikuojantiems teisininkams mokytis apie ES lyčių lygybės teisės aktus. 2024 m. šiuose seminaruose, kurie taip pat buvo rengiami ne tik anglų kalba (dažniausiai atitinkamų šalių nacionalinėmis kalbomis), dalyvavo

128 2024 m. lapkričio 25 d. Tarybos rekomendacija dėl patrauklios ir tvarios karjeros aukštojo mokslo srityje, C/2024/7282.

129 https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/erasmus/wp-call/2024/call-fiche_erasmus-edu-2024-pol-exp_en.pdf

130 https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/skills-and-qualifications/working-together/eu-us-talent-growth-task-force_en

131 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-us-trade-and-technology-council_en

132 EBPO darbo grupės veiklos ataskaitą ir šiai temai skirtą analitinį dokumentą, įskaitant rekomendacijas ir geriausios praktikos pavyzdžius, surinktus per apklausą ir tarpusavio mokymosi seminarą, galima rasti [čia](#).

daugiau kaip 300 mokslininkų, teisėjų ir praktikuojančių teisininkų. Seminarai vyko Prahoje, Kopenhagoje, Sofijoje, Lisabonoje, Paryžiuje ir Tryre. Jais buvo siekiama suteikti dalyviams išsamių žinių apie esminius ES lyčių lygybės teisės aktų aspektus ir jų aiškinimą Europos Sąjungos Teisingumo Teisme. Jie apėmė praktinius seminarus, skirtus praktiniams atvejams darbo grupėse aptarti, kad dalyviai galėtų geriau susipažinti su praktiniais ES lygybės teisės aktų taikymo aspektais.

Lyderiavimas lygiai per visuomenę

2024 m. padaryta tam tikra pažanga siekiant skatinti moterų lyderystę, tačiau ji tebėra ribota ir dar nėra tvari. Tai vyksta nepaisant vis didėjančio vyrų ir moterų tretinį išsilavinimą įgijusių asmenų skaičiaus skirtumo, kuris šiuo metu yra 10,9 proc. punkto didesnis nei vyrų¹³³.

Kaip matyti iš 2024 m. EIGE indekso duomenų, priimant sprendimus padaryta pažanga moterų atžvilgiu, tačiau lyčių lygybės užtikrinimas priimant sprendimus vis dar yra tolimas tikslas. Moterų dalyvavimas visuose viešojo gyvenimo sektoriuose, ypač politikoje, žurnalistikoje ir pilietinėje visuomenėje, susiduria su didesniu smurtu ir neapykanta, ypač internete.

Moterys politinių sprendimų priėmimo procese

2024 m. „Eurobarometro“ apklausa rodo, kad dauguma europiečių nepritaria stereotipams dėl vadovaujamas pareigas einančių moterų ir vyrų požiūrio ir gebėjimų. Pavyzdžiui, jos sutinka (55 proc.), kad laikinos priemonės (pvz., kvotos) yra būtinos siekiant įveikti esamą nepakankamą moterų atstovavimą politikoje, ir mano, kad daugiau moterų politikoje lemia geresnius politinius sprendimus. Tačiau daugiau nei vienas iš penkių vis dar laikosi stereotipinio požiūrio, pavyzdžiui, kad moterys nėra pakankamai ambicingos, kad užimtų aukštesnes pareigas organizacijoje,¹³⁴ ir kad „vyrų yra geresni lyderiai nei moterys“. Taip pat esama poliarizacijos pagal amžių, kuri yra didesnė jaunesniems žmonėms: 15–24 m. amžiaus moterų ir vyrų susitarimo rodiklių skirtumas yra trečdaliu didesnis nei vyresnio amžiaus grupių.¹³⁵ Teiginio „moterys yra pernelyg emocingos, kad būtų geros lyderės“ atveju jaunų moterų ir vyrų sutarimo skirtumas yra dvigubai didesnis nei vyresnio amžiaus moterų ir vyrų.¹³⁶ Tai rodo, kad 15–24 metų amžiaus grupėse moterų ir vyrų nuomonės labiau skiriasi nei vyresnio amžiaus grupėse.

Po 2024 m. birželio mėn. rinkimų į naująjį Europos Parlamentą 2024 m. liepos mėn.¹³⁷ savo vietas užėmė 277 moterys (38,5 proc.) ir 441 vyras (61,3 proc.). Pirmą kartą nuo 1979 m., kai buvo įvesti tiesioginiai Europos Parlamento rinkimai, moterų Europos Parlamento narių dalis sumažėjo, palyginti su padėtimi prieš pat 2024 m. balandžio mėn. rinkimus (39,7 proc.) ir su padėtimi iškart po 2019 m.¹³⁸ Europos Parlamento rinkimų (40,7 proc.). Kalbant apie teigiamus aspektus, naujai išrinkti EP nariai perrinko dvi moteris – Parlamento pirmininkę R. Metsolą ir Europos Komisijos pirmininkę U. von der Leyen.¹³⁹

Atsižvelgdamos į 2024 m. Europos Parlamento rinkimus ir kitus nacionalinio ir vietos lygmens rinkimus, valstybės narės aptarė politinį moterų dalyvavimą Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinkle. Visų pirma valstybės narės pranešė apie moterų, pretenduojančių tapti kandidatėmis, dalyvavimą. Jie taip pat pateikė grįžtamosios informacijos apie priemones, kurių imtasi siekiant remti lyčių lygybę galimybes dalyvauti rinkimuose ir dalyvavimo juose srityje,

133 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_statistics#Highlights

134 21 šalyje daugiau kaip pusė sutinka, kad daugiau moterų politikoje lemia geresnius politinius sprendimus, o didžiausias skaičius nustatytas Portugalijoje (83 proc.), Graikijoje (79 proc.) ir Italijoje (78 proc.).

135 15–24 m. amžiaus grupėje skirtumas yra 18 procentinių punktų, o 25 m. ir vyresnių asmenų grupėje – 11–12 procentinių punktų.

136 15–24 m. amžiaus grupėje skirtumas yra 13 procentinių punktų, o 25 m. amžiaus ir vyresnių asmenų grupėje – 6–9 procentiniais punktais; žr. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2974>.

137 <https://results.elections.europa.eu/en/mep-gender-balance/2024-2029/>. Vienas asmuo buvo užregistruotas su lytimi „kita“.

138 2020 m. kovo mėn. Jungtinės Karalystės EP nariams palikus Parlamentą, moterų skaičius sumažėjo iki 39,4 proc.

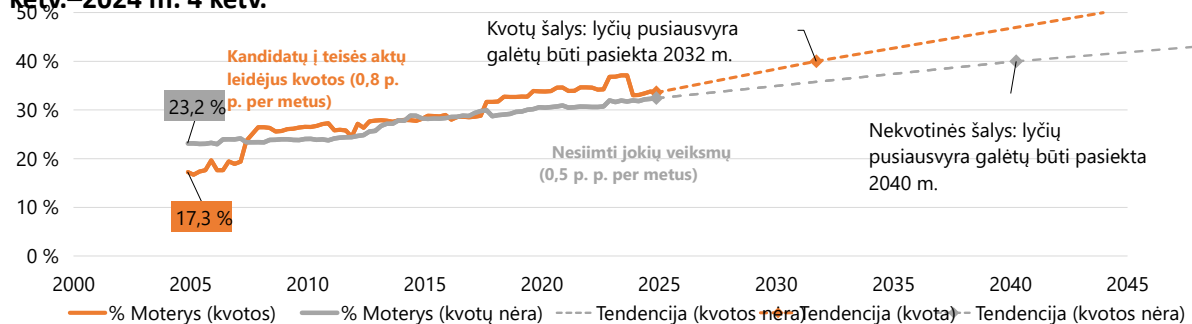
139 <https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/data-talks/despite-hopes-progress-european-parliament-elections-led-decline-womens-representation>

vykdant tolesnę veiklą, susijusią su 2023 m. Komisijos rekomendacija dėl įtraukių ir atsparių rinkimų procesų.¹⁴⁰ Diskusijose taip pat aptarta romų tautybės gyventojų, ypač romų tautybės moterų, politinio dalyvavimo padėtis ir kandidatų saugumas.

Iki šiol 11 valstybių narių yra priėmusios teisės aktais nustatytas lyčių kvotas, taikomas nacionalinių rinkimų kandidatų sąrašams.¹⁴¹ Iš 11 šalių 10 šalių taip pat turėjo Europos Parlamento rinkimams taikomas teises kvotas. Daugumoje šių kvotų nustatyta minimali kvota kiekvienai kandidatų sąrašė esančiai lyčiai (35–59 %). Kai kuriuose teisės aktuose yra konkrečių nuostatų, pvz., „sutrauktų sąrašų“, pagal kuriuos vyrai ir moterys turi būti pakaitomis arba reitinguoti kiekvieną tam tikrą pareigybių skaičių. Maltoje taikomas lyčių lygybės taisomasis mechanizmas, pagal kurį nepakankamai atstovaujama lyčiai automatiškai skiriama iki 12 papildomų vietų, jei išrenkama mažiau nei 40 proc. kiekvienos lyties atstovų.

2024 m. EIGE duomenys rodo (žr. 1 diagramą), kad moterų dalyvavimas nacionaliniuose parlamentuose šiek tiek sparčiau didėja kvotas turinčiose valstybėse narėse nei kvotų neturinčiose valstybėse narėse. Jei ši tendencija tęsis, kvotas turinčios valstybės narės lyčių lygybę galėtų pasiekti iki 2032 m., o kvotų neturinčios valstybės narės – iki 2040 m.

1 paveikslas. Moterų dalis ES valstybių narių nacionalinių parlamentų vieninteliuose ir (arba) žemutiniuose rūmuose su teisės aktais nustatytais kvotomis ar veiksmais ir be jų, 2004 m. 4 kvėty.–2024 m. 4 kvėty.

Šaltinis: Nuosavi skaičiavimai, pagrįsti EIGE lyčių statistikos duomenų bazės duomenimis: Nacionaliniai parlamentai

Pastabos: Į 2004–2006 m. duomenis neįtraukta Kroatija, ši šalis buvo įtraukta į 2007 m. surinktus duomenis. Priėmus teisės aktus, šalis buvo palaipsniui įtrauktos į kvotų grupę. Malta įtraukta į kvotų grupę. Rumunija įtraukta į nekvotinę grupę.

2024 m. lapkričio mėn. duomenys rodo, kad ir vėl tik šešiose valstybėse narėse moterys sudaro daugiau kaip 40 proc. parlamento narių (vienviečiai ir (arba) žemieji rūmai), Švedijoje – 45,6 proc., Suomijoje – 45,5 proc., Danijoje – 44,7 proc., Ispanijoje – 44,6 proc., o Belgijoje ir Nyderlanduose – 40,7 proc.¹⁴² Kita vertus, penkiose valstybėse narėse moterys sudaro mažiau nei 25 proc. parlamento narių. Mažėjančia tvarka tai Airija, Slovakija, Rumunija, Vengrija ir Kipras.

Šiuo metu vienmandatėms ir (arba) žemutiniams parlamento rūmams priklausančių moterų dalis ES vidutiniškai siekia 33,1 proc.¹⁴³ (2 diagrama). Tai yra labai nedidelis padidėjimas, palyginti su 2023 m. (33 proc.), tačiau po sumažėjimo nuo 33,2 proc. iki 32,4 proc. 2022 m. tai rodo didėjimo

140 2023 m. gruodžio 12 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2023/2829 dėl įtraukių ir atsparių rinkimų procesų Sąjungoje ir Europos Parlamento rinkimų europinio pobūdžio stiprinimo ir jų veiksmingumo didinimo (OL L 2023/2829, 2023 12 20).

141 Belgija, Airija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Kroatija, Italija, Liuksemburgas, Lenkija, Slovėnija.

142 Šaltinis: EIGE statistikos duomenų bazė. Duomenys paskutinį kartą atnaujinti 2024 m. lapkričio mėn. [Rodiklis: moterys sprendimų priėmimo procese ?? politikoje ?? nacionaliniuose parlamentuose: prezidentai ir nariai.](#)

tendenciją antrus metus iš eilės. Pastaraisiais metais pažanga nacionaliniu lygmeniu sulėtėjo. Tai rodo, kad reikia daugiau darbo, kad daugiau moterų įsitrauktų į politiką.

Slovėnijoje 2022–2024 m. pagal ES CERV programą bendrai finansuojamą EWA projektą įgyvendino Darbo, šeimos, socialinių reikalų ir lygių galimybių ministerija kartu su Mariboro universitetu, Suaugusiųjų švietimo universitetu Celje ir Politinio valdymo institutu. EWA projektu buvo siekiama padidinti jaunų moterų politinį dalyvavimą keičiant įsitikinimus apie moteris politikoje ir pilietinį dalyvavimą, pagrįstą lyčių stereotipais. Projekto veikla buvo siekiama įgalinti moteris tiek individualiai, tiek sistemškai, sudarant geresnes galimybes moterims aktyviai dalyvauti politinėje ir pilietinėje sferoje.¹⁴⁴

2024 m. už lyčių lygybę atsakingas Kipro Komisijos narys, bendradarbiaudamas su Švietimo ministerija,

Sportas ir jaunimas surengė rašytinių esė konkursą absolventėms „Jei būčiau ministrė, ką pakeisčiau“. Veiksmas buvo skirtas absolventėms, skatinant jas pasirinkti problemą ir parašyti esė apie tai, kas galėtų geriau veikti visose veiklos srityse. Konkurso nugalėtojai vieną dieną temdė ministrus - tiek moteris, tiek vyrus. Jaunos mergaitės turėjo galimybę diskutuoti su ministrais, dalyvauti susitikimuose su ministrais, taip pat skatinti politikos formuotojų ir jaunų mergaičių diskusijas. Šis konkursas bus kartojamas kasmet ir juo siekiama motyvuoti jaunas moteris įsitraukti į politiką.

Belgija užsakė tyrimą dėl seksizmo politikoje per praėjusių metų rinkimų laikotarpį. Tyrimo tikslas buvo suprasti, ar, kaip ir kodėl kandidatai yra seksizmo aukos, suvokti jo pasekmes ir pasiūlyti būdus, kaip kovoti su seksistine elgsena rinkimų kampanijų metu. Kampanijos laikotarpiu prieš 2024 m. birželio mėn. Belgijos rinkimus buvo išanalizuota beveik 44 000 reakcijų į kandidatų įrašus socialiniuose tinkluose ir surengti 25 išsamūs pokalbiai. Tyrime padaryta išvada, kad moterys kandidatės dažniau tampa seksizmo ir priešiško taikiniu apskritai ir kad seksizmas pasireiškia įvairiomis formomis ir pasireiškia daugelyje skirtingų vietų internete ir realiame gyvenime. Ji daro didelį poveikį moterų psichinei gerovei ir politiniams užmojams, o tai kelia grėsmę demokratijai.¹⁴⁵

Ispanijoje 2024 m. rugpjūčio mėn.¹⁴⁶ buvo patvirtintas Organinis įstatymas Nr. 2/2024 dėl lygiateisio atstovavimo ir proporcingo moterų ir vyrų dalyvavimo. Juo siekiama dar labiau pralaužti „stiklo lubas“ politinių ir ekonominių sprendimų priėmimo procese, nustatant privalomus sąrašus su padalomis ir aiškiai reikalaujant proporcingo atstovavimo (nė vienai lyčiai neleidžiama sudaryti daugiau kaip 60 proc. arba mažiau kaip 40 proc.) konstitucinėse institucijose arba konstitucinės svarbos institucijose, taip pat skiriant ministrus ir pirmininko pavaduotojus bei asmenis, užimančius aukščiausią atsakomybės lygį bendroje valstybės administracijoje ir kitose atitinkamose institucijose.

143 Šaltinis: EIGE statistikos duomenų bazė. Duomenys paskutinį kartą atnaujinti 2024 m. lapkričio mėn. [Rodiklis: moterys sprendimų priėmimo procese ?? politikoje ?? nacionaliniuose parlamente: pirmininkai ir nariai.](#)

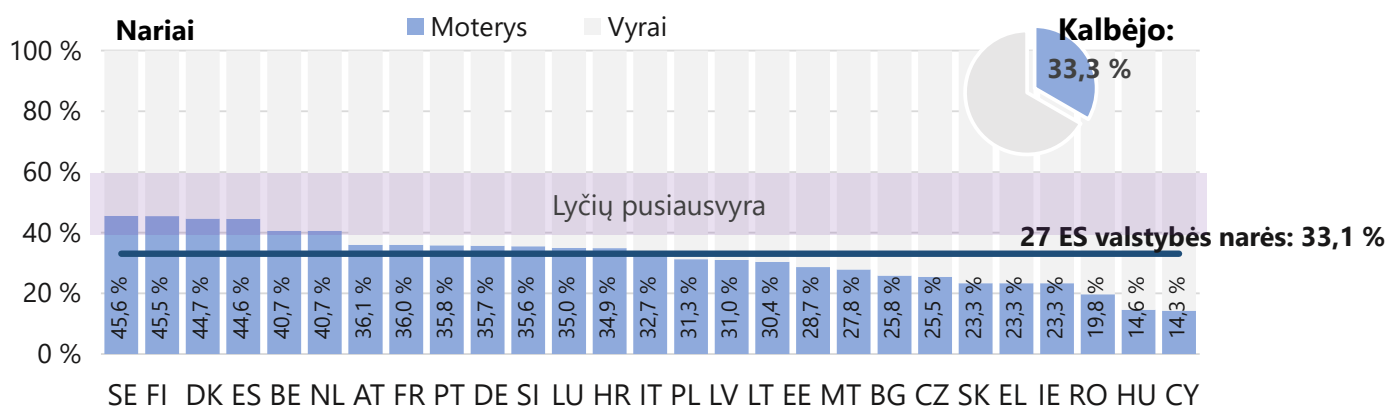
144 <https://ewa.si/en/>

145 <https://igvm-iefh.belgium.be/fr/actualite/>

[le sexisme et l'hostilité durant la campagne électorale impactent surtout les candidates](#)

146 <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2024-15936>

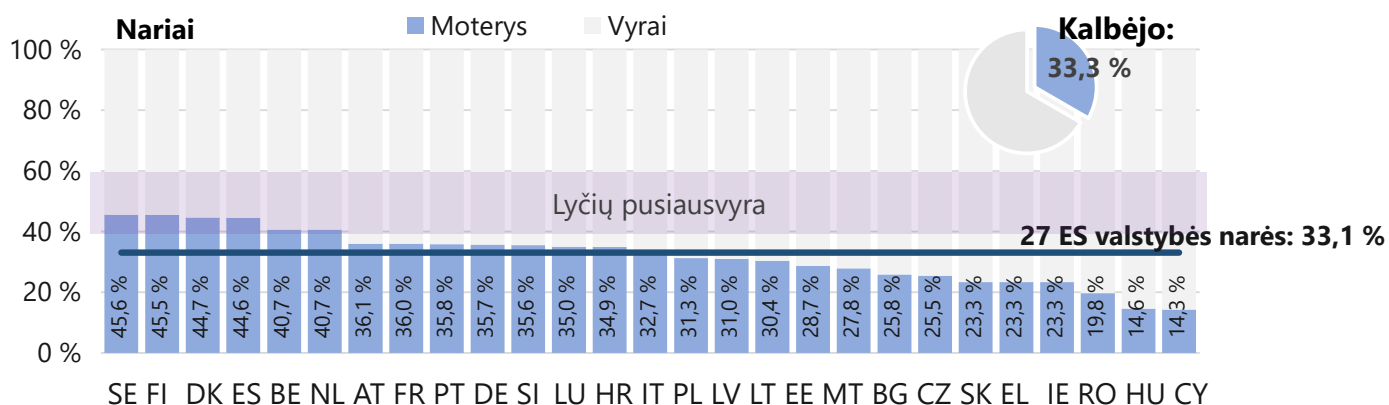
2paveikslas. Moterų ir vyrų procentas vienišuose ir žemuosiuose ES nacionalinių parlamentų rūmuose, 2024 m. lapkričio mėn.

Šaltinis: EIGE lyčių statistikos duomenų bazė

Vidutiniškai ES vyresniųjų ministrų moterų procentinė dalis sumažėjo nuo 33,4 proc. 2023 m. iki 32,8 proc. 2024 m., t. y. 0,6 proc. punkto. Vis dėlto 9 valstybėse narėse bent 40 proc. vyresniųjų ministrų buvo moterys (Belgijoje, Vokietijoje, Estijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Nyderlanduose, Suomijoje ir Švedijoje). Tai viena valstybe narė daugiau nei praėjusiais metais. Priešingai, Suomija pranešė turinti daugumą moterų (57,9 proc.), o Vengrija šiuo metu neturi nė vienos aukšto rango ministrės moters.

2paveikslas. Moterų ir vyrų procentas vienišuose ir žemuosiuose ES nacionalinių parlamentų rūmuose, 2024 m. lapkričio mėn.

Šaltinis: EIGE lyčių statistikos duomenų bazė

Moterų atstovavimas vyriausybėje yra svarbus, tačiau taip pat svarbu išnagrinėti konkrečius moterų portfelius. EIGE analizė rodo, kad, nors moterys užima beveik trečdalį vyresniųjų ministrų pareigų, jos sudaro tik mažesnę dalį ministrų, einančių pagrindinių funkcijų, t. y. užsienio ir vidaus reikalų,

gynybos ar teisingumo (25,9 proc.), ekonomikos (24,3¹⁴⁷ proc.) ir infrastruktūros (32,5 proc.),^{148 149} portfelius,¹⁵⁰ ir gerokai didesnę dalį ministrų, einančių socialines ar kultūros pareigas (48 proc.). Tai yra ilgalaikė tendencija, rodanti ministrų portfelių pasiskirstymą, kuris kažkaip atspindi lyčių stereotipus.

Kalbant apie vadovaujamas pareigas nacionalinėse sistemose einančias moteris, tik 9 iš 27 nacionalinių parlamentų, t. y. vienu parlamentu mažiau nei 2023 m., pirmininkavo moteris.¹⁵¹ 2024 m. gruodžio mėn. duomenimis, ES buvo 4 (6 moterys 2023 m.) vyriausybės vadovės ir 3 moterys prezidentės iš 21 (3 moterys 2023 m.).¹⁵²

Mažėja ne tik vadovaujamas pareigas nacionalinėse sistemose einančių moterų skaičius. Pažvelgus į atsakomybės pasidalijimą politinėse partijose, matyti ta pati tendencija. Tik 25,8 proc. (2023 m. – 26,8 proc.) ES¹⁵³ politinių partijų vadovų yra moterys, o 33,5 proc. (2023 m. – 36,9 proc.) partijų vadovų pavaduotojų yra moterys.¹⁵⁴

Regioniniu lygmeniu matome kitokią tendenciją. Naujaisi 2024 m. lapkričio mėn. duomenys rodo, kad moterų skaičius regioninėse asamblėjose ir savivaldybių tarybose, nors ir šiek tiek, padidėjo. Jie sudarė 36,3 proc. (2023 m. – 35,7 proc.) regioninių asamblėjų¹⁵⁵ narių visoje ES ir 34,8 proc. (34,5 proc. 2023 m.) vietos ir (arba) savivaldybių tarybų narių (4 diagrama).¹⁵⁶

Tik 4 iš 19 valstybių narių (2023 m. – 4), kurių regionų lygmeniui suteikti savivaldos įgaliojimai, kiekviena lytis sudaro ne mažiau kaip 40 proc. vietos ir (arba) savivaldybių ir regioninių asamblėjų narių.

147 Šaltinis: EIGE statistikos duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. lapkričio mėn. [Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? politikoje ?? nacionalinės vyriausybės: ministrai pagal vyresniškumą ir vyriausybės funkcijas ?? pagrindines funkcijas.](#)

148 Šaltinis: EIGE statistikos duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. lapkričio mėn. [Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? politikoje ?? nacionalinės vyriausybės: ministrai pagal darbo stažą ir vyriausybės funkcijas ?? socialines ir kultūrinės funkcijas.](#)

149 Šaltinis: EIGE statistikos duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. lapkričio mėn. [Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? politikoje ?? nacionalinės vyriausybės: ministrai pagal darbo stažą ir vyriausybės funkcijas ?? infrastruktūros funkcijas.](#)

150 Šaltinis: EIGE statistikos duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. lapkričio mėn. [Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? politikoje ?? nacionalinės vyriausybės: ministrai pagal darbo stažą ir vyriausybės funkcijas ?? ekonominės funkcijos.](#)

151 Šaltinis: EIGE statistikos duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. lapkričio mėn. [Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? politikoje ?? nacionaliniuose parlamentuose: Pirmininkai ir nariai ?? Parlamento pirmininkas.](#)

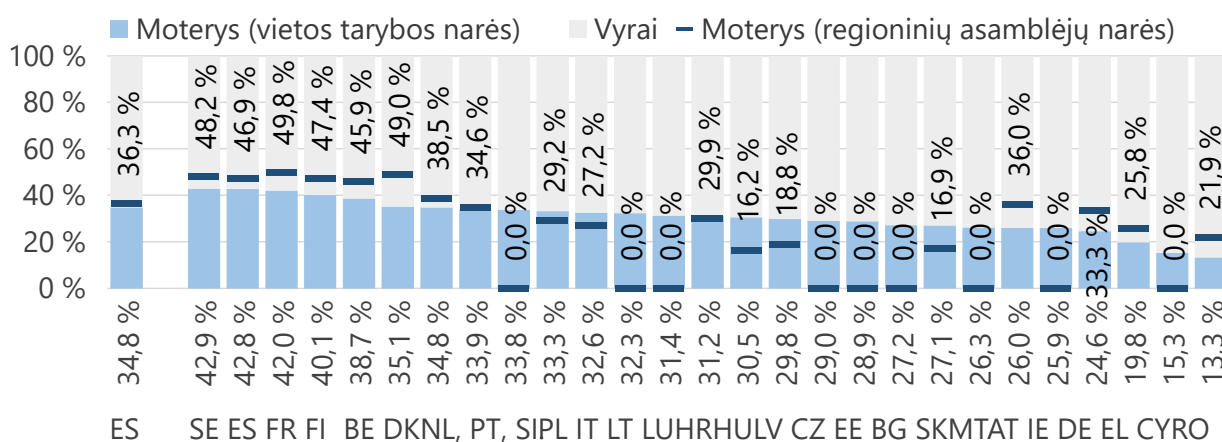
152 Šaltinis: EIGE statistikos duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. lapkričio mėn. [Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? politikoje ?? nacionalinės vyriausybės: prezidentai ir ministrai pirmininkai ?? Vyriausybės vadovas ir Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? politikoje ?? nacionalinės vyriausybės: prezidentai ir premjerai ?? prezidentas.](#)

153 Šaltinis: EIGE statistikos duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. liepos mėn. [Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? politikoje ?? pagrindinėse politinėse partijose: Partijos lyderis.](#)

154 Šaltinis: EIGE statistikos duomenų bazė. [Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. liepos mėn. Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? politikoje ?? pagrindinėse politinėse partijose: vadovų pavaduotojai.](#)

155 Šaltinis: EIGE statistinių duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. lapkričio mėn. [Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? politika ?? regioninės asamblėjos: nariai.](#)

156 Šaltinis: EIGE statistinių duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. lapkričio mėn. [Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? politika ?? vietos ir \(arba\) savivaldybių tarybos: narių.](#)

4paveikslas. Moterų dalis ES valstybių narių regioninėse asamblėjose ir vietos tarybose, 2024 m.

Šaltinis: EIGE lyčių statistikos duomenų bazė

Pastaba. Bulgarijoje, Estijoje, Airijoje, Kipre, Lietuvoje, Liuksemburge, Maltoje ar Slovėnijoje nėra regionų, kuriems būtų suteikti savivaldos įgaliojimai. Portugalijos regioninių asamblėjų duomenys apima tik Azorų ir Madeiros salas.

Toliau buvo daroma pažanga teismų valdžios srityje: aukščiausiųjų teismų narių skaičius padidėjo nuo 43,5 proc. iki 45,1 proc. (palyginti su 37,2 proc. 2014 m.), o teismo pirmininko – nuo 37 proc. iki 40,7 proc. (29,6 proc. 2014 m.).

Europos Komisijos lygmeniu, nors ankstesnėje Komisijoje dirbo 13 moterų iš 27, naujojoje Komisijos narių kolegijoje pasiekta tik lyčių pusiausvyra – 11 moterų iš 27 (40,7 proc.). Šis skaičius yra didelis pagerėjimas, palyginti su padėtimi po to, kai valstybės narės pateikė pirmąsias kandidatūras. Be to, Pirmininkė U. von der Leyen nusprendė pakeisti šešių vykdomųjų pirmininko pavaduotojų proporciją, paskirdama keturias moteris ir du vyrus.

Vadovybės lygmeniu Komisija padarė didelę pažangą siekdama lyčių pusiausvyros. Per pirmąją U. von der Leyen vadovaujamos Komisijos kadenciją moterų skyrimas į vyresniosios vadovybės pareigas padidėjo nuo 37 proc.¹⁵⁷ iki 48 proc., o į vidurinės grandies vadovų pareigas – nuo 42 proc. iki 49 proc. ir iš viso pasiekė 49 proc. Šiam precedento neturinčiam moterų skaičiaus padidėjimui vadovybės lygmeniu reikėjo bendrų visų Komisijos departamentų pastangų. Tai buvo pasiekta vykdomųjų moterų talentų ugdymo programas ir nustatant konkrečius generalinių direktoratų (GD) tikslus, kartu užtikrinant, kad visi paskyrimai būtų grindžiami nuopelnais.

Komisija toliau atidžiai stebėjo vadovų skyrimą, siekdama užtikrinti, kad būtų išlaikyta lyčių pusiausvyra. Komisija rengia iniciatyvas, kuriomis siekiama sukurti talentų bazę, ir priemones, kuriomis remiamas lyčių pusiausvyra grindžiamas paskyrimas į pareigas.

Paaiškėjo, kad Komisijos bendra moterų talentų ugdymo programa, kurią sudaro pritaikytas mokymas, ugdomasis vadovavimas, parama ir pasirengimas vidurinės grandies vadovybei, taip pat sėkmingai padėjo užtikrinti lyčių pusiausvyrą vadovybėje. Šeštajame šios programos etape, kuris tęsis iki 2025 m. vasario mėn., dalyvauja apie 96 kolegės moterys. Iš 545 moterų, dalyvavusių pirmuose penkiuose etapuose, 200 (37 proc. dalyvių) buvo paskirtos į skyriaus vadovo pareigas.

¹⁵⁷ 2025 m. sausio 1 d. duomenys.

Be to, sukurtos pritaikytos koučingo programos vidurinės grandies vadovams, siekiantiems tapti vyresniaisiais vadovais, ir išitvirtinusiems vyresniesiems vadovams, siekiantiems plėtoti savo dabartinę poziciją arba pasirengti didesnėms pareigoms. Iki šiol šiose programose dalyvavo arba dalyvauja 185 moterys (151 vidurinės grandies vadovė ir 34 vyresniosios grandies vadovės).

2025 m. sausio mėn. Komisija pasiekė 51 proc. vidurinės grandies vadovų moterų dalį vykdomosiose įstaigose. Šiuo metu 4 iš 6 vykdomųjų agentūrų vyresniųjų vadovų yra moterys.

Taip pat padaryta pažanga skatinant lyčių aspektu grindžiamą lyderystę ES išorės veiksmų srityje. Vadovaudamasi ES lyčių lygybės veiksmų planu išorės santykių srityje (LLVP III), ES, padedama Švedijos Folke Bernadotte akademijos (FBA), pradėjo įgyvendinti Lyčių aspektu grindžiamą lyderystės programą. Nuo 2024 m. gruodžio mėn. 80 proc. Europos išorės veiksmų tarnybos būstinės vyresniųjų vadovų mokomi bent pagal vieną iš dviejų modulių, taip pat sukurtas 73 kontaktinių asmenų lyčių lygybės klausimais tinklas, apimantis beveik visus EIVT padalinius, ir kas mėnesį rengiami mokymai lyčių aspekto integravimo ir keitimosi geriausios praktikos pavyzdžiais klausimais.

2023 m. gegužės mėn. priimtame Susitarime dėl civilinės bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP) taip pat išpareigota stiprinti lyčių aspektu grindžiamą lyderystę misijose ir nustatytas tikslas, kad 40 proc. tarptautinių darbuotojų būtų moterys. Visose civilinėse BSGP misijose turėtų dalyvauti specialūs patarėjai lyčių klausimais ir kontaktinių asmenų lyčių lygybės klausimais tinklai. Nuo 2024 m. pradžios BSGP misijų vadovų įvadinis mokymas apima vadovavimo atsižvelgiant į lyčių aspektą komponentus.

Moterys ekonominių sprendimų priėmimo procese

Ekonomikos srityje moterys vis dar nepakankamai atstovaujamos įmonių sprendimus priimančiuose organuose visoje ES. Siekdama spręsti šią problemą, ES priėmė Direktyvą dėl lyčių pusiausvyros bendrovių valdybose gerinimo¹⁵⁸, kurioje reikalaujama, kad iki 2026 m. birželio 30 d. didelės ES biržinės bendrovės pasiektų bent 40 proc. nevykdomųjų valdybų narių kiekvienos lyties arba 33 proc. visų direktorių kiekvienos lyties atstovų. Tikslų nepasiekusios įmonės yra įpareigosos įgyvendinti procedūrinius reikalavimus, kuriais užtikrinamas atrankos proceso skaidrumas, ir pranešti apie priemones, kurių imtasi arba planuojama imtis siekiant lyčių pusiausvyros jų valdybose. Šių reikalavimų vykdymas turi būti užtikrinamas sankcijomis.

Direktyva turėjo būti perkelta į nacionalinę teisę iki 2024 m. gruodžio 28 d. Iki šiol 17 valstybių narių nepranešė apie nacionalines priemones, kuriomis teisės aktai visiškai perkeltami į nacionalinę teisę. 2025 m. vasario mėn. Komisija oficialiai pranešė šioms valstybėms narėms, kad jos nesilaiko ES teisės.

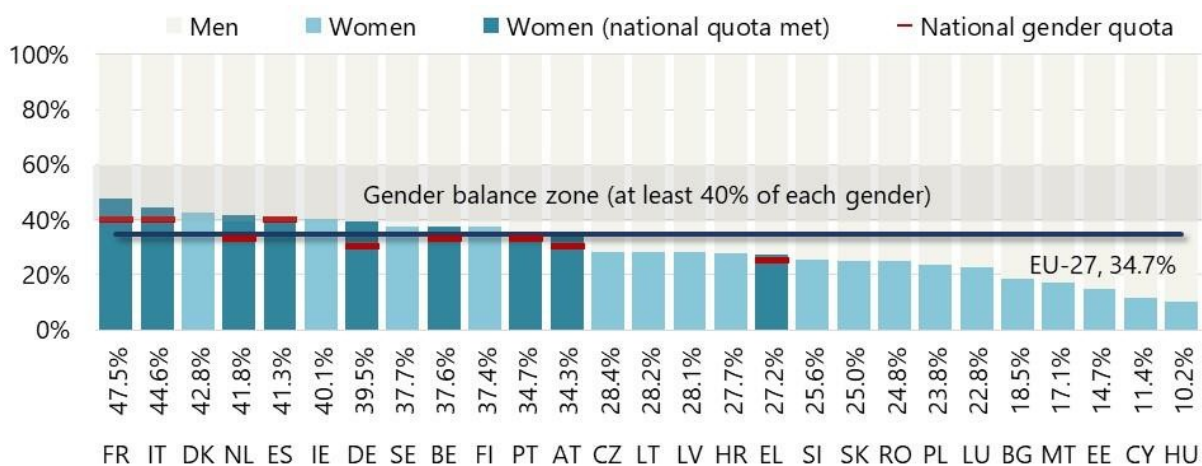
Naujausi EIGE duomenys rodo, kad didžiausių biržinių bendrovių valdybose moterų skaičius padidėjo ir pasiekė naują aukštą lygį. 2024 m. 34,7 proc. ES biržinių bendrovių valdybų narių buvo moterys, palyginti su 33,8 proc.¹⁵⁹ 2023 m. Iš visų valstybių narių 12 pasiekė tikslą, kad bent 33 proc.¹⁶⁰ visų valdybos narių būtų moterys.

158 2022 m. lapkričio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2381 dėl biržinių bendrovių direktorių pareigas einančių asmenų lyčių pusiausvyros gerinimo ir atitinkamų priemonių (OL L 315, 2022 12 7, p. 44).

159 Šaltinis: EIGE statistikos duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. lapkričio mėn. [Rodiklis: moterys sprendimų priėmimo procese ?? verslas ir finansai ?? didžiausios biržinės bendrovės: Valdybos nariai.](#)

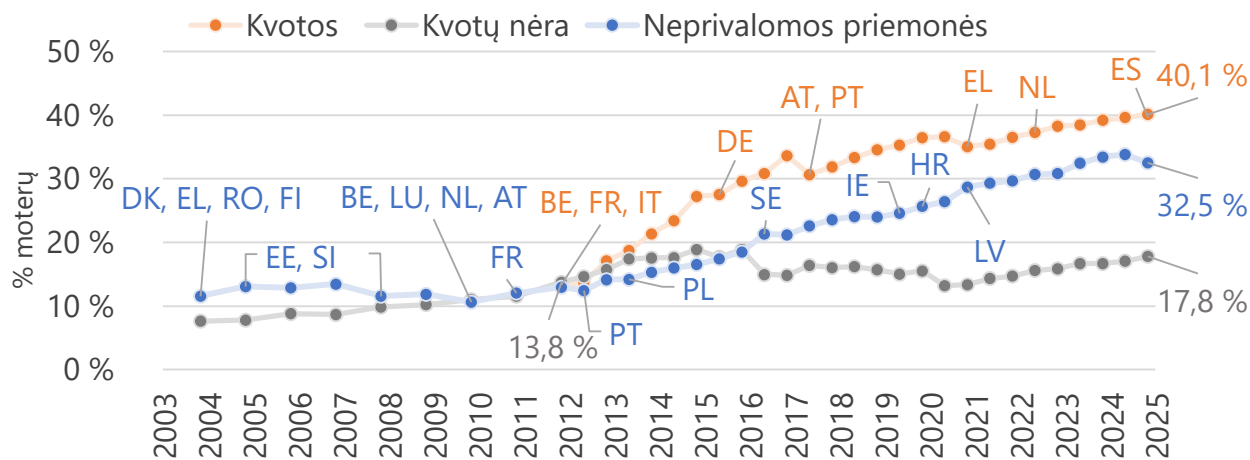
160 Austrijoje (34,3 proc.), Portugalijoje (34,7 proc.), Suomijoje (37,4 proc.), Belgijoje (37,6 proc.), Švedijoje (37,7 proc.), Vokietijoje (39,5 proc.), Airijoje (40,1 proc.), Ispanijoje (41,3 proc.), Nyderlanduose (41,8 proc.), Danijoje (42,8 proc.), Italijoje (44,6 proc.) ir Prancūzijoje (47,5 proc.). Tai toks pat skaičius kaip ir 2023 m. Kalbant apie nevykdomųjų direktorių pareigas einančių moterų dalį, aštuonios valstybės narės pasiekė siūlomą ES tikslą – bent

5paveikslas. Moterų ir vyrų dalis didžiausių ES biržinių bendrovių valdybose, 2024 m. spalio mėn.

Šaltinis: EIGE, lyčių statistika

6paveikslas. Moterų dalis didžiausių ES valstybių narių biržinių bendrovių, turinčių nacionalines lyčių kvotas ir jų neturinčių, valdybose 2003–2024 m. spalio mėn.

Šaltinis: EIGE skaičiavimai, pagrįsti jo lyčių statistikos duomenų bazės duomenimis

Pastabos: Į duomenis neįtrauktos Čekija, Lietuva, Malta ir Lenkija (2003 m.) ir Kroatija (2003–2006 m.) (šalys, įtrauktos renkant duomenis atitinkamai 2004 ir 2007 m.). Šalys įtraukiamos į atitinkamą grupę pagal teisės aktų ir (arba) neprivalomų priemonių priėmimo metus. Neprivalomos priemonės: Danija, Graikija, Rumunija, Suomija (2003 m. spalio mėn.), Estija, Slovėnija (2004 m. spalio mėn.), Ispanija (2007 m. spalio mėn.), Belgija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Austrija (2009 m. spalio mėn.), Prancūzija (2010 m. spalio mėn.), Portugalija (2012 m. spalio mėn.), Lenkija (2013 m. balandžio mėn.), Švedija (2016 m. balandžio mėn.), Airija (2019 m. balandžio mėn.), Kroatija (2019 m. spalio mėn.), Latvija (2020 m. spalio mėn.). Kvota: Belgija, Prancūzija, Italija (2011 m. spalio mėn.), Vokietija (2015 m. balandžio mėn.), Austrija, Portugalija (2017 m. balandžio mėn.), Graikija (2020 m. spalio mėn.), Nyderlandai (2022 m. balandžio mėn.), Ispanija (2024 m. spalio mėn.).

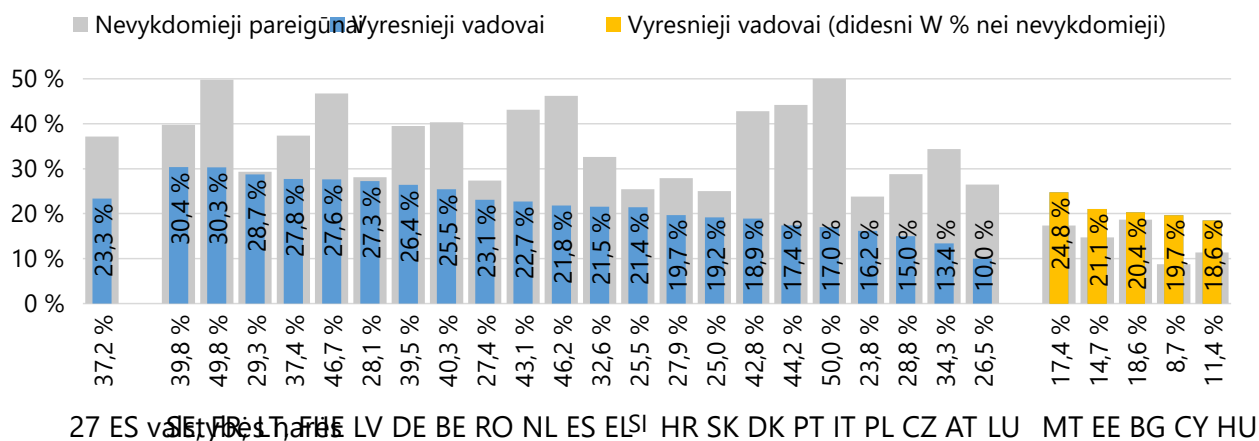
40 proc. (7 diagrama): Italijoje (50 proc.), Prancūzijoje (49,8 proc.), Airijoje (46,7 proc.), Ispanijoje (46,2 proc.), Portugalijoje (44,2 proc.), Nyderlanduose (43,1 proc.), Danijoje (42,8 proc.) ir Belgijoje (40,3 proc.).

Vyriausybės iniciatyvos, kuriomis siekiama didesnės lyčių lygybės įmonių vadovybėje, apima įvairius metodus – nuo neprivalomų neprivalomų priemonių, kuriomis įmonės skatinamos imtis savanoriškų veiksmų, iki griežtesnių griežtų reguliavimo metodų, kuriais nustatomos teisiškai privalomos kvotos ir sankcijos už reikalavimų nesilaikymą.

Nuo 2014 m. pastebimai pagerėjo moterų atstovavimas didžiausių bendrovių valdybose daugumoje ES valstybių narių, nors ir nevienoda pažanga. Šalyse, kurios įgyvendino tam tikros rūšies veiksmus, moterų atstovavimas apskritai pagerėjo labiau, nors esama tam tikrų išimčių.

Po spartesnės pažangos laikotarpio 2010–2015 m., kurį daugiausia lėmė pagerėjimas Prancūzijoje, Italijoje ir Vokietijoje, pažanga sulėtėjo, nes šalys palaipsniui pasiekė atitinkamą teisės aktų tikslą arba priartėjo prie jo (6 diagrama).

7 paveikslas. Didžiausių ES 27 biržinių bendrovių dviejų aukščiausių sprendimų priėmimo organų vykdomųjų ir nevykdomųjų narių moterų dalis, 2024 m. spalio mėn.

Šaltinis: EIGE lyčių statistikos duomenų bazė

Dviejuose didžiausiuose ES biržinių bendrovių sprendimų priėmimo organuose nevykdomąsias pareigas einančių moterų dalis sudarė 37,2 proc. Tačiau vadovaujamas pareigas einančių moterų dalis yra gerokai mažesnė (23,3 proc.). Šis skirtumas (mažiau moterų vykdomąsias pareigas eina negu nevykdomąsias pareigas einančių moterų) pastebimas daugumoje ES valstybių narių (22 iš 27).

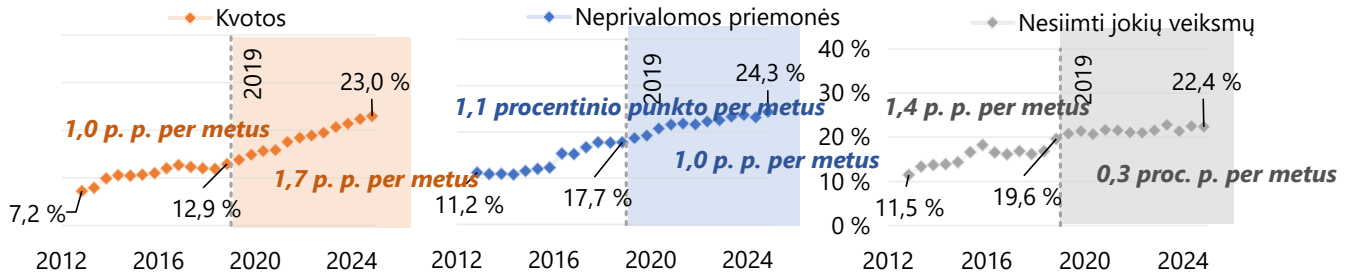
Aštuoniose valstybėse narėse nevykdomųjų direktorių pareigas einančių asmenų lyčių pusiausvyra yra subalansuota (7 diagrama). Kalbant apie vadovus, visose ES valstybėse narėse moterys sudaro mažiau nei 3 iš 10 vadovų.

Nacionaliniu lygmeniu dedamos teisėkūros pastangos labai prisidėjo prie to, kad labai padidėjo moterų skaičius valdybose. Paprastai kvotos taikomos tik aukščiausio lygio valdybai, kurią dažnai sudaro nevykdomieji pareigūnai, kad nebūtų daromas toks didelis poveikis vykdomosioms pareigoms. Tačiau vis daugiau šalių išplečia teisėkūros priemones, kad jos apimtų vyresniųjų vadovų pareigas.

2012–2019 m. šalyse, kuriose taikomos kvotos, šalyse, kuriose taikomos neprivalomos priemonės, ir šalyse, kuriose nesiimama jokių veiksmų, moterų vadovų dalis kasmet didėjo panašiai. Nuo 2019 m. moterų, einančių vadovaujamas pareigas valstybėse narėse, kuriose taikomos kvotos, pokyčių

tempas padidėjo, o valstybėse narėse, kuriose taikomos neprivalomos priemonės arba nesiimama jokių veiksmų, pokyčių tempas iš tiesų sumažėjo. Spartėjant pokyčiams, vadovaujamas pareigas einančių moterų dalis kvotos šalyse (23,0 proc.) pasiekė panašų lygį kaip ir šalių, kuriose taikomos neprivalomos priemonės, grupėse (24,3 proc.) ir šalyse, kuriose nesiimama jokių veiksmų (22,4 proc.), nepaisant to, kad 2019 m. vadovaujamas pareigas einančių moterų dalis buvo mažesnė (atitinkamai 12,9 proc., palyginti su 17,7 proc. ir 19,6 proc.).

8paveikslas. Didžiausių ES 27 biržinių bendrovių dviejų aukščiausių sprendimų priėmimo organų vykdomųjų narių moterų dalis pagal veiksmų rūšį, 2012 m. spalio mėn.–2024 m. spalio mėn.

Šaltinis: savo skaičiavimus, pagrįstus EIGE lyčių statistikos duomenų bazės duomenimis. Pastabos: Kvotų grupę sudaro valstybės narės, kuriose nacionalinės lyčių kvotos palaipsniui nustatomos atsižvelgiant į priėmimo metus: Belgija, Prancūzija ir Italija – nuo 2011 m.; Vokietija – nuo 2015 m.; Austrija ir Portugalija – nuo 2017 m.; Graikija – nuo 2020 m.; Nyderlandams – nuo 2022 m. balandžio mėn.; ir Ispanija – nuo 2024 m. rugpjūčio mėn. Tais atvejais, kai taikomos kelios priemonės, šalių priskyrimui atitinkamai grupei naudojami ankstyviausi priėmimo metai. Išsamesnė informacija pateikiama priede.

Nors šiuo metu moterys sudaro daugiau kaip 30 proc. valdybų narių, moterų, einančių valdybos pirmininko arba generalinio direktoriaus pareigas, skaičius tebėra nedidelis (atitinkamai 8,8 proc. ir 8,5 proc.).

Be to, 2024 m. finansų įstaigose sprendimus priimančių vyrų skaičius ir toliau viršijo moterų skaičių. Nors visoms trimis ES finansų įstaigoms vadovavo moterys, palyginti tik su dviem 2023 m.,¹⁶¹ šių įstaigų valdybose ir toliau dominuoja vyrai, užimantys 84,7 proc. (79,7 proc. 2023 m.) vietų valdybose, o tai reiškia, kad moterų dalis sumažėjo nuo 20,3 proc. 2023 m. iki 15,3 proc.¹⁶² 2024 m.

Nacionaliniu lygmeniu moterų, einančių pagrindines su sprendimų priėmimu susijusias pareigas (t. y. aukščiausių sprendimus priimančių organų narių), skaičius centriniuose bankuose padidėjo iki 32 proc., palyginti su 29,3 proc. 2023 m.¹⁶³ Moterys taip pat užima 36,2 proc. gubernatoriaus pavaduotojų pareigų, palyginti su 37,5 proc. 2023 m.¹⁶⁴ Nacionaliniu lygmeniu tik šešių valstybių narių (Lietuvos, Prancūzijos, Liuksemburgo, Italijos, Portugalijos ir Airijos) centriniame banke vyrų ir moterų skaičius yra proporcingas. Kalbant apie valstybių narių centrinių bankų valdytojus, 2024 m. Ispanija paskyrė valdytoją moterį, o kiti 26 valdytojai tebėra vyrai, kaip ir 2023 m.¹⁶⁵

Be to, „European Financial Services Boardroom Monitor by EY“ duomenimis, finansinių paslaugų sektoriaus nevykdomųjų valdybų narių vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas didėja: 2023 m. bankų, draudikų ir turto valdytojų valdybose moterims buvo mokama vidutiniškai 36 proc. mažiau

161 Šaltinis: EIGE lyčių statistikos duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. liepos mėn. [Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? verslas ir finansai ?? finansai ?? Europos finansų įstaigos: Prezidentas arba pirmininkas.](#)

162 Šaltinis: EIGE lyčių statistikos duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. liepos mėn. [Rodiklis: Europos finansų įstaigos: Pirmininkai ir nariai ?? Lyčių statistikos duomenų bazė ?? Europos lyčių lygybės institutas.](#)

163 Šaltinis: EIGE lyčių statistikos duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. gruodžio 6 d. [moterų sprendimų priėmimo procese ?? verslas ir finansai ?? finansai ?? centriniai bankai: visų pagrindinių sprendimus priimančių organų nariai.](#)

164 Šaltinis: EIGE lyčių statistikos duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. gruodžio 6 d. [Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? verslas ir finansai ?? finansai ?? centriniai bankai: pavaduotojų ir \(arba\) valdytojų pavaduotojų.](#)

165 Šaltinis: EIGE lyčių statistikos duomenų bazė. Paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. gruodžio 6 d. [Rodiklis: moterų sprendimų priėmimo procese ?? verslas ir finansai ?? finansai ?? centriniai bankai: valdytojai.](#)

nei vyrams, palyginti su 31 proc. skirtumu 2019 m. Moterims mažiau mokama už darbą valdybos komitetuose, tokiuose kaip auditas ir paskyrimas. Komitetų pirmininkės moterys uždirba pusę savo kolegų vyrų, o komitetų nariai - 75 proc. mažiau. Tuo tarpu JAV ir Kanadoje vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas valdybose 2023 m. sumažėjo nuo 2019 m. iki 5 proc. nuo 7 proc., nustatė EY. Moterys taip pat uždirbo beveik tiek pat, kiek vyrai, kai jie buvo paskirti į valdybos komitetų pirmininkus ar narius Šiaurės Amerikoje.

Verslumo srityje taip pat nepakankamai moterų, nes moterys sudaro tik 32 proc. ES savarankiškai dirbančių asmenų. Jos sudaro tik 31 proc. pradedančiųjų verslininkų, be kita ko, giliųjų technologijų srityje. Siekdamas remti giliųjų technologijų startuolius lyderiaujančias moteris, konsorciumas „Women TechEU“ 2024 m. paskelbė du kvietimus teikti pasiūlymus.¹⁶⁶ Kiekvienam atrinktam startuoliui skiriama 75 000 EUR dotacija. Programa „Women TechEU“ buvo pradėta įgyvendinti 2021 m. kaip bandomoji programa, o 2022 m.¹⁶⁷ tapo visaverte iniciatyva. Pagal šią schemą remiami Europos ankstyvojo etapo giliųjų technologijų startuoliai, kuriuos ne mažiau kaip šešis mėnesius paraiškos pateikimo metu įsteigė arba bendrai įsteigė moterys ir kurie eina aukščiausio lygio vadovų (vyriausiojo vykdomojo direktoriaus, vyriausiojo technologijų pareigūno, vyriausiojo mokslo pareigūno ar lygiavertes) pareigas. Be dotacijų, moterys steigėjos taip pat gali pasinaudoti konsultuojamuoju ugdymu, mentoryste, tinklaveika ir tiksliniu mokymu pagal Europos inovacijų tarybos (EIC) moterų lyderystės¹⁶⁸ programą.

Siekiant skatinti moteris dalyvauti EIC inovacijų veikloje, buvo įgyvendintos kelios priemonės, atitinkančios EIC valdybos paskelbtą pareiškimą „Lytis ir prigimtis. Įvairovė EIC“.¹⁶⁹ Šiomis priemonėmis siekiama skatinti įtrauktesnę ir įvairesnę inovacijų ekosistemą. Taip pat atidžiai stebimas pagrindinių tyrėjų ir koordinatorių moterų dalyvavimas EIC projektuose ir moterų vadovaujami konsorciukai pereinamuoju laikotarpiu. 2024 m., siekiant remti giliųjų technologijų startuolių steigėjų moterų augimą, pagal EIC moterų lyderystės programą moterims verslininkėms ir mokslininkėms, siekiančioms užimti vadovaujamas pareigas versle, buvo siūlomos mokymo, mentorystės ir tinklaveikos galimybės.

Be šių priemonių, EIC finansuoja bandomąjį projektą GENDEX, pradėtą 2024 m. siekiant rinkti ir analizuoti lyčių ir įvairovės duomenis visoje inovacijų ekosistemoje ir sukurti lyčių ir įvairovės indeksą.¹⁷⁰ EIC inicijavo viešųjų pirkimų veiksmą, kuriuo siekiama rinkti, suderinti ir dalytis įvairovės duomenimis visoje inovacijų ekosistemoje, be kita ko, EIC ir ES lygmenimis, taip pat rizikos kapitalo sektoriuje. Tai padės nustatyti atskaitos taškus, stebėti pažangą ir imtis tikslinių veiksmų įvairovei ir įtraukčiai inovacijų ekosistemoje skatinti.

Be to, 2024 m. paskelbtas kvietimas teikti paraiškas ES apdovanojimui moterims novatorėms gauti. Apdovanojimas skiriamas moterims verslininkėms, sukūrusioms didžiausią įtaką Europoje darančias inovacijas, ir devyniems prizams trijose kategorijose¹⁷¹. Apdovanojimas skiriamas moterims, kurių ardomosios inovacijos skatina teigiamus pokyčius žmonėms ir planetai.

Remiantis „She Figures 2024“ ataskaita, moterims taip pat labai nepakankamai atstovaujama investicijų srityje – tik 9 proc. investuotojų yra moterys. Be to, moterys ir toliau susiduria su

166 <https://womentecheuropa.eu/>

167 Programos „Europos horizontas“ darbo programos Europos inovacijų ekosistemomis siekiama, be kita ko, skatinti moterų lyderystę ir talentus inovacijų, įskaitant giliausias technologijas, srityje, kad ES būtų kuriamos teisingesnės, įtrauktesnės ir labiau klestinčios inovacijų ekosistemos.

168 https://eic.ec.europa.eu/eic-funding-opportunities/bas/eic-women-leadership-programme_en

169 https://eic.ec.europa.eu/document/download/8d2b88ac-2516-4f03-bc10-f3e5641ecdf1_en?filename=EIC_Gender_Diversity%20statement_June%202021.pdf

170 <https://eurogendex.org/>

171 https://eic.ec.europa.eu/eic-prizes/european-prize-women-innovators-powered-eic-eit_en

didelėmis kliūtėmis gauti finansavimą tiek kaip verslininkės, tiek kaip investuotojos. Nepaisant įrodymų, kad moterų vadovaujami startuoliai duoda didelę grąžą, tik nedidelė rizikos kapitalo dalis ES investuojama į moterų įsteigtas arba bendrai įsteigtas įmones.

Struktūrinis šališkumas, rizikos vengiantys investavimo modeliai ir įvairių sprendimus priimančių asmenų trūkumas finansų srityje

prie šio nuolatinio atotrūkio prisideda įstaigos ir rizikos kapitalo fondai. Programoje „InvestEU“ pirmą kartą nustatyti lyčių kriterijai, taikomi nuosavo kapitalo finansų tarpininkams. Kriterijais daugiausia dėmesio skiriama lyčių įvairovei rizikos kapitalo ir privataus kapitalo fonduose įvairiais sprendimų priėmimo lygmenimis (vyresniosios vadovybės, investicijų komitetų). Bent 25 proc. finansų tarpininkų, remiamų pagal programą „InvestEU“ per Europos investicijų banko grupę (pagrindinį įgyvendinantįjį partnerį), turi atitikti lyčių kriterijus.¹⁷² Remiantis pirmaisiais įgyvendinimo rezultatais, 25 % tikslas jau viršytas.

Be to, „InvestEU“ konsultacijų centras toliau teikė konsultavimo paslaugas, susijusias su lytimi, be kita ko, dalyvaudamas metinėje konferencijoje moterų investuotojų įgalėjimo klausimais, fondų valdytojams skirtoje mentorystės programoje,¹⁷³ neseniai pradėtame bankų ir kitų skolintojų finansinių produktų tyrime, kuriame daugiausia dėmesio skiriama moterims ir moterų vadovaujamosioms įmonėms, ir bankams skirtoje mokymo lyčių klausimais programoje, kuri bus pradėta įgyvendinti 2025 m. kovo mėn.

Siekdama papildyti šiuos veiksmus, 2024 m. Komisija įsteigė Europos lyčių klausimu sąmoningų investuotojų tinklą „WomenINvestEU“.¹⁷⁴ Tinklas suburia pirmaujančius visos investicijų tiekimo grandinės dalyvius, kurių bendras tikslas – didinti į lyčių aspektą orientuotas investicijas, kad daugiau moterų vadovaujamų įmonių galėtų gauti investicijų visoje Europoje. Tinklas suteiks nariams galimybių užmegzti ryšius ir užmegzti tarpusavio ryšius organizuojant tinklaveikos renginius, taip pat sukurti naujų būdų moterims patekti į šį sektorių ir tapti sprendimus priimančiomis institucijomis. Įgyvendinant projektą „WomenINvestEU“ taip pat bus siekiama šviesti ir didinti informuotumą apie į lyčių lygybę orientuotų investicijų naudą, įtraukiant pagrindinius veikėjus iš visos Europos į kovą su nelygybe, kartu įdarbinant ir įgalinant daugiau moterų siekti karjeros finansų srityje.

172 Pagal programą „InvestEU“ laikoma, kad fondas atitinka lyčių kriterijus, jei jis atitinka bent vieną iš šių principų: jos valdymo grupę sudaro ne mažiau kaip trečdalis moterų partnerių, jos vyresniųjų investicijų grupėje yra ne mažiau kaip 40 % moterų arba jos investicijų komitete yra ne mažiau kaip 40 % moterų.

173 <https://engage.eif.org/diversity-inclusion/mentorship>

174 <https://women-invest.ec.europa.eu/>

GENDERIO MAINSTREAMINGAS

Lyčių aspekto integravimas į visas ES politikos sritis, t. y. lyčių aspekto integravimas, yra labai svarbus siekiant lyčių lygybės. 2020–2025 m. lyčių lygybės strategijoje pabrėžiama, kad lyčių aspekto integravimas yra pagrindinė priemonė skatinant sąžiningą galios, įtakos ir išteklių perskirstymą ir užtikrinant lygias galimybes moterims, vyrams, mergaitėms ir berniukams, atsižvelgiant į jų įvairovę. Be to, ja taip pat užtikrinama, kad politika netyčia nedidintų esamos lyčių nelygybės.

2024 m. Komisija toliau integravo lyčių lygybės aspektą į tokias ES politikos sritis kaip sveikata, moksliniai tyrimai ir inovacijos bei švietimas. Komisijos Lygybės darbo grupės sekretoriatas¹⁷⁵ toliau rėmė lyčių aspekto integravimą, kuris yra platesnio lygybės aspekto integravimo dalis, didindamas informuotumą, rengdamas atitinkamus mokymus ir palengvindamas lygybės koordinatorių darbą. Šie lygybės koordinatoriai, dirbantys kiekviename generaliniame direktorate (GD) ar Komisijos tarnyboje, taip pat Europos išorės veiksnių tarnyboje, daugiausia dėmesio skyrė lygybės aspektų integravimui į Komisijos politikos iniciatyvas ir savo vidaus veiklą, kaip numatyta jų lygybės aspekto integravimo darbo planuose.

Lyčių lygybė įvairiose ES politikos srityse

Artimiausiais metais vienas iš aktualiausių visuomenei susirūpinimą keliančių klausimų bus rasti būdą, kaip valdyti klimato kaitą. Kaip nurodyta komunikate „Su klimatu susijusios rizikos valdymas. Žmonių ir gerovės apsauga“, „su klimatu susijusią riziką ypač jaučia pažeidžiamoje padėtyje esantys žmonės dėl įvairių socialinių ir ekonominių veiksnių, pavyzdžiui, pajamų, lyties, amžiaus, negalios, sveikatos ir socialinės atskirties (ypač darančių poveikį migrantams, etninėms mažumoms ir čiabuvių tautoms). Ankstesnės nepalankios sąlygos mažina gebėjimą atsigauti po klimato sukeltų nelaimių“.¹⁷⁶

2024 m. spalio mėn. EIGE paskelbė ataskaitą, kurioje išdėstyta 12 gerosios patirties pavyzdžių, susijusių su lyčių aspekto integravimu į Europos žaliojo kurso politiką.¹⁷⁷ Nors ši geroji patirtis rodo, kad lyčių aspekto integravimas įgyvendinamas įvairiose Europos žaliojo kurso politikos srityse, ataskaitoje pabrėžiama, kad reikia toliau gerinti padėtį tiek ES, tiek valstybių narių lygmeniu, kad būtų galima veiksmingai įtvirtinti lyčių aspekto integravimo strategijas ir naudoti atitinkamas priemones.

Įgyvendindamas projektą GREENA¹⁷⁸, EIGE parengė laipsnišką priemonių rinkinį, kad būtų galima atlikti pažangos siekiant su lyčių lygybe susijusių tikslų, nustatytų politikoje, programose ir projektuose, kuriais siekiama aplinkos ir tvarios ateities visiems, vertinimą atsižvelgiant į lyčių aspektą.¹⁷⁹ Priemonių rinkinyje pateikiami keturių politikos sričių – transporto, energetikos, žemės ūkio ir žiedinės ekonomikos – pavyzdžiai ir jis padeda nustatyti aplinkos klausimų poveikį lytims.

Jungtinių Tautų bendrojoje klimato kaitos konvencijoje (JTBBKK) tinkamai atsižvelgiama į lyčių aspektą vykdant klimato politikos veiksmus. 2024 m. valstybės narės ir Europos Komisija kartu

175 Žr. [Europos Komisijos Lygybės darbo grupė \(Europos Komisija\)](#).

176 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Su klimatu susijusios rizikos valdymas. Žmonių apsauga ir gerovė“, COM(2024) 91 final.

177 https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/good-practices-gender-mainstreaming-european-green-deal-towards-more-gender-equal-and-greener-europe?language_content_entity=en

178 Įgyvendinant projektą GREENA kuriami metodai ir praktinės priemonės, kad aplinkos ir klimato politikos klausimai kartu su lyčių lygybės klausimais būtų vienu metu įtraukti į vertinimus.

179 <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gender-responsive-evaluation-greena>

parengė dokumentą, skirtą UNFCCC galutinei 2019–2024 m. lyčių lygybės veiksmų plane numatytų veiksmų įgyvendinimo pažangos peržiūrai ir būsimam darbui lyčių ir klimato kaitos srityse. Pagal sudarytą LLVP Paryžiaus susitarimo šalys susitarė nustatyti tikslus ir veiksmus penkiose prioritetinėse srityse, kuriais siekiama: i) gerinti žinias ir supratimą apie klimato politikos veiksmus, kuriais atsižvelgiama į lyčių aspektą; ii) nuosekliai integruoti šiuos tikslus ir veiksmus į JTBBKKK ir šalių, sekretoriato, Jungtinių Tautų subjektų ir visų suinteresuotųjų subjektų darbą visais lygmenimis; ir iii) užtikrinti visapusišką, lygiateisį ir prasmingą moterų dalyvavimą JTBBKKK procese.

Lyčių aspekto integravimo į ES klimato politiką stiprinimas („WomenInClimate“) yra transnacionalinis projektas,¹⁸⁰ finansuojamas pagal Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programos kvietimą teikti pasiūlymus dėl piliečių dalyvavimo, kuriam vadovauja Europos moterų lobistinė organizacija. Projektas pradėtas 2024 m. Juo siekiama perduoti moterų žinias ir pasiūlyti įtraukius sprendimus priimantiems asmenims skirtus sprendimus, taip pat teikti sprendimus priimantiems asmenims išsamią informaciją ir duomenis, kad jie galėtų formuoti veiksmingą, į lyčių aspektą orientuotą klimato politiką. Jame dalyvauja pilietinės visuomenės organizacijos iš 6 ES valstybių narių: Nyderlanduose, Bulgarijoje, Rumunijoje, Čekijoje, Portugalijoje ir Suomijoje.

Remiantis 2024 m. Europos Komisijos paskelbtu tyrimu „Lyčių pusiausvyra mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje. Moterų vaidmens energetikos pertvarkoje gerinimas“,¹⁸¹ moterys sudaro tik 25 proc. ES energetikos sektoriaus darbuotojų ir 22 proc. mokslinių tyrimų ir inovacijų srities darbuotojų. Ataskaitoje apskaičiuota, kad norint iki 2050 m. pasiekti minimalią lyčių pusiausvyrą, energetikos sektoriuje reikia 200 000 daugiau moterų. Šiuo atžvilgiu energetikos sektoriuje taip pat vis daugiau dėmesio skiriama lygybei. 2024 m. prie Energetikos sektoriaus lygybės platformos prisijungė 11 naujų narių, taigi iš viso joje yra 39 nariai. 2021 m. Europos Komisijos sukurta platforma – tai erdvė, kurioje energetikos srities suinteresuotieji subjektai gali megzti ryšius ir dalytis gerąja patirtimi, kad savo veikloje skatintų lygybę, įvairovę ir įtrauktį, o galiausiai – socialinius pokyčius darbo vietoje. 2024 m. platformos posėdžiuose buvo aptariamos temos, kaip padėti moterims tapti tvarios energetikos verslininkėmis ir vidaus verslininkėmis, taip pat kaip atsakingai ir nediskriminuojant naudoti dirbtinį intelektą (DI) energetikos sektoriuje.¹⁸² Organizacijos narės, įsikūrusios 13 skirtingų valstybių narių, siūlo praktines įvairovės ir įtraukties priemones ir reguliariai teikia jų įgyvendinimo ataskaitas. Galiausiai Europos tvarios energetikos savaitės (EUSEW) metu EUSEW moterų energetikos srityje apdovanojimą laimėjo Rita Gomes, kuri Portugalijoje iš naujo apibrėžė saulės energijos sprendimus.¹⁸³ EUSEW moterų energetikos srityje apdovanojimu pripažįstamos moterys, kurios vadovauja išskirtinei veiklai, padedančiai paspartinti perėjimą prie švarios energijos Europoje. Joje ypač daug dėmesio skiriama pastangoms skatinti lyčių aspekto integravimo darbotvarkę ir remti lygybę bei lygias galimybes energetikos sektoriuje.

2024 m. vasario 21–22 d. Hagoje Nyderlandai ir Slovėnija kartu surengė seminarą lyčių lygybės ir klimato politikos veiksmų sinergijos klausimais. Seminare buvo svarstomi būdai, kaip pasiekti pokyčius skatinantį požiūrį, kad ateityje būtų užtikrinta žalioji ir lyčių lygybė. Diskusijose buvo aptartos kelios pagrindinės lyčių lygybės temos, visų pirma pagal lytį suskirstytų ir tarpsektorinių duomenų svarbą, moterų vaidmens stiprinimas gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir

180 <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/cerv-2023-citizens-civ>

181 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/feac18b5-dd44-11ee-b9d9-01aa75ed71a1/language-en>

182 https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-strategy/equality-platform-energy-sector/news-and-events_en

183 https://sustainable-energy-week.ec.europa.eu/awards/eusew-2024-awards-winners_en#:~:text=Rita%20Gomes%20won%20the%20award,clean%20energy%20transition%20in%20Europe

matematikos (STEM) srityse ir darbo vietose ir moterų lyderystės skatinimas užtikrinant lyčių lygybę grindžiamą teisingą pertvarką.¹⁸⁴

Migracijos srityje vienas iš svarbiausių pokyčių yra ES migracijos ir prieglobsčio paktas, kurį sudaro 10 teisinių priemonių ir kuris buvo priimtas 2024 m.¹⁸⁵ gegužės mėn. Kartu šiomis reformomis sukurtas naujas teisinis pagrindas teisingesniai ir veiksmingesniai migracijos valdymui, kartu apsaugant prieglobsčio prašytojų ir tarptautinės apsaugos gavėjų pagrindines teises.

Kalbant apie lyčių aspektą, pakte reikalaujama atsižvelgti į konkrečius pažeidžiamų grupių, įskaitant moteris ir mergaites, poreikius. Jame numatytas lyčiai atžvalgiškas požiūris vertinant prieglobsčio prašymus ir sudarant priėmimo sąlygas, pavyzdžiui, apgyvendinimą ar sveikatos priežiūrą. Be to, paktu užtikrinama, kad moterys ir mergaitės, kurios susiduria su smurtu dėl lyties, pavyzdžiui, seksualiniu smurtu, prekyba žmonėmis ir moterų lyties organų žalojimu, būtų pripažįstamos ypač pažeidžiamomis ir joms būtų teikiama būtina priežiūra.

2024 m. rugpjūčio mėn. Prahos viešojo tranzito bendrovė, bendradarbiaudama su nevyriausybine organizacija „Konsent“ ir Čekijos vyriausybės biuru, pradėjo visuomenės informavimo kampaniją „Priekabiavimas nepriklauso viešajam transportui. Arba bet kur kitur“.¹⁸⁶ Inicijatyva buvo siekiama sumažinti priekabiavimą šviečiant keleivius, kaip atpažinti elgesį, prilygstantį priekabiavimui, ir skatinant juos įsikišti, jei jie sužino apie tokį elgesį. Kampanijos plakatai buvo iškabinti 150 vietų visoje Prahoje, įskaitant autobusų sustojimus, taip pat autobusus ir tramvajus. Iš ataskaitų matyti, kad kampaniją matė penktadalis Čekijos gyventojų, o 66 proc. manė, kad ji naudinga (79 proc. moterų ir 52 proc. vyrų). Atsižvelgdama į kampanijos sėkmę, Vyriausybės lyčių lygybės taryba pritarė kampanijai ir rekomendavo kitoms vietos valdžios institucijoms ją patvirtinti siekiant kovoti su priekabiavimu kituose Čekijos miestuose.

Transporto srityje Komisija 2024 m. parengė ir paskelbė lygybės aspekto integravimo transporto srityje vadovą.¹⁸⁷ Vadovas turėtų padėti tiek darbuotojams, tiek išorės suinteresuotiesiems subjektams įtvirtinti lygybę formuojant transporto politiką. Komisija toliau rėmė Europos #DiversityInTransport ambasadorių tinklo veiklą, siekdama didinti informuotumą ir skatinti pokyčius vietos ir įmonių lygmeniu. Komisija taip pat toliau rėmė iniciatyvą „Moterys transporto sektoriuje. ES pokyčių platforma“, kuri suburia transporto sektoriaus suinteresuotuosius subjektus, įsipareigojusius didinti moterų užimtumą transporto sektoriuje, ir sudaro palankesnes sąlygas keistis gera patirtimi.¹⁸⁸ Šios iniciatyvos yra Darnaus ir išmanaus judumo strategijos dalis¹⁸⁹ ir jomis siekiama didinti transporto sektoriaus patrauklumą ir spręsti darbuotojų trūkumo problemą senėjančiame sektoriuje, kuris yra mažai įvairus.

Pastarojo meto pokyčiai sveikatos sektoriuje, susiję su pažanga skaitmeninių sveikatos duomenų ir pažangiausių technologijų, pavyzdžiui, dirbtinio intelekto ir našiosios kompiuterijos technologijų, srityje, gali padėti užtikrinti geresnius tikrinimo mechanizmus ir užduočių standartizavimą, tačiau jie turi būti tinkamai parengti, kad būtų išvengta galimo šališkumo. 2022 m.¹⁹⁰ buvo sukurta

184 https://commission.europa.eu/publications/eu-mutual-learning-programme-gender-equality-synergies-between-gender-equality-and-climate-action_en

185 https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en

186 <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tz-rada-vlady-pro-rovnost-zen-a-muzu-podporila-a-doporucila-kampan-proti-sexualnimu-obtezovani-v-doprave-dalsim-uzemnim-samospravnym-celkum-215750/>

187 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e8600d42-31e7-11ef-a61b-01aa75ed71a1/language-en>

188 https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/social-issues-equality-and-attractiveness-transport-sector/equality/women-transport-eu-platform-change_en

189 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/AUTO/?uri=CELEX:52020DC0789>

190 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cancer-imaging>

Europos vėžio diagnostinio vizualizavimo iniciatyva, kuria siekiama sukurti ES su vėžiu susijusių vaizdų atlasą ir užtikrinti, kad anonimizuoti vaizdai būtų prieinami ligoninėms, tyrėjams ir novatoriams. 2024 m. ji sulaukė didelio pasisekimo: iniciatyvos kertinis akmuo – jungtinė Europos vėžio atvaizdų duomenų infrastruktūra, sukurta įgyvendinant Europos vėžio atvaizdų federacijos projektą, – 2024 m. rugsėjo mėn. pateikė pirmąją skaitmeninės infrastruktūros versiją. Nuo 2024 m. lapkričio mėn. kataloge buvo 47 duomenų rinkiniai, kuriuose iš viso buvo daugiau kaip 35 000 temų.

2024 m. pradėti kelių ES finansuojamų projektų, kuriais prisidedama prie Tarybos rekomendacijos dėl vėžio atrankinės patikros įgyvendinimo,¹⁹¹ bandomieji tyrimai. Vykdamas projektą SOLACE (plaučių vėžio atrankinės patikros stiprinimas Europoje) buvo atliktas bandomasis tyrimas,¹⁹² kuriuo siekta pagerinti moterų dalyvavimą plaučių vėžio atrankinės patikros programose, nes daugumoje klinikinių tyrimų joms atstovaujama nepakankamai.¹⁹³ 2024 m. bandomuosiuose tyrimuose 10 ES valstybių narių buvo platinama speciali moterims skirta informuotumo didinimo medžiaga, kurioje pabrėžiama, kad plaučių vėžys yra pagrindinė moterų mirties nuo vėžio priežastis.

Projektas „EUCanScreen“, kuriuo įgyvendinamos vėžio atrankinės patikros programos, pradėtas 2024 m. birželio mėn. 29 šalyse ir bus vykdomas ketverius metus.¹⁹⁴ Viena svarbi projekto darbo kryptis – išnagrinėti individualias ir sistemines gimdos kaklelio ir krūties vėžio atrankinės patikros kliūtis.

2024 m. birželio 21 d. Taryba,¹⁹⁵ remdamasi 2024 m. sausio mėn. Komisijos pasiūlymu, priėmė Tarybos rekomendaciją dėl vėžio, kurio galima išvengti skiepijant. Rekomendacija siekiama padėti valstybėms narėms didinti tiek mergaičių, tiek berniukų skiepijimo nuo žmogaus papilomos virusų mastą.

191 2022 m. gruodžio 9 d. Tarybos rekomendacija dėl prevencijos stiprinimo pasitelkiant ankstyvą aptikimą: Naujas ES požiūris į vėžio atrankinę patikrą, kuriuo pakeičiama Tarybos rekomendacija 2003/878/EB 2022/C 473/01, OL C 473, 2022 12 13, p. 1.

192 https://health.ec.europa.eu/non-communicable-diseases/cancer/europes-beating-cancer-plan-eu4health-financed-projects/projects/solace_en

193 <https://europeanlung.org/solace/2024/08/23/updates-from-solace-pilots/>

194 https://hadea.ec.europa.eu/news/three-new-eu4health-joint-actions-fields-cancer-mental-health-and-medical-ionising-radiations-2024-08-09_en

195 2024 m. birželio 21 d. Tarybos rekomendacija dėl vėžio, kurio galima išvengti skiepijant (C/2024/4259).

Švedijoje 10 vyriausybinių agentūrų, kurioms vadovauja Švedijos visuomenės sveikatos agentūra, įskaitant Nacionalinę sveikatos ir gerovės valdybą, Švedijos jaunimo ir pilietinės visuomenės agentūrą ir Švedijos migracijos agentūrą, įsteigė bendrą komisiją, kurios užduotis – kompensuoti gyventojų sveikatos skirtumus. Jos buvo pavestos stiprinti ir skatinti lytinę ir reprodukcinę sveikatą bei teises, daugiausia dėmesio skiriant geografinėms vietovėms, kuriose yra prastos socialinės ir ekonominės sąlygos ir labai paplitęs, pavyzdžiui, asmenų seksualumo arba teisės laisvai pasirinkti partnerį apribojimai. Projektas vykdomas 2024–2027 m. ir kainuoja apie 31 mln.¹⁹⁶ SEK.

Sporto srityje – iniciatyvos „Viskas plius“ rezultatai: Didesnės lyčių lygybės sporte skatinimas. Bendrame ES ir Europos Tarybos projekte atkreipiamas dėmesys tiek į pažangą, tiek į nuolatinius lyčių lygybės skirtumus Europos sporte. Ataskaita grindžiama 21 jurisdikcijoje surinktais duomenimis ir joje pateikiama išsami lyčių lygybės šešiose pagrindinėse srityse analizė.¹⁹⁷

Priimtas naujas 2024–2027 m. ES darbo planas sporto srityje,¹⁹⁸ kuriame kaip prioritetinės sritys nurodytos „saugi aplinka sporte“ ir „lyčių lygybė“.¹⁹⁹ Be to, 2024 m. balandžio mėn. ES sporto forume vyko sesija su sportininkėmis moterimis lyčių lygybės tema. Forumo metu #BeEqual premija buvo įteikta Danijos „Idrætsforbund“ už projektą, kuriuo siekiama įtraukti etninėms mažumoms priklausančias mergaites ir įgalinti jas prisijungti prie sporto²⁰⁰ klubų. Be to, šias pastangas papildė ES finansuojami projektai, pavyzdžiui, programos „Europos horizontas“ projektas „SUPPORTER“.²⁰¹ Pagal šį projektą, kuriam skirtas 1 mln. EUR biudžetas, remiamos aštuonios Vidurio ir Rytų Europos sporto aukštojo mokslo įstaigos, rengiančios savo tarpsektorinius, novatoriškus, įtraukius ir poveikį darančius lyčių lygybės planus, kuriuose aiškiai sprendžiami smurto dėl lyties ir seksualinio priekabiavimo klausimai. Ji surengė daug mokymų, kurie vis dar prieinami internetu, apie duomenų apie smurtą dėl lyties sporte rinkimą ir analizę, įtraukia komunikaciją, taip pat apie sporto galimybes pakeisti smurtą dėl lyties sporto aukštojo mokslo srityje.²⁰²

Prancūzijoje valstybiniu ženklu „Terrain d'égalité“ („Lygybės pagrindai“) siekiama skatinti lyčių lygybę ir užkirsti kelią diskriminacijai bei smurtui dėl lyties sporte ir su jais kovoti. Ženklas, skirtas svarbiems tarptautiniams sporto renginiams Prancūzijoje, suteikiamas remiantis tokiais kriterijais kaip referentų lygybės klausimais paskyrimas ir kovos su smurtu dėl lyties karštosios linijos įsteigimas. Visiems sporto renginių organizatoriams buvo pateiktas specialus smurto dėl lyties prevencijos rinkinys. 2024 m. ženklas „Terrain d'Égalité“ suteiktas 2024 m. vasaros olimpinių ir parolimpinių žaidynių Paryžiuje organizaciniam komitetui.

Europos kosmoso sektorius juda lyčių lygybės link, tačiau susiduria su daugybe darbo jėgos problemų. Atlikus išsamią analizę nustatyta, kad pramonė senėja, joje dominuoja vyrai ir ji susiduria su esminiu atotrūkiu tarp mokymo programose numatytų dalykinių ir socialinių emocinių įgūdžių ir įgūdžių, kurių reikia sektoriui.²⁰³

2024 m. birželio 7 d. Komisija paskelbė politikos ataskaitą „Orlaivių ir erdvėlaivių ekosistemos pertvarkos trajektorija“.²⁰⁴ Ataskaitoje nurodyti 53 veiksmai, kuriuos reikia įgyvendinti, o

196 <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/10/satsning-for-att-starka-sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter-med-fokus-pa-att-na-ut-i-omraden-dar-utanforskaper-ar-stort/>

197 [Ištekliai - VISI: Lyčių pusiausvyros sporte užtikrinimas](#)

198 <https://sport.ec.europa.eu/news/adoption-of-new-eu-work-plan-for-sport-2024-2027>

199 Pagal I antraštinę dalį: „Sąžiningumas ir vertybės sporte“.

200 <https://sport.ec.europa.eu/news/meet-the-winners-of-the-beinclusive-eu-sport-awards-2023>

201 <https://cordis.europa.eu/project/id/101094529>

202 <https://www.supporter-project.eu/capacity-building-gender-equality/>

203 EBPO (2023 m.), *The Space Economy in Figures: Responding to Global Challenges*, OECD Publishing, Paryžius.

septyniais konkrečiai siekiama užtikrinti teisingumą, įvairovę ir įtrauktį orlaidių ir erdvėlaivių sektoriuje, be kita ko, pasitelkiant tikslinį švietimą nuo ankstyvojo švietimo proceso etapo.²⁰⁵

Struktūrinės kliūtys lyčių lygybei taip pat išlieka mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje (R&I). 2024 m. pagal Komisijos programą „Europos horizontas“ toliau buvo užtikrinamas reikalavimas pareiškėjams iš visų viešųjų įstaigų ir aukštojo mokslo institucijų turėti lyčių lygybės planą, kad jie galėtų gauti finansavimą.²⁰⁶

Remiantis 2024 m. Komisijos paskelbtu tyrimu „Lyčių lygybės planų poveikis Europos mokslinių tyrimų erdvei“²⁰⁷ (angl. Impact of gender equality plans across the European Research Area), į programą „Europos horizontas“ įtraukus lyčių lygybės plano tinkamumo kriterijų ir dėl politikos pokyčių nacionaliniu lygmeniu gerokai padaugėjo institucijų, priimančių visapusišką lyčių lygybės politiką arba parengusių ar atnaujinusių savo planus.²⁰⁸ Kai kurios privačios organizacijos netgi savanoriškai įgyvendino lyčių lygybės planus. Programoje „Europos horizontas“ nustatytas lyčių lygybės plano tinkamumo kriterijus taip pat aiškiai apibrėžė, ko tikimasi iš lyčių lygybės plano, padėjo koordinuoti suinteresuotųjų subjektų pastangas ir palengvino tarpusavio mokymąsi. Tai paskatino įtraukesnę mokslinių tyrimų aplinką ir padėjo siekti bendro lyčių lygybės tikslo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje; I. Viena iš pagrindinių išmoktų pamokų yra tai, kad svarbu nuolat stebėti ir vertinti lyčių lygybės planus, siekiant užtikrinti, kad jie būtų veiksmingai įgyvendinami ir būtų pasiekti numatyti rezultatai. Be to, reikia dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti, kad lyčių lygybės planai būtų įtraukūs ir juose būtų atsižvelgiama į galimus sąveikinius aspektus.

2024 m. gegužės 15 d. trys naujos akademinės ir mokslinių tyrimų organizacijos, įgyvendinusios lyčių lygybės planus ir pasiekusios puikių rezultatų,²⁰⁹ gavo ES apdovanojimus už lyčių lygybės puoselėjimą. Šie nauji nugalėtojai prisijungia prie čempionų bendruomenės, kuri įkvepia kitas akademinės ir mokslinių tyrimų organizacijas patiems tapti lyčių lygybės čempionais ir didinti visuomenės informuotumą apie tai, kaip svarbu spręsti lyčių lygybės klausimą akademinėse ir mokslinių tyrimų organizacijose pasitelkiant institucinius pokyčius. Įtraukusių lyčių lygybės planų įgyvendinimas buvo dar labiau skatinamas pagal programą „Europos horizontas“ WIDERA, pagal kurią paskelbtas kvietimas teikti pasiūlymus „Parama įtraukusių lyčių lygybės planų įgyvendinimui“, todėl buvo finansuojami projektai, įskaitant GEPINC²¹⁰, INCLUDE²¹¹ ir SEE-ERA²¹².

Programos „Europos horizontas“ 2 veiksmų grupė Kultūra, kūrybiškumas ir įtrauki visuomenė“ buvo paskelbtas kvietimas teikti pasiūlymus „Lyčių vaidmenys ekstremistiniuose judėjimuose ir jų poveikis demokratijai“, pagal kurią buvo finansuojami trys projektai – EMMELO,²¹³ MEN4DEM ir YOU-DARE,²¹⁴ kurių bendras biudžetas – 8,6²¹⁵ mln. EUR. Šiais projektais bus prisidedama prie įrodymais pagrįstų išvalgų ir novatoriškų metodų, skirtų ekstremistinių, identitarinių ir

204 https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/b0ae5705-0e5f-4c4a-bbbb-26a79f32a104_en?filename=Transition%20Pathway%20%20Aerospace%20Ecosystem%20%20EN.pdf

205 Žr., pavyzdžiui, Pereinamojo laikotarpio trajektorijos 53 veiksmą.

206 Daugiau informacijos apie tinkamumo kriterijų programoje „Europos horizontas“: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-research-and-innovation/democracy-and-rights/gender-equality-research-and-innovation_en#gender-equality-plans-as-an-eligibility-criterion-in-horizon-europe.

207 Lyčių lygybės planai visoje Europos mokslinių tyrimų erdvėje - Europos Komisija.

208 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7ab4a0e8-749d-11ef-a8ba-01aa75ed71a1/language-en>

209 https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/new-winners-announced-eu-gender-equality-champions-research-and-innovation-2024-05-15_en

210 <https://cordis.europa.eu/project/id/101187961>

211 <https://cordis.europa.eu/project/id/101188452>

212 <https://cordis.europa.eu/project/id/101188467>

213 <https://cordis.europa.eu/project/id/101177204>

214 <https://cordis.europa.eu/project/id/101178147>

215 <https://cordis.europa.eu/project/id/101177356>

nacionalistinių judėjimų stiprėjimo problemai spręsti, kūrimo, daugiausia dėmesio skiriant lyčių vaidmenų šiuose judėjimuose kūrimui ir poveikiui. Siekiant spręsti struktūrinės nelygybės problemą taikant tarpsektorinį požiūrį, finansuoti papildomi projektai, pavyzdžiui, vienišumo socialinio ir ekonominio poveikio moksliniai tyrimai. Pagal 3 veiksmų grupę paskelbtas kvietimas teikti pasiūlymus dėl radikalizacijos ir lyčių lygybės finansavimo, kurio biudžetas – 3 mln. EUR. Galiausiai 2024 m. pradėti vykdyti keturi projektai, susiję su sąryšingumu ir lygybe patariamose ir dalyvaujamosiose demokratinėse erdvėse, kurių bendra vertė – 9,5 mln. EUR: INSPIRE²¹⁶, iDEM²¹⁷, ES-CIEMBLY²¹⁸ ir SINCRONY²¹⁹. Šiais projektais bus prisidedama prie demokratijos atgaivinimo ir piliečių dalyvavimo didinimo kuriant ir išbandant demokratines inovacijas, kai diskriminacijos ar stigmatizacijos kaupimosi ir sankirtos įveikimas yra pagrindinė proceso dalis.

Kalbant apie reikalavimą pagal programą „Europos horizontas“ integruoti lyčių aspektą į mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklą, naujausi duomenys rodo, kad 81 proc. mokslinių tyrimų ir inovacijų srities pasiūlymų dabar atsižvelgiama į lyčių aspektą. Taip pat padidėjo programos „Europos horizontas“ lyčių pusiausvyros tikslas, visų pirma kalbant apie pagrindines pareigas einančias moteris: 43,5 proc. ekspertų komisijų narių yra moterys (palyginti su 42 proc. pagal programą „Horizontas 2020“) ir 48,7 proc. patariamose grupėse (palyginti su 43 proc.). Moterų vadovaujamų konsorcių dalis taip pat padidėjo nuo 23 proc. iki 31 proc.

Kalbant apie lyčių lygybę DI srityje, 2024 m. įgyvendinant keturis projektus pagal programos „Europos horizontas“ kvietimą teikti pasiūlymus „Kova su šališkumu lyčių, rasės ir kitais požiūriais DI srityje“ ir toliau buvo daroma didelė pažanga nustatant ir švelninant šališkumą DI sistemose. Pavyzdžiui, vykdant projektą FINDHR,²²⁰ projektą MAMMOth,²²¹ projektą BIAS²²² ir projektą AEQUITAS²²³ sukurta DI sąžiningumo grupė,²²⁴ kurios užduotis – skatinti pasitikėjimą DI sistemomis įvairiose srityse, įskaitant sveikatos priežiūrą, finansus, žmogiškuosius išteklius ir švietimą. Atsižvelgdami į tai, 2024 m. jie surengė įvairius praktinius seminarus, įskaitant DI sąžiningumo klasterio inauguracinę konferenciją ir praktinį seminarą dirbtinio intelekto šališkumo klausimais. Be to, trimis projektais pagal temą „Lyčių ir socialinis, ekonominis ir kultūrinis įgalėjimas“²²⁵ siekiama kovoti su lyčių stereotipais ir skatinti moterų įgalėjimą įvairiose srityse, įskaitant energetikos sektorių, migraciją ir viešąsias institucijas.²²⁶

216 <https://cordis.europa.eu/project/id/101132292>

217 <https://cordis.europa.eu/project/id/101132431>

218 <https://cordis.europa.eu/project/id/101132694>

219 <https://cordis.europa.eu/project/id/101132459>

220 <https://findhr.unipi.it/>. Įgyvendinant projektą sukurtos naujos metodikos diskriminacijos rizikai nustatyti ir mažiau šališkiems rezultatams pasiekti. FINDHR sėkmingai sukūrė priemones ir gaires, skirtas sąžiningumo siekiančiam dirbtiniam intelektui įdarbinimo srityje. Įgyvendinant projektą taip pat buvo surengti išsamūs mokymai žmogiškųjų išteklių specialistams ir kūrėjams algoritminio sąžiningumo klausimais.

221 <https://mammoth-ai.eu/> kuria standartizuotus DI sprendimus, kuriais siekiama šalinti šališkumą visais DI sistemos kūrimo etapais. Įgyvendinant projektą įdiegtos pažangios technologijos, skirtos daugiarūšio transporto duomenų, įskaitant tekstą, vaizdus ir tinklus, šališkumui įvertinti ir sušvelninti.

222 <https://www.biasproject.eu/> kuria standartizuotus DI sprendimus, kuriais siekiama šalinti šališkumą visais DI sistemos kūrimo etapais. Projektas turi pažangias technologijas, skirtas įvertinti ir sušvelninti daugiarūšio transporto duomenų, įskaitant tekstą, vaizdus ir tinklus, šališkumą.

223 <https://www.aequitas-project.eu/>. Projekte daugiausia dėmesio skiriama sąžiningumo per dizainą gairių ir metodikų, skirtų nešališkoms DI sistemoms kurti, kūrimui. Įgyvendinant projektą sukurti sintetiniai duomenų rinkiniai ir realaus naudojimo atvejai, kad būtų galima išbandyti ir patvirtinti jo šališkumo mažinimo sprendimus. 2024 m. ji paskelbė išsamią integruotojo teisingumo metodiką, taip pat ataskaitą dėl socialinio poveikio, pagrįstą šališkumo diagnostika.

224 <https://aifairnesscluster.eu/>

225 HORIZON-CL2-2022-TRANSFORMATIONS-01-05.

226 Naujausią informaciją apie ES finansuojamus projektus rasite <https://cordis.europa.eu/projects>. Projektu „gEneSys“ siekiama didinti moterų dalyvavimą pereinant prie švarios energijos ir parodoma, kaip lyčių aspekto taikymas

2024m. rugpjūčio mėn. įsigaliojo Europos dirbtinio intelekto aktas (DI aktas). Aktu²²⁷ mažinama galima rizika asmenų sveikatai, saugai ir pagrindinėms teisėms, įskaitant teises į lygybę ir nediskriminavimą, kartu skatinant inovacijas ir patikimo DI diegimą. Juo draudžiama tam tikra DI praktika, kelianti nepriimtina riziką (pvz., manipuliavimo metodai, pažeidžiamumų išnaudojimas arba biometrinė klasifikacija seksualinei orientacijai ir lytiniam gyvenimui nustatyti), o DI sistemoms, keliančioms didelę riziką pagrindinėms teisėms ir saugai, taikomi konkretūs reikalavimai, pvz., žmogaus vykdoma priežiūra, duomenų valdymas, rizikos valdymas, skaidrumas. Be to, aktu nustatomi skaidrumo reikalavimai tam tikriems DI sistemų modeliams, įskaitant tuos, kurie skirti tiesiogiai sąveikauti su fiziniais asmenimis, generuoti sintetinius duomenis (pvz., sintetinę vaizdakaitą) ir emocijų atpažinimo arba biometrinio kategorizavimo sistemas.

Žemės ūkio ir kaimo politikos srityje, atsižvelgdama į didėjančią susirūpinimą dėl psichikos sveikatos problemų kaimo regionuose, Komisija daugiau dėmesio skiria konkreitiems veiksniams, turintiems įtakos ūkininkų bendruomenės psichikos sveikatai. Ilgos darbo valandos, geografinė ir socialinė izoliacija, finansinis netikrumas, klimato problemos ir ekonominiai klausimai yra konkrečios problemos, su kuriomis susiduria ūkininkai ir kurias reikia spręsti teikiant visapusišką paramą psichikos sveikatos srityje. Tačiau ūkininkai, norėdami gauti psichikos sveikatos priežiūros paslaugas, susiduria su didelėmis kliūtimis tiek dėl geografinės izoliacijos, tiek dėl stigmos, susijusios su išorės pagalbos paieška. 2024 m. Komisija, bendradarbiaudama su bendros žemės ūkio politikos tinklu, surengė renginį, kuriuo remiama ūkininkų psichikos sveikata.²²⁸ Šiame praktiniame seminare buvo labai svarbus lyčių aspektas, nes moterys ūkininkės ir vyrai ūkininkai psichikos sveikatos problemas paprastai sprendžia kitaip²²⁹. Šio praktinio seminaro išvados bus perduotos ūkių konsultavimo tarnyboms ir jomis bus remiamasi rengiant bendrą žemės ūkio politiką po 2027 m.²³⁰

Lyčių lygybė taip pat įtraukta į politikos iniciatyvas, kuriomis siekiama spręsti demografinių pokyčių regionuose, kuriuos paveikė staigus darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimas, taip pat nedidelė ir nekintanti asmenų, turinčių aukštesnę nei vidurinę išsilavinimą, dalis ir didelis jaunimo išvykimas regionų lygmeniu, problema. Komunikatas „Specialistų potencialo išnaudojimas Europos regionuose“²³¹ ir su juo susijęs „Talentų gausinimo mechanizmas“²³² apima įvairią veiklą,

žinioms apie energetikos pertvarką gali padėti pasiekti teisingų energetikos pertvarkos rezultatų. Vykdamas projektą buvo atlikta sisteminė literatūros apie lyčių ir energetikos pertvarkos sąsają apžvalga ir nustatyti stereotipai švietimo medžiagoje apie energetikos pertvarką ir STEM tyrimus. <https://genesys-project.eu/about/>. Įgyvendinant projektą „ReIncluGen“ daugiausia dėmesio skiriama įtraukčiai ir lyčių įgalėjimui, ypatingą dėmesį skiriant migrantų kilmės moterų patirčiai Europoje. Vykdamas projektą pirmą kartą buvo apžvelgta lyčių politika įvairiuose nacionaliniuose kontekstuose ir išanalizuotas požiūris į lyčių lygybę Belgijoje, Lenkijoje, Italijoje, Ispanijoje ir Austrijoje. Siekdama kovoti su stereotipais apie migrantes moteris, ji pradėjo migrantų kilmės moterų fotografijos konkursą, kad parodytų, ką joms reiškia lyčių įgalėjimas. <https://www.uantwerpen.be/en/projects/reincludgen/about/>. Vykdamas projektą RE-WIRING analizuojamos pagrindinės lyčių galios hierarchijos priežastys ES ir už jos ribų, be kita ko, švietimo, atstovavimo žiniasklaidai ir užimtumo srityse. Ji parengė įvairių galios hierarchijos koncepcijų taksonomiją ir geresnio moterų atstovavimo darbo vietoje priemonių rinkinį. Žr. <https://re-wiring.eu>.

227 2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/1689, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 ir (ES) 2019/2144 ir direktyvos 2014/90/ES, (ES) 2016/797 ir (ES) 2020/1828 (Dirbtinio intelekto aktas, OL L 2024/1689, 2024 7 12).

228 https://eu-cap-network.ec.europa.eu/supporting-mental-health-farmers-and-farming-communities_en

229 <https://app.farmres.eu/summary-report>

230 Daugiau informacijos apie moteris žemės ūkyje: pagal programą „Europos horizontas“ finansuojami du moterų ūkininkų projektai: <https://fliara.eu/> ir <https://www.grassceiling.eu/>.

231 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Specialistų potencialo išnaudojimas Europos regionuose“, COM(2023) 32 final.

232 https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/communities-and-networks/harnessing-talent-platform/talent-booster-mechanism_en

įskaitant techninę pagalbą regionams, su demografiniais pokyčiais susijusias darbo grupes ir paramą mažėjantiems miestams pagal Europos miestų iniciatyvą.²³³ Antrajame kvietime teikti projektus pagal iniciatyvą „Specialistų potencialo išnaudojimas mažėjančiuose miestuose“ daugiausia dėmesio skirta lygybės aspektams, visų pirma moterų verslumui ir vienodoms galimybėms įgyti kvalifikaciją ir įsidarbinti.²³⁴ 2024 m. gegužės mėn. atrinkti keturi projektai, kurių tikslas – išbandyti novatoriškus ir kūrybiškus sprendimus, kaip pritraukti ir išnaudoti talentus mažėjančiuose miestuose. Be to, šie miestai užmegs perdavimo partnerystes su 12 papildomų miestų, besidominčių tokio pobūdžio inovacijomis.²³⁵

Miestų planavime ir projektavime dažnai neatsižvelgiama į lyčių aspektą. 2024 m. spalio 10 d. per 2024 m. regionų ir miestų savaitę Europos regionų komitetas ir Europos Komisija surengė praktinį seminarą „Miestai visiems. Miestų planavimas ir projektavimas atsižvelgiant į lyčių aspektą“.²³⁶ Praktiniame seminare buvo nagrinėjama, kaip būtų galima iš naujo įsivaizduoti miestus ir regionus siekiant geriau patenkinti moterų ir nebinarinio lytiškumo asmenų poreikius ir taip pagerinti prieinamumą ir įtraukumą visiems.

Nyderlandų švietimo, kultūros ir mokslo ministerija pavedė mokslinių tyrimų institutui (Movisie) ištirti lyčių aspekto integravimo praktiką Nyderlanduose ir už jos ribų. Galutinį produktą, paskelbtą 2024 m. rugsėjo mėn., sudaro dokumentų tyrimas ir ataskaita, pagrįsta pokalbiais su įvairių ministerijų vyriausybės pareigūnais.²³⁷ Tyrime ypatingas dėmesys buvo skiriamas pagalbiniais ir trukdantiems veiksniams, kuriuos valstybės tarnautojai patiria lyčių aspekto integravimo srityje. Remdamasi nustatytais faktais, Movisie rekomenduoja: 1) didinti vadovų išipareigojimą, 2) gerinti lyčių testą taikant pagrindinį politikos formavimo metodą (Beleidskompas) ir 3) gerinti politikos pareigūnų ir kitų politikos formavimo procese dalyvaujančių asmenų žinias ir įgūdžius.

Malta aktyviai siekia pašalinti sisteminių šališkumą ir užtikrinti teisingesnę teisinę sistemą. 2024 m. Žmogaus teisių direktoratas pasamdė nepriklausomą teisinę peržiūrą atliekantį asmenį, kad jis išnagrinėtų visus Maltos teisės aktus ir nustatytų nuostatas, kuriomis sukuriama nereikalingi skirtumai tarp vyrų ir moterų, ir pateiktų galimybių tokiam skirtumui panaikinti. Analizė atliekama padedant tarpžinybiniam komitetui, įsteigtam lyčių lygybės ir integravimo strategijos bei veiksmų plano (GEMSAP) įgyvendinimui remti.

Svarbi, bet dažnai pamirštama lyčių lygybės aspekto integravimo sritis yra techninių standartų nustatymas Europos (ir tarptautiniu) lygmeniu. Iki šiol daugelyje standartų, įskaitant Europos darniuosius standartus, remiamasi vidutine vyriška kūno dalimi. Dėl to produktai yra mažiau saugūs moterims nei vyrams. Dėl pandemijos daugiausia dėmesio skirta netinkamų veido kaukių problemai. Tačiau ta pati problema kyla visų rūšių sektoriuose ir produktuose. Labiau tikėtina, kad moterys bus sunkiai sužeistos ar mirs automobilio avarijoje, ir mažiau tikėtina, kad jos turės reikiamą sukibimo stiprumą, kad galėtų saugiai valdyti mašinas ir įrangą. Tačiau šis klausimas susijęs ne tik su moterimis. Taip pat yra didelių skirtumų tarp vyrų Europos Sąjungoje. Siekiant veiksmingai užtikrinti saugų produkto ar įrangos naudojimą, labai svarbu apsvarstyti, kokį poveikį lytis (ir kiti veiksniai, pavyzdžiui, etninė kilmė) daro techniniams reikalavimams ir standartų taikymui. Tai taip pat bus naudinga visoms moterims, atsižvelgiant į jų įvairovę. Svarbūs aspektai apima fizinius skirtumus, pavyzdžiui, vidutinį dydį ir svorį arba sukibimo stiprumą.

²³³ <https://www.urban-initiative.eu/>

²³⁴ <https://www.urban-initiative.eu/innovative-actions-harnessing-talent>

²³⁵ <https://www.urban-initiative.eu/calls-proposals/second-call-proposals-innovative-actions>

²³⁶ <https://regions-and-cities.europa.eu/programme/2023/sessions/31619>

²³⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/09/30/gendermainstreaming-bij-de-rijksoverheid-een-gedragswetenschappelijk-onderzoek>

2024 m. pradžioje Komisija paskelbė tyrimą²³⁸ dėl antropometrinių nuostatų įtraukimo į darniuosius Europos standartus.²³⁹ Viena svarbi tyrimo išvada yra ta, kad standartus nustatančioms organizacijoms (pvz., CEN ir CENELEC) trūksta antropometrinių duomenų apie visą Europos gyventojų įvairovę. Svarbūs aspektai apima fizinius skirtumus, pavyzdžiui, vidutinį dydį ir svorį arba sukibimo stiprumą. Turimi duomenys yra statistiškai nereprezentatyvūs ir (arba) neišsamūs, t. y. neapima visų ES valstybių narių ir (arba) būtinų antropometrinių parametrų, ir dažnai yra pasenę. Tyrime padaryta išvada, kad būtina sudaryti turimų antropometrinių duomenų aprašą, juos atnaujinti ir papildyti, kad jie statistiškai patikimai apimtų visas ES valstybes nares ir būtinus antropometrinius matmenis. Šiuo tikslu Komisija suteikė Europos standartizacijos komitetui (CEN) ir Europos elektrotechnikos standartizacijos komitetui (CENELEC) standartizavimo veiksmų dotaciją, kad būtų galima atlikti trūkumų analizę ir parengti galimybes surinkti trūkstamus duomenis iš didelės reprezentatyvios ES gyventojų imties.

Automobiliai šiuo metu bandomi susidūrimo bandymuose su vyrišku manekenu, kuris yra 176 cm aukščio ir sveria 70 kg. Todėl dėl techninės pažangos reaktyviųjų galvos atramų srityje vairuotojų vyrų nuolatinių sveikatos sutrikimų dalis sumažėjo 70 proc., o vairuotojų moterų – padidėjo 13 proc.²⁴⁰ Vykdydama su transporto priemonių reglamentavimu susijusį JT EEK darbą, neformali keleivių apsaugos lygiomis teisėmis darbo grupė ėmėsi darbo vadovaujant Europai, kad išspręstų tokio pobūdžio klausimus.

2024 m. įsigaliojo kelios teisėkūros iniciatyvos, susijusios su lyčių lygybe. 2024 m. liepos 25 d. įsigaliojo Direktyva dėl įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo.²⁴¹ Kelios gairės, kurias Komisija paskelbs prieš pradėdant taikyti direktyvą, padės įmonėms atlikti išsamų patikrinimą, pavyzdžiui, dėl dalijimosi ištekliais ir informacija ir suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo. Be kita ko, direktyvoje nustatyti reikalavimai didelėms Europos įmonėms ir ne Europos įmonėms, kurių apyvarta ES yra didelė, nustatyti neigiamą poveikį žmogaus teisėms ir aplinkai jų pačių, jų patronuojamųjų įmonių ir, kai tai susiję su jų veiklos grandine (-ėmis), jų verslo partnerių ES ir visame pasaulyje veikloje ir užkirsti jam kelią, jį sušvelninti arba sustabdyti. Pagal naująsias taisykles reikės kovoti su bet kokios formos diskriminacija. Visų pirma direktyvos priede nurodomas nevienodo požiūrio užimtumo srityje draudimas, išskyrus atvejus, kai tai pateisinama su atitinkamu darbu susijusiais reikalavimais pagal Tarptautinės darbo organizacijos konvencijas. Tai

238 Europos Komisija: Vidaus rinkos, pramonės, verslumo ir MVĮ generalinis direktoratas, Study on the inclusiveness of anthropometrics in European harmonised standards – Final report, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2024 m., [paskelbta internete](#). Tyrime įvertinti 22 ES teisės aktų mašinų ir įrangos politikos srityje darnieji standartai. Juo siekta nustatyti, ar antropometrinių matmens standartais pakankamai atsižvelgiama į Europos gyventojų įvairovę, įskaitant tokius veiksnius kaip lytis ir amžius, ir įvairius antropometrinius matavimus (pvz., ūgį, svorį ir stiprumą).

239 Standartai yra techninės specifikacijos, kuriomis nustatomi produktams, gamybos procesams, paslaugoms ar bandymų metodams taikomi reikalavimai. Juos rengia pramonės atstovai ir rinkos dalyviai, vadovaudamiesi tam tikrais pagrindiniais principais, pavyzdžiui, konsensu, atvirumu, skaidrumu ir nediskriminavimu. Standartais užtikrinamas sąveikumas ir sauga, mažinamos išlaidos ir sudaromos palankesnės sąlygos įmonėms integruotis į vertės grandinę ir prekybą. Taip pat žr.: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/european-standards_lt Darnusis standartas yra pripažintos Europos standartų organizacijos parengtas Europos standartas: CEN (Comité Européen de Normalisation), CENELEC (Comité Européen de Normalisation Électrotechnique) arba ETSI (Europos telekomunikacijų standartų institutas) Europos Komisijos prašymu. Šių standartų taikymas yra savanoriškas. Gamintojai, kiti ekonominės veiklos vykdytojai ir atitikties vertinimo įstaigos gali naudoti darniuosius standartus, kad įrodytų, jog produktai, paslaugos ar procesai atitinka atitinkamus ES teisės aktus. Taip pat žr.: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/european-standards/harmonised-standards_lt (anglų k.)

240 Kullgren, A., & Krafft, M. (2010 m., Rugsėjis). Lyčių aspekto analizė, susijusi su sėdynės „Wiplash“ veiksmingumu: Realus pasaulio katastrofos. Proc. *IRCOBI Conf., Hanoveris (Vokietija)* (p. 17–28).

241 Iki 2026 m. liepos mėn. ES valstybės narės turi ją perkelti į savo nacionalinę teisę, o po vieno metų (2027 m. liepos 26 d.) ji bus pradėta taikyti pirmajai įmonių grupei (didžiausioms) laikantis laipsniško požiūrio (visiškai taikoma praėjus penkeriems metams nuo įsigaliojimo, t. y. 2029 m. liepos mėn.).

visų pirma apima: a) nevienodas atlyginimas už vienodos vertės darbą; ir b) diskriminacija dėl nacionalinės gavybos ar socialinės kilmės, rasės, odos spalvos, lyties, religijos ar politinių pažiūrų. Tarptautinė konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims 33 konstatuojamojoje dalyje nurodyta kaip dar vienas tarptautinis dokumentas, į kurį įmonėms gali reikėti atsižvelgti nustatant žmogaus teisių pažeidimus ir sprendžiant su jais susijusias problemas. Siekdama geriau remti atsakingą verslo praktiką, 2025 m. vasario mėn. Komisija priėmė „Omnibus“ dokumentų rinkinį, kuriuo ²⁴² siekiama supaprastinti išsamaus patikrinimo reikalavimus ir sumažinti reglamentavimo našta, kartu išsaugant pradinis politikos tikslus. Pagal pasiūlymą valstybės narės turės perkelti direktyvą į nacionalinę teisę ir iki 2027 m. liepos 26 d. pateikti atitinkamus tekstus Komisijai. Praėjus vieniems metams, taisyklės bus pradėtos taikyti pirmajai įmonių grupei, laikantis laipsniško požiūrio (visiškai taikomos nuo 2029 m. liepos 26 d.).

Naujasis Bendros gaminių saugos reglamentas ²⁴³ taikomas nuo 2024 m. gruodžio 13 d. Juo sugriežtinamos ne internetu ir internetu parduodamų gaminių saugos taisyklės ir nurodoma, kad vertinant gaminių riziką ir vykdant standartizacijos veiklą turi būti atsižvelgiama į lyčių skirtumus. Komisija padeda visoms suinteresuotosioms šalims įgyvendinti šį naują reglamentą.

2024 m. balandžio 9 d. įsigaliojo Direktyva (ES) 2024/869, kuria iš dalies keičiamos Kancerogenų, mutagenų ir reprodukcijai toksiškų medžiagų direktyvos (Direktyva 2004/37/EB) ir Cheminių veiksnių direktyvos (Direktyva 98/24/EB) nuostatos dėl švino ir jo neorganinių junginių (svarbios profesinės reprodukcijai toksiškos medžiagos) ir diizocianatų ribinių ²⁴⁴ verčių. Direktyva (2024/869) peržiūrimos 40 metų senumo dabartinės ²⁴⁵ švino ir jo junginių ribinės vertės pagal Kancerogenų, mutagenų ir reprodukcijai toksiškų medžiagų direktyvą. Direktyva taip pat pagerinama vaisingo amžiaus darbuotojų moterų apsauga, pateikiant konkrečias rekomendacijas dėl švino kiekio kraujyje.

Lyčių aspekto integravimas į ES biudžetą

Pagal 2020–2025 m. lyčių lygybės strategiją priemonėje „NextGenerationEU“ ir 2021–2027 m. daugiamečioje finansinėje programoje (DFP) numatytos įvairios ES finansavimo ir biudžeto garantijų priemonės lyčių lygybę skatinančioms iniciatyvoms remti. ES finansavimas visų pirma skiriamas siekiant pagerinti darbo ieškančių arba dirbančių moterų padėtį, įskaitant jų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą. Tai apima investicijas į priežiūros įstaigas, moterų verslumo rėmimą, kovą su lyčių segregacija tam tikrose profesijose ir nesubalansuoto mergaičių ir berniukų atstovavimo kai kuriuose švietimo ir mokymo sektoriuose problemos sprendimą. Be to, specialus finansavimas skiriamas projektams, kurie naudingi pilietinės visuomenės organizacijoms ir viešosioms institucijoms, įgyvendinančioms konkrečias iniciatyvas, įskaitant smurto dėl lyties prevenciją ir kovą su juo.

242 https://commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/sustainability-due-diligence-responsible-business/corporate-sustainability-due-diligence_en

243 2023 m. gegužės 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/988 dėl bendros gaminių saugos, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1025/2012 bei Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2020/1828 ir panaikinamos Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/95/EB bei Tarybos direktyva 87/357/EEB (OL L 135, 2023 5 23, p. 1).

244 2024 m. kovo 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/869, kuria dėl švino, jo neorganinių junginių ir diizocianatų ribinių verčių iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/37/EB ir Tarybos direktyva 98/24/EB, OL L 2024/869, 2024 3 19.

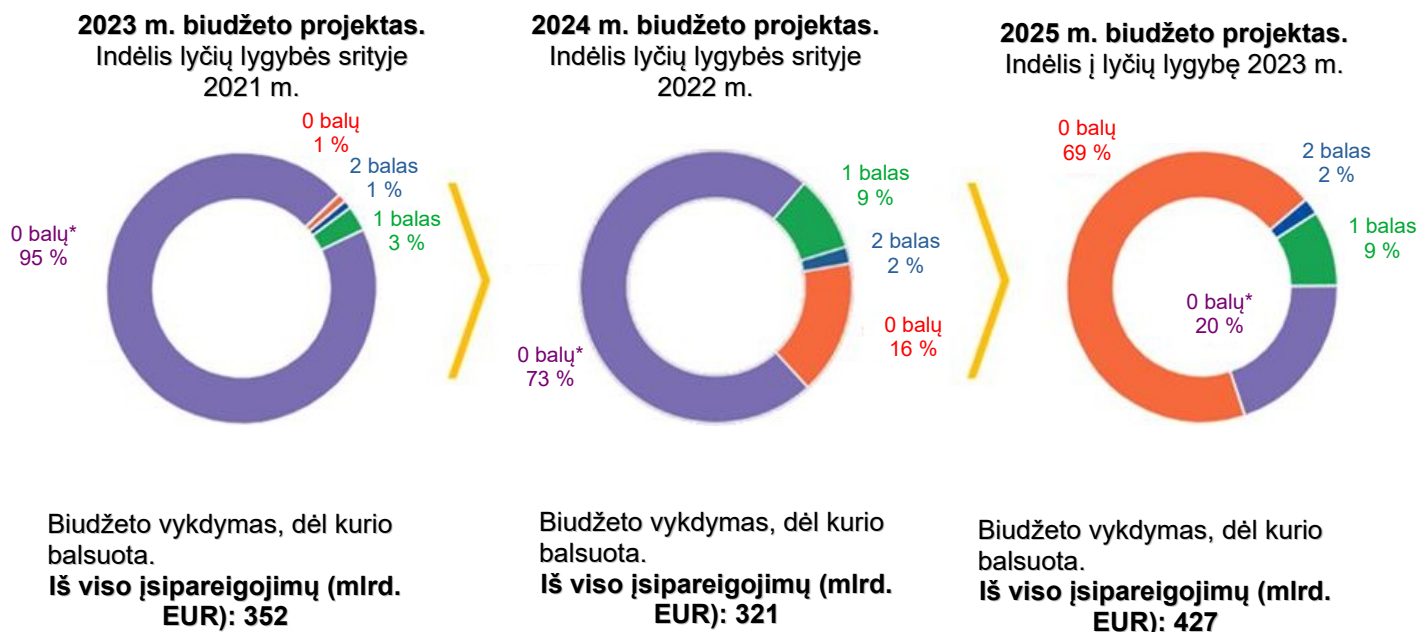
245 Profesinio poveikio ribinė vertė (RVDA) ir biologinė ribinė vertė.

2021–2027 m. DFP Komisija parengė ES biudžeto programos lygmens išlaidų, kuriomis skatinama lyčių lygybė, vertinimo metodiką.²⁴⁶ Šiuo tikslu Komisijai buvo naudingas vaisingas keitimasis nuomonėmis su EIGE ir konstruktyvus bendradarbiavimas su Europos Audito Rūmais dėl jų specialiosios ataskaitos dėl lyčių aspekto integravimo į ES biudžetą paskelbimo (2021 m. gegužės mėn.). Metodika pirmą kartą taikyta visoms 2021 finansinių metų išlaidų programoms rengiant 2023 m. biudžeto projektą. Tai buvo anksčiau nei įsipareigojimai pagal tarpinstitucinį susitarimą, pridėtą prie 2021–2027 m. daugiamečių finansinės programos, tiek laiko, tiek taikymo srities atžvilgiu. Rengiant 2025 m. biudžeto projektą, 2023 finansinių metų išlaidų lytims metodika ir stebėseną buvo sustiprintos į programų veiklos rezultatų ataskaitas įtraukiant pagal²⁴⁷ lytį suskirstytus duomenis, turimus pagal programas, laikantis programų reglamentų ir įgyvendinimo susitarimų. Tai apima įvairius pagal lytį suskirstytus duomenis, kuriais siekiama pagerinti programos rezultatus, susijusių su lyčių lygybe, stebėseną.

246 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/horizontal-priorities/gender-equality-mainstreaming_lt. Taip pat žr. Tarpinstitucinio susitarimo dėl biudžetinės drausmės, bendradarbiavimo biudžeto klausimais ir patikimo finansų valdymo, taip pat dėl naujų nuosavų išteklių, prieinamų svetainėje „EUR-Lex“, 16 punkto f papunktį – 32020Q1222(01) – LT – EUR-Lex

247 [Programos veiklos rezultatų suvestinės - Europos Komisija](#)

Pagal metodiką kiekvienai konkrečiai programos intervencinei priemonei turi būti priskirtas lyčių balas. 2023²⁴⁸ m. 11 proc. ES biudžeto lėšų (2 ir 1 balai) buvo praktiškai skirta lyčių lygybei skatinti, t. y. 48 mlrd. EUR, o 20 proc. gali prisidėti (0* balas) prie šio tikslo. Nuo tada, kai ši metodika pradėta taikyti pirmą kartą, ši procentinė dalis nuolat mažėjo (nuo 95 %).

Kaip nurodyta 2024 m. metinėje ataskaitoje dėl Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP),²⁴⁹ valstybės narės savo nacionaliniuose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose (EGADP) įgyvendina priemones, kuriomis konkrečiai prisidedama prie lyčių lygybės arba lygių galimybių apskritai. Komisija, konsultuodamasi su valstybėmis narėmis, iš viso nustatė 136 priemones, kuriomis daugiausia dėmesio skiriama lyčių lygybei. Kaip ir teminė lygybės ataskaitų analizė, daug daugiau ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose numatytų priemonių (pvz., susijusių su sveikatos priežiūra ir ilgalaikės priežiūros reformomis), nors jos ir nenurodytos kaip tokios, taip pat gali daryti teigiamą poveikį lyčių lygybei, pavyzdžiui, gerinant darbo sąlygas sektoriuose, kuriuose daugiausia dirba moterys, arba mažinant neformaliosios priežiūros pareigas.

Per naujausią metinį EGADP ataskaitinį laikotarpį (iki 2024 m. rugsėjo mėn.) įgyvendinant priemones, kuriomis daugiausia dėmesio skiriama lyčių lygybei, padaryta didelė pažanga. Iš 253

248 2 balas: intervencinės priemonės, kurių pagrindinis tikslas – didinti lyčių lygybę, sudarė 2 % 2023 m. įgyvendinto ES biudžeto ir buvo įtrauktos į 13 programų.

intervencinės priemonės, kurių svarbus ir apgalvotas tikslas yra lyčių lygybė (bet ne pagrindinė intervencinės priemonės priežastis), sudarė 9 % 2023 m. įgyvendinto ES biudžeto ir buvo įtrauktos į 16 programų.

intervencinės priemonės, kuriomis galima prisidėti prie lyčių lygybės, sudarė 20 % 2023 m. įgyvendinto ES biudžeto ir buvo įtrauktos į 30 programų.

intervencinės priemonės, kurios neturėjo reikšmingo poveikio lyčių lygybei, sudarė 69 % 2023 m. įgyvendinto ES biudžeto ir buvo įtrauktos į 29 programas.

249 Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės įgyvendinimo, COM(2024)474 final.

tarpinių reikšmių ir siektinų reikšmių, susijusių su šiomis priemonėmis, 102 %, arba 40 %, valstybės narės pranešė, kad jos yra pasiektos, arba Komisija įvertino, kad jos yra pasiektos; 22 % taip pat buvo teigiamai įvertinti mokėjimo prašymuose. Pavyzdžiui, Estija sukūrė darbdaviams skirtos skaitmeninės vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumo priemonės prototipą (taip pat žr. 2 skyrių). Ispanijoje socialiniame sporto plane numatyta atnaujinti viešąją sporto infrastruktūrą ir finansuoti veiksmus, kuriais skatinamas moterų dalyvavimas sporte.

Komisija bendradarbiauja su valstybėmis narėmis siekdama užtikrinti, kad ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose numatytomis priemonėmis būtų skatinama lyčių lygybė ir lygios galimybės visiems. Pavyzdžiui, per neformalią EGADP įgyvendinimo ekspertų grupę (Komisijos ir nacionalinių vyriausybės forumą, kuriame aptariami kompleksiniai EGADP įgyvendinimo aspektai) keitimasis gerąja patirtimi padėjo valstybėms narėms įtraukti ir integruoti (lyčių) lygybės aspektus į skyrių „REPowerEU“ ir į peržiūrėtus ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus bei jų įgyvendinimo būdus (pavyzdžiui, sudarant biudžetą ir vykdant viešuosius pirkimus, kuriuose atsižvelgiama į lyčių aspektą).

Nuo 2024 m. valstybės narės 2021–2027 m. laikotarpiu lyčių lygybės rėmimo priemonėms skyrė daugiau kaip 30 proc. (110 mlrd. EUR) visų sanglaudos politikos investicijų (įskaitant Teisingos pertvarkos fondą). „Europos socialinis fondas +“ (ESF+) ir toliau yra sanglaudos politikos fondas, kuriam skiriama daugiausia asignavimų lyčių lygybės skatinimo priemonėms (4,3 mlrd. EUR) ir lyčių aspekto integravimui (80,8 mlrd. EUR). Lyčių aspekto integravimo ir lyčių aspekto integravimo priemonės pagal ERPF ir TPF sudaro atitinkamai maždaug 20 mlrd. EUR ir 6 mlrd. ²⁵⁰ EUR. ESF+ lyčių aspektas taip pat apima lyčių lygybę kaip horizontalųjį kompleksinį principą. Reikalaujama, kad visos valstybės narės ir regionai turėtų veiksmingus mechanizmus, kuriais būtų užtikrinta atitiktis ES pagrindinių teisių chartijai, be kita ko, lyčių lygybės srityje, ir nacionalines strategines lyčių lygybės programas, kuriomis būtų grindžiama atitinkama sanglaudos politikos parama.

Be to, valstybės narės ir Komisija turi užtikrinti, kad rengiant, įgyvendinant, stebint, teikiant ataskaitas ir vertinant programas būtų atsižvelgiama į moterų ir vyrų lygybę, lyčių aspekto integravimą ir lyčių aspekto integravimą ir kad jie būtų skatinami.

2024 m. lyčių lygybė ir įtrauktis tebebuvo kompleksinis programos „Kūrybiška Europa“ veiksmų klausimas. Visi paramos gavėjai turėjo atsižvelgti į lygybę rengdami ir įgyvendindami savo projektus, ir šis aspektas buvo akcentuojamas vertinant projektų paraiškas. ²⁵¹ 2024 m. pagal Programą pradėtas naujas daugiamečių veiksmų, skirtų Europos kultūros ir kūrybos organizacijų tinklams ir Europos besiformuojančių menininkų platformoms, etapas. Jie abu padeda skleisti gerąją patirtį savo nariams ir menininkams, kuriuos jie moko, visų pirma lyčių lygybės srityje.

Tiek programoje „Erasmus+“, tiek Europos solidarumo korpuso programoje pabrėžiama, kad įtrauktis ir įvairovė yra vieni iš pagrindinių jų prioritetų, siekiant skatinti lygias galimybes ir prieigą, įtrauktį, įvairovę ir teisingumą visuose jų veiksmuose. ²⁵² Prioriteto įgyvendinimas buvo sustiprintas 2021 m. parengus įtraukties priemonių sistemą ²⁵³ ir įtraukties ir įvairovės strategiją, siekiant padėti

²⁵⁰ Lyčių aspekto integravimas atspindi vieną iš sanglaudos politikos skirstymo į kategorijas sistemų:

<https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/Cohesion-policy-supporting-gender-equality/gkxm-7hxd>.

²⁵¹ <https://culture.ec.europa.eu/news/creative-europe-in-2025-focus-on-green-and-digital-transitions-on-strengthening-social-and-economic-resilience>

²⁵² Programos „Erasmus+“ ir Europos solidarumo korpuso įtraukties ir įvairovės strategijos įgyvendinimo gairės:

<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/document/implementation-guidelines-erasmus-and-european-solidarity-corps-inclusion-and-diversity-strategy>

²⁵³ Komisijos įgyvendinimo sprendimas „2021–2027 m. programos „Erasmus+“ ir Europos solidarumo korpuso įtraukties priemonių sistema. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/document/commission-decision-framework->

organizacijoms geriau šalinti kliūtis, su kuriomis gali susidurti įvairios tikslinės grupės, įskaitant kliūtis, susijusias su diskriminacija dėl lyties. Pavyzdžiui, 2021–2023 m. Europos solidarumo korpuso ataskaitoje pabrėžiama pagal Programą teikiama parama lyčių lygybei ir visų lyčių skatinimas dalyvauti jos veikloje. Programoje numatytas pastovus vidurkis – 63 proc. suteiktų galimybių, kuriomis naudojasi moterys, be kita ko, šios ataskaitos ataskaitiniu laikotarpiu.

2024 m. lapkričio mėn. „InvestEU“ valdančioji taryba patvirtino naują pagrindinį veiklos rezultatų rodiklį, kuriuo vertinamas investicijų, kuriomis remiama lyčių lygybė, poveikis ir kuris dabar įtrauktas į PVRR ir (arba) PVRR metodiką. Taip „InvestEU“ įgyvendinantieji partneriai, dėdami visas pastangas, gali pranešti apie savo operacijų poveikį lyčių lygybei visose politikos linijose. Be to, pasinaudodama finansavimu per „InvestEU“ konsultacijų centrą, Europos investicijų banko grupė pradėjo vykdyti dvi užduotis: neseniai atliktas bankų finansinių produktų ir lyčių politikos tyrimas; ir mokymo programa bankams, norintiems teikti paramą (finansinę ar kitokią) moterims verslininkėms. Mokymo programa nuo 2025 m. kovo mėn. bus prieinama visoms suinteresuotoms finansų įstaigoms.

Komisija taip pat padeda valstybėms narėms padėti valstybės pareigūnams integruoti lyčių aspektą į viešąją politiką ir biudžeto procesus įvairiais administraciniais lygmenimis. Tai turėtų padėti užtikrinti, kad viešosios lėšos būtų naudojamos lyčių lygybei skatinti.²⁵⁴ Pavyzdinis projektas „Lyčių aspekto integravimas į viešosios politikos ir biudžeto procesus“ padeda paramą gaunančioms administracijoms analizuoti politiką ir biudžeto sudarymo procesus lyčių aspekto integravimo požiūriu. Pagal techninės paramos priemonę finansuojama parama teikiama mokymui ir gerosios patirties, metodikų ir priemonių įgyvendinimui siekiant integruoti lyčių aspektą (lygybę) į visą politikos formavimo procesą. Projektu taip pat sudaromos palankesnės sąlygos dalyvaujančių valstybių narių valdžios institucijų tarpusavio mokymosi galimybėms. 2024 m. prisijungė dar keturios administracijos – iš viso 13 administracijų 9 šalyse.²⁵⁵

Žvelgiant į daugiametę finansinę programą po 2027 m., į 2024 m. rugsėjo 29 d. paskelbtą naują ES finansinį reglamentą (nauja redakcija)²⁵⁶ dabar įtraukta nuostata,²⁵⁷ pagal kurią reikalaujama, kad visos ES biudžeto programos ir veikla, kai įmanoma ir tinkama pagal atitinkamas konkrečius sektoriams taikomas taisykles, būtų įgyvendinamos atsižvelgiant į lyčių lygybės principą ir laikantis tinkamos lyčių aspekto integravimo metodikos. Be to, visi surinkti duomenys, susiję su išlaidų programų veiklos rezultatų rodikliais, prireikus turėtų būti suskirstyti pagal lytį.²⁵⁸

Sąryšingumas įgyvendinant lyčių lygybės politiką

Moterys sudaro įvairialypę grupę, patiriančią įvairių formų tarpsektorinę diskriminaciją, atsirandančią dėl įvairių situacijų. Siekiant veiksmingai šalinti šiuos skirtumus, svarbu atsižvelgti į lyčių sąryšingumą su kitais pagrindiniais diskriminacijos veiksniais, pavyzdžiui, socialine ir ekonomine padėtimi, etnine kilme, religija ar tikėjimu, negalia, amžiumi ar seksualine orientacija.

[inclusion-2021-27](#)

254 https://reform-support.ec.europa.eu/what-we-do/revenue-administration-and-public-financial-management/gender-mainstreaming-public-policy-and-budget-processes_en

255 Kipras, Prancūzija, Vokietija, Graikija, Airija, Italija, Portugalija, Rumunija ir Ispanija šiuo metu gauna techninę pagalbą lyčių aspektui integruoti į viešąją politiką pagal techninės paramos priemonę.

256 2024 m. rugsėjo 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) 2024/2509 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių (nauja redakcija). [Galima rasti internete.](#)

257 Reglamentas (ES, Euratomas) 2024/2509 33 straipsnio 2 dalies f punktas.

258 Reglamentas (ES, Euratomas) 2024/2509 33 straipsnio 3 dalis.

Šiuo metu ES yra daugiau kaip 100 mln. neįgaliųjų. Didėjant neįgalių moterų skaičiui, visose amžiaus grupėse vyrų ir moterų negalios skirtumas buvo 1,4–2,0 punkto 16–44 m. amžiaus grupėje ir 6,3 punkto didesnis 85 m. amžiaus ir vyresnių asmenų grupėje. Tačiau lyčių nelygybė buvo palyginti nedidelė, jei kalbama tik apie sunkią negalią, t. y. 1,4 punkto visose amžiaus grupėse. Neįgalieji dažniau patiria smurtą ir diskriminaciją ir jiems kyla didesnė rizika patirti žalingą praktiką (pvz., priverstinę sterilizaciją) nei negalios neturintiems asmenims. Kaip paskelbta 2020–2025 m. lyčių lygybės strategijoje, Komisija rengia rekomendaciją dėl žalingos praktikos prevencijos, įskaitant veiksmingų prevencinių priemonių poreikį ir švietimo svarbos pripažinimą. Planuojama, kad būsimoje rekomendacijoje bus nustatyti konkretūs veiksmai, kurių valstybėms narėms būtų rekomenduojama imtis siekiant veiksmingiausiai užkirsti kelią tokiai praktikai ir su ja kovoti vietoje; Todėl rekomendacija iš dalies papildys direktyvą dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu šeimoje.

Neįgalios moterys patiria didesnę skurdo ir socialinės atskirties riziką nei neįgalūs vyrai (29,8 proc., palyginti su 27,6 proc.). Neįgaliųjų ir negalios neturinčių asmenų užimtumo skirtumas siekia 23 procentinius punktus. Tik apie 20 proc. neįgalių moterų ES dirba visą darbo dieną, palyginti su 29 proc. neįgalių vyrų ir 48 proc. negalios neturinčių moterų. Remiantis EIGE lyčių lygybės indeksu, neįgalios moterys uždirba tik 16 822 perkamosios galios standartus (PGS), o negalios neturinčios moterys uždirba vidutiniškai 20 100 PGS. Neįgaliųjų užimtumo srities dokumentų rinkiniu siekiama pagerinti neįgaliųjų užimtumo lygį.

Neįgalių moterų ir mergaičių perspektyva taip pat svarbi įgyvendinant politiką, kuria siekiama paspartinti neįgaliųjų perėjimą nuo institucinės globos prie bendruomeninių paslaugų ir savarankiško gyvenimo. Tai pabrėžiama Komisijos pranešime „Neįgaliųjų savarankiško gyvenimo ir įtraukties į bendruomenę ES finansavimo kontekste gairės“, kuriame atsižvelgiama į negalios įvairovę ir diskriminacijos, su kuria asmenys gali susidurti, sąryšingumą.²⁵⁹

2024 m. rugsėjo 25 d. Komisija priėmė Romų nacionalinio strateginio plano įgyvendinimo ataskaitą.²⁶⁰ Ataskaitoje atkreipiamas dėmesys į perspektyvias romų tautybės moterims skirtas iniciatyvas, pavyzdžiui, Vengrijos iniciatyvą „Augimo galimybės“, pagal kurią socialinės rūpybos ir sveikatos priežiūros srities mokymai visų pirma rengiami romų tautybės moterims, ir Ispanijos programą „Calí“, kuria skatinamos romų tautybės moterų lygios galimybės ir socialinė bei darbo įtrauktis ir kovojama su įvairių formų diskriminacija. ES romų strateginiame plane pabrėžiama romų moterų įgalėjimo svarba. Joje nustatyti keli ES lygmens tikslai, kuriuos ES ir valstybės narės turi pasiekti iki 2030 m., įskaitant tikslą bent perpus sumažinti romų vyrų ir moterų užimtumo skirtumą.

259 Komisijos pranešimas „Neįgaliųjų savarankiško gyvenimo ir įtraukties į bendruomenę gairės ES finansavimo kontekste“, OL L (C/2024/7188), 2024 11 29.

260 Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl nacionalinio romų strateginio plano įgyvendinimo atsižvelgiant į ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginį planą ir Tarybos rekomendaciją dėl romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo, COM(2024)422 final.

2024m. gegužės 7 ir 14 d. buvo priimtos dvi direktyvos dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų.²⁶¹ Jose bendrai aptariami šeši diskriminacijos pagrindai, saugomi pagal Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ir pateikiamos nuorodos į sąryšingumą.²⁶² Nauji standartai taikomi lygybės įstaigų įgaliojimams, nepriklausomumui, ištekliams, užduotims ir įgaliojimams, siekiant užtikrinti, kad jos galėtų atlikti savo vaidmenį skatinant lygybę ir padedant diskriminacijos aukoms visoje Europoje visais pagrindais ir visose srityse, saugomose pagal ES lygybės teisės aktus, visoje ES. Valstybės narės privalo perkelti direktyvas į nacionalinę teisę iki 2026 m. birželio 19 d. Iki tos pačios dienos Komisija priims įgyvendinimo aktą, kuriuo bus nustatytas lygybės įstaigų veikimo bendrų rodiklių sąrašas.

261 2024 m. gegužės 7 d. Tarybos direktyva (ES) 2024/1499 dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų vienodo požiūrio į asmenis, nepriklausomai nuo jų rasinės arba etninės kilmės, srityje, vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, užimtumo ir profesinėje srityje, vienodo požiūrio į moteris ir vyrus socialinės apsaugos srityje ir dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2000/43/EB ir 2004/113/EB, OL L 2024/1499, 2024 5 29, ir 2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1500 dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų dėl vienodo požiūrio į moteris ir vyrus ir vienodų jų galimybių užimtumo ir profesinės veiklos srityje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2006/54/EB ir 2010/41/ES, OL L 2024/1500, 2024 5 29.

262 Žr. Direktyvos (ES) 2024/1500 15 konstatuojamąją dalį ir 5 straipsnio 2 dalį.

LYGYBĖS IR MOTERŲ ĮGYVENDINIMO PAGAL PASAULĮ SKATINIMAS

2024 m. visame pasaulyje išplieskė konfliktai, dėl kurių kyla pavojus moterų ir mergaičių gyvybei įvairiose vietose – nuo Sudano iki Gazos – ir neproporcingai daug jų patiria smurtą dėl lyties. Taip pat būta didelių politinių nesėkmių, keliančių grėsmę moterų teisėms. Birželio mėn. buvo uždarytas Argentinos nacionalinis kovos su diskriminacija, ksenofobija ir rasizmu institutas, taip pat Apsaugos nuo smurto dėl lyties sekretoriatas, kuris pakeitė panaikintą Moterų, lyčių ir įvairovės ministeriją. Afganistano lyčių apartheidas pasiekė naujas tragiškas aukštumas, kai de facto Talibano administracija priėmė priemones, kuriomis net buvo uždraustas moterų balsas viešumoje – taip moterys iš tikrųjų buvo išbrauktos iš viešojo gyvenimo. Irako įstatymų leidėjai pasiūlė iš dalies pakeisti šalies Asmeninės padėties įstatymą, kad būtų galima sumažinti amžių, nuo kurio leidžiama tuoktis, ir leisti tuoktis mergaitėms nuo devynerių metų amžiaus. Kitų galimų nesėkmių buvo išvengta, suteikiant pagrindą atsargiai vilčiai: Liepos mėn. Gambijos parlamentas atmetė įstatymo projektą, kuriuo būtų panaikintas nuo 2015 m. šalyje taikomas moterų lyties organų žalojimo draudimas. Šiomis neramiomis aplinkybėmis kaip niekad svarbu, kad ES toliau pirmautų tarptautiniu mastu lyčių lygybės srityje ir remtų moterų teises bei moterų vadovaujamas pilietinės visuomenės organizacijas.

Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą

2024 m. lapkričio 19 d. suėjo 1 000 dienų nuo Rusijos plataus masto karo prieš Ukrainą pradžios.²⁶³ JT apskaičiavo, kad 2024 m. humanitarinės pagalbos reikės 14,6 mln. ukrainiečių, t. y. beveik 40 proc. šalies gyventojų. Kadangi šiuo metu ES iš šalies pabėgo daugiau kaip 6 mln. ukrainiečių,²⁶⁴ tolesnė parama Ukrainai tebėra vienas iš ES prioritetų.

2024 m. liepos mėn. ES nustatė ribojamąsias priemones keturiems asmenims ir dviem subjektams pagal Europos Sąjungos visuotinį sankcijų už žmogaus teisių pažeidimus režimą už šiurkščius žmogaus teisių pažeidimus visame pasaulyje, įskaitant kankinimą ir sistemingą bei plačiai paplitusį seksualinį smurtą ir smurtą dėl lyties.²⁶⁵ Į sąrašą buvo įtrauktas vadinamosios įkalinimo įstaigos, kurią Maskva įsteigė laikinai okupuotame Chersono regione Ukrainoje, vadovas. Jam vadovaujant Rusijos okupacinės valdžios institucijų kontroliuojamose teritorijose sulaikymo centruose užfiksuotas plačiai paplitęs ir sistemingas žmogaus teisių pažeidimų modelis – nuo kankinimo iki kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio, taip pat baudimo ir seksualinio smurto bei smurto dėl lyties.

2024 m. gegužės mėn. buvo atnaujinti Europos Sąjungos patariamiosios misijos Ukrainoje (EUAM Ukraine) – civilinės misijos pagal ES bendrą saugumo ir gynybos politiką (BSGP) – įgaliojimai, į kuriuos įtrauktas lyčių ekspertas ir ekspertas su konfliktais susijusio seksualinio smurto klausimais.²⁶⁶ Įgaliojimais planuojama gerinti Ukrainos agentūrų ir institucijų gebėjimus tirti tarptautinius nusikaltimus, pavyzdžiui, karo nusikaltimus, įskaitant su konfliktais susijusį seksualinį smurtą, ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą už juos. EUAM bendradarbiauja tiek su vyriausybinėmis valdžios institucijomis, tiek su pilietine visuomene kovodama su tarptautiniais nusikaltimais,²⁶⁷

²⁶³ https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/news-stories/stories/1000-days-russias-full-scale-war-ukraine-5-facts-you-need-know_en. Kalbant apie ukrainiečius, konfliktas prasidėjo dar anksčiau – 2014 m. Ukrainos Donbaso regione, o 2022 m. humanitarinė padėtis Ukrainoje jau buvo laikoma „užmiršta krize“.

²⁶⁴ <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

²⁶⁵ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/07/22/sexual-and-gender-based-violence-council-lists-four-individuals-and-two-entities-under-the-eu-s-global-human-rights-sanctions-regime/>

²⁶⁶ <https://www.euam-ukraine.eu/>

²⁶⁷ <https://www.euam-ukraine.eu/news/war-crimes-documentation-in-ukraine-building-a-network-for-justice/>

taikydama į aukas orientuotą požiūrį, kad sustiprintų atskaitomybę už su konfliktais susijusį seksualinį smurtą ir smurtą dėl lyties. EUAM toliau glaudžiai bendradarbiauja su Ukraina siekdama remti Ukrainos nacionalinio veiksmų plano dėl moterų, taikos ir saugumo bei lyčių aspekto integravimo įgyvendinimą pagal Ukrainos visa apimančią viso teisės saugos sektoriaus reformos strategiją.²⁶⁸ Pažanga lyčių lygybės srityje taip pat buvo aptarta su Ukraina 2024 m. balandžio 25 d. dialogo žmogaus teisių klausimais metu.

Lyčių lygybė yra visapusiškai integruota į ES paramą Ukrainai. ES yra pasiryžusi užtikrinti visišką atskaitomybę už su konfliktais susijusį seksualinį smurtą, įvykdytą Rusijos plataus masto invazijos metu, ir siekia, kad dedant visas pastangas reaguoti į Rusijos agresijos karą prieš Ukrainą ir jo poveikį moterims ir mergaitėms būtų laikomasi į lyčių aspektą orientuoto, į išgyvenusių orientuoto ir traumoms atžvalgaus požiūrio. Pagal programą „EU4Recovery“, kurią įgyvendina organizacija „JT Moterys“, ES remia veiksmus, kuriais siekiama užkirsti kelią smurtui dėl lyties ir teikti paramą aukoms ir išgyvenusiems asmenims.²⁶⁹ Programa taip pat siekiama stiprinti teisę kreiptis į teismą teisiškai įgalinant aukas ir nukentėjusiuosius ir stiprinant teisingumo sektoriaus subjektų gebėjimus.

Atsižvelgdama į precedento neturintį didelį pažeidžiamų asmenų, daugiausia moterų ir vaikų, atvykstančių į ES dėl Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą, skaičių, ES sustiprino pastangas mažinti prekybos žmonėmis riziką stiprindama EMPACT kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planą. EMPACT (Europos kovos su nusikalstamumo grėsmėmis daugiadalykė platforma) yra ES valstybių narių įgyvendinama saugumo iniciatyva, kuria siekiama nustatyti organizuoto ir sunkaus tarptautinio nusikalstamumo keliamas grėsmes,²⁷⁰ nustatyti jų prioritetus ir su jomis kovoti. Koordinuojant Europolui buvo parengti konkretūs EMPACT kovos su prekyba žmonėmis operatyviniai veiksmai siekiant kovoti su prekyba žmonėmis, susijusia su Rytų partnerystės šalimis, visų pirma Ukraina ir Moldova, ypatingą dėmesį skiriant laikinai iš Ukrainos perkeltų asmenų išnaudojimo rizikai. Moldovoje pagal reagavimo į krizes projektą, kuriuo atsižvelgiama į lyčių aspektą, remiamos pažeidžiamos bendruomenės gerinant galimybes naudotis pagrindinėmis paslaugomis.

Lyčių lygybei taip pat skiriamas deramas dėmesys teikiant ES psichikos sveikatos paramą Ukrainos perkeltiesiems asmenims, kurių dauguma yra moterys ir vaikai. Pagal programą „ES – sveikatos labui“ skirta daugiau kaip 3 mln. EUR NVO vadovaujamiems projektams, kuriais siekiama gerinti iš Ukrainos perkeltų asmenų psichikos sveikatą ir psichologinę gerovę tiek pačioje šalyje, tiek ES, finansuoti. Pagal šią programą,²⁷¹ bendradarbiaujant su Tarptautine Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pusmėnulio draugijų federacija, taip pat finansuojamas pirmosios psichologinės pagalbos ir paramos po traumų teikimas priverstinai perkeltiems asmenims 28 šalyse. Projektui skirtas 31,2 mln. EUR biudžetas ir juo siekiama teikti paramą aukoms, taip pat gerinti pirmosios pagalbos teikėjų pajėgumus, atsižvelgiant į tai, kad dėl priverstinio perkėlimo padaugėjo smurto dėl lyties atvejų, turinčių didelį neigiamą poveikį aukų psichikos sveikatai. Kadangi 62 proc. iš Ukrainos perkeltų asmenų projekto šalyse yra moterys, projekte daug dėmesio skiriama lyčių aspektui. Moterys taip pat atlieka svarbų vaidmenį kaip pirmosios pagalbos teikėjos, nes jos sudaro 73,5 proc. pirmosios pagalbos teikėjų, apmokytų teikti pirmąją psichologinę pagalbą ir psichologinę bei socialinę paramą. Iki 2024 m. spalio mėn. iš viso 23 680 sveikatos priežiūros specialistų,

268 <https://www.euam-ukraine.eu/news/ukraine-endorses-strategic-law-enforcement-reform-plan-to-align-with-eu-standards/>

269 <https://www.undp.org/ukraine/projects/eu4recovery-empowering-communities-ukraine-eu4recovery#:~:text=EU4Recovery%20is%20employing%20an%20area,of%20individuals%20at%20community%20level>

270 https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/law-enforcement-cooperation/empact-fighting-crime-together_en

271 23 ES valstybės narės, taip pat Norvegija, Islandija, Moldova, Juodkalnija ir Ukraina.

savanorių, pirmosios pagalbos teikėjų ir kitų specialistų buvo apmokyti teikti pirmąją psichologinę pagalbą ir psichikos sveikatos bei psichologinę ir socialinę paramą, o paramą gavo apie 500 000 perkeltųjų asmenų.

Lyčių aspekto integravimas į ES išorės veiksmus

ES skatina lyčių lygybę ir moterų įgalėjimą savo tarptautinėse partnerystėse, politiniuose dialoguose ir dialoguose žmogaus teisių klausimais su ES nepriklausančiomis šalimis, ES prekybos politikoje, taip pat ES kaimynystės ir plėtros politikoje. 2021 m. priimtu ir iki 2027 m. pratęstu ES veiksmų planu dėl lyčių lygybės ir moterų įgalėjimo išorės santykių srityje (III LLVP lyčių lygybės veiksmų planas) toliau vadovaujamosi dedant pastangas, kad lyčių lygybė taptų ES išorės veiksmų prioritetu.²⁷² Jame numatytas lyčių aspekto integravimas į visas išorės politikos sritis ir sektorius, pradedant ES finansuojama humanitarine pagalba ir baigiant civilinėmis BSGP misijomis, taip pat į „Europos darnaus vystymosi fondo +“ investicijas arba į ES bendradarbiavimą su kaimyniniu regionu, įskaitant šalis kandidates ir potencialias kandidates. LLVP III nustatytas plataus užmojo tikslas, kad iki 2025 m. bent 85 proc. naujų ES išorės veiksmų būtų prisidedama prie lyčių lygybės ir moterų bei mergaičių įgalėjimo. 2021–2023 m. suvestiniai duomenys rodo, kad 78,4 proc. visų išorės veiksmų vykdomi atsižvelgiant į lyčių aspektą arba yra tiksliniai,²⁷³ t. y. gerokai daugiau, palyginti su 64,7 proc. 2019 m.

Europos komandos požiūris, pagal kurį ES, jos valstybės narės ir jų diplomatinis tinklas, finansų įstaigos ir įgyvendinančiosios organizacijos, taip pat EIB ir ERPB suburiami siekiant pagerinti koordinavimą ir padidinti Europos poveikį tarptautinėje arenoje, yra ES požiūrio į išorės veiksmus pagrindas. Ji sudarė sąlygas visapusiškai integruoti lyčių lygybės pastangas į 300 mlrd. EUR vertės strategiją „Global Gateway“ švietimo, sveikatos, skaitmeninės, energetikos ir klimato kaitos srityse, taip prisidedant prie įtrauktesnės sąžiningos, žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos. Neseniai pradėtais tiksliniais veiksmais, be kita ko, skatinamas deramas darbas ir kova su smurtu dėl lyties Bangladeše, į lyčių lygybę orientuota socialinė apsauga Malavyje, lyčių lygybė, taika ir socialinė sanglauda nuo konfliktų nukentėjusiuose Kamerūno regionuose, moterų vadovaujama žalioji pertvarka Vietname ir įtrauktis bei socialinė sanglauda Lotynų Amerikoje ir Karibų jūros regione.

Glaudžiai bendradarbiaudama su tarptautinėmis ir vystymosi finansavimo institucijomis, ES siekia didinti novatoriškų finansų poveikį ir toliau integruoti lyčių aspektą į EDVF+ investicijas, be kita ko, skatinti moterų galimybes gauti finansavimą, verslumą ir dalyvavimą darbo rinkoje. Į 72 proc. visų 2023 m. EDVF+ operacijų, apie kurias pranešta, integruotas lyčių aspektas.

ES toliau siekia, kad jos finansuojama humanitarinė pagalba labiau atitiktų diferencijuotus moterų, mergaičių, vyrų ir berniukų poreikius ir gebėjimus, be kita ko, reikalaujama, kad partneriai atliktų lyčiai atžvalgią rizikos analizę,²⁷⁴ ir naudodama lyties ir amžiaus žymenį, kad būtų galima stebėti ir įvertinti, koku mastu ES finansuojamais humanitariniais veiksmais integruojami lyčių ir amžiaus

272 Bendras komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Trečiasis ES lyčių lygybės veiksmų planas. Plataus užmojo lyčių lygybės ir moterų įgalėjimo vykdančios ES išorės veiksmus darbotvarkė“, JOIN(2020) 17 final.

273 85 proc. veiksmų pagal Kaimynystės, vystymo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonę „Globali Europa“, 75 proc. pagal 2021–2027 m. Pasirengimo narystei paramos priemonę ir 28 proc. pagal bendrą užsienio ir saugumo politiką, 88 proc. humanitarinės pagalbos operacijų 2022 m. ir 87 proc. 2023 m.

274 Lyčiai atžvalgios rizikos analizės padeda geriau suprasti moterų, mergaičių, berniukų ir vyrų vaidmenį, galimybes naudotis ištekliais, esamą nelygybę ir pagalbinės vietos struktūras, konkrečius poreikius, pažeidžiamumą, riziką, prisitaikymo strategijas ir gebėjimus.

aspektai.²⁷⁵ Ši priemonė nuolat naudojama nuo 2014 m. ir ja siekiama gerinti humanitarinės pagalbos kokybę užtikrinant, kad vykdant kiekvieną veiksmą būtų atsižvelgiama į lytį ir amžių. ES taip pat nuolat finansavo kovą su smurtu dėl lyties ir moterų bei mergaičių lytinės ir reprodukcinės sveikatos bei teisių poreikių tenkinimą humanitarinėse situacijose. Dviejuose 2024 m. Civilinės saugos forumo sesijose daugiausia dėmesio skirta lyčių įtraukčiai – atitinkamai civilinės saugos grupėse ir įtraukiose skubios pagalbos prieglaudose. Įtraukčiai skirtas puslapis taip pat sukurtas kaip Sąjungos civilinės saugos žinių tinklo dalis.²⁷⁶

Lyčių lygybė taip pat yra vienas iš pagrindinių ES bendradarbiavimo su šalimis kandidatėmis ir potencialiomis šalimis kandidatėmis elementų. Kasmetiniame plėtros dokumentų rinkinyje Europos Komisija pateikia išsamų padėties kiekvienoje šalyje kandidatėje ir potencialioje šalyse kandidatėse vertinimą ir nustato reformų prioritetų gaires. Į dokumentų rinkinį visada įtraukiamas lyčių lygybės ir moterų teisių vertinimas. Vykstant stojimo deryboms Europos Komisija taip pat nuolat stebi pokyčius lyčių lygybės srityje ir šalių pastangas kovoti su smurtu dėl lyties. 2024 m. birželio mėn. Europos Sąjunga pradėjo stojimo derybas su Ukraina ir Moldova, o tai reiškia, kad Europos Komisija ketina atlikti lyčių lygybės ir moterų teisių padėties abiejose šalyse vertinimą.

2023 m. spalio mėn. įsteigus Rytų partnerystės lyčių lygybės darbo grupę – platformą, skirtą lyčių lygybės įgyvendinimui pagal visus penkis ilgalaikius Rytų partnerystės politikos prioritetus stiprinti, 2024 m. vasario, gegužės ir gruodžio mėn. buvo surengti trys sėkmingi renginiai, kuriuose dalyviai galėjo aptarti iššūkius, gerą patirtį ir įgytą patirtį lyčių lygybės politikos ir programų srityje.

ES pasaulinės partnerystės ir daugiašalės pastangos lyčių lygybės srityje

ES, vykdydama pasaulinius ir daugiašalius įsipareigojimus, toliau naudojosi kiekviena galimybe propaguoti ir propaguoti visapusišką moterų ir mergaičių naudojimąsi visomis žmogaus teisėmis. Ji glaudžiai bendradarbiavo su Jungtinių Tautų sistema, įskaitant JT Moterų, Jungtinių Tautų gyventojų fondą, UNICEF, Žmogaus teisių tarybą ir JT Generalinės Asamblėjos Trečiąjį komitetą. ES toliau rėmė visapusišką Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims įgyvendinimą ir įvairiuose daugiašaliuose forumuose propagavo moterų žmogaus teisių gynėjų, moterų (teisių) organizacijų ir jaunimo vadovaujamų organizacijų darbą. ES taip pat stebi ir remia 5-ojo darnaus vystymosi tikslo lyčių lygybės srityje įgyvendinimą visais valdymo lygmenimis, vykdydama mokslinius tyrimus, kuriais siekiama įgalinti vietos valdžios institucijas pritaikyti pasaulinius tikslus prie jų konkrečių aplinkybių įgyvendinant vietos DVT projektą.²⁷⁷

ES dalyvavo Moterų padėties komisijos 68-ojoje sesijoje (CSW68), kuri įvyko 2024 m. kovo mėn. JT būstinėje Niujorke. ES pakvietė pilietinės visuomenės atstovus į savo delegaciją, kuriai vadovavo buvusi už lygybę atsakinga ES Komisijos narė Helena Dalli. Vykdydama informavimo veiklą ES taip pat surengė keturis papildomus renginius, įskaitant kartų dialogą, kurį surengė ir

275 Gender-Age Marker Toolkit, https://ec.europa.eu/echo/files/policies/sectoral/gender_age_marker_toolkit.pdf. (anglų k.).

276 <https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/about-knowledge-network>

277 JRC vietos DVT projektas atspindi ES įsipareigojimą integruoti lyčių lygybę į visus DVT ir valdymo lygmenis.

Knygelėje „Ne kitas 5 DVT“ apibendrinami iššūkiai, geriausia patirtis ir rekomendacijos dėl lyčių lygybės ES, daugiausia dėmesio skiriant tam, kad vietos valdžios institucijos galėtų pritaikyti pasaulinius tikslus prie savo unikalių aplinkybių. Tolesniais šiuo metu peržiūrimais moksliniais tyrimais siekiama stiprinti 5-ojo DVT stebėsenos sistemas skatinant pagal lytį suskirstytus duomenis, dalyvaujamosius metodus ir tarpsektorinę analizę, taip skatinant pokyčius skatinančią politiką, kuria mažinamas atotrūkis tarp pasaulinių užmojų ir vietos realijų.

moderavo ES jaunimo atstovai, pavadinimu „HerPower: Švietimo galia siekiant lyčių lygybės“, bendradarbiaujant su UNICEF. 68-ojoje Moterų padėties komisijos sesijoje ES sustiprino savo, kaip gerai koordinuojamo pažangaus regioninio bloko, vaidmenį. Rezultatų dokumentas yra unikalus tuo, kad jame lyčių aspektas taikomas skurdo panaikinimui, socialinei politikai ir pagrindiniams tarptautinių finansų klausimams, pavyzdžiui, skolai, apmokestinimui, tarptautinei prekybai ir tarptautinės finansų struktūros reformai. Tekste nustatyti tvirti įsipareigojimai dėl moterų teisinio veiksnio, ekonominio savarankiškumo ir nepriklausomumo, grindžiami jų teise dirbti ir vienodu priežiūros ir namų ūkio pareigų pasidalijimu tarp namų ūkyje dirbančių moterų ir vyrų. Ji taip pat įsipareigoja investuoti į priežiūros ekonomiką.

Europos Komisija, kaip viena iš Kovos su smurtu dėl lyties veiksmų koalicijos lyderių, toliau rėmė 2021 m. pradėtą pasaulinę įvairių suinteresuotųjų subjektų iniciatyvą „Kartų lygybės forumas“, kuria siekiama propaguoti moterų teises ir lyčių lygybę visame pasaulyje, ir buvo jos partnerė.²⁷⁸ Todėl Komisija rėmė geresnį koordinavimą su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant pilietinę visuomenę, kad Pasauliniame skaitmeniniame susitarime, Ateities pakte ir 79-ojoje Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje būtų skatinama lyčių lygybė.²⁷⁹ 2024 m. atskaitomybės ataskaitoje pabrėžiama apčiuopiama pažanga siekiant lyčių lygybės tikslų, kurią sėkmingai užtikrino Kartų lygybės forumas ir jo atsakingi už įsipareigojimus asmenys.²⁸⁰

2024 m. lapkričio mėn. Baku vykusios 29-osios JT klimato kaitos konferencijos metu ES kartu su Švedijos tarptautinio vystomojo bendradarbiavimo agentūra ir bendradarbiaudama su organizacija „JT Moterys“ surengė podiumo diskusiją „Investicijos į lyčių lygybę siekiant sąžiningos ir žaliosios pertvarkos“. Diskusijoje atkreiptas dėmesys į klimato krizės poveikį lytims: moterys ir mergaitės patiria didžiausią klimato kaitos poveikį, o lyčių nelygybė didėja dėl klimato kaitos padarinių. Tačiau moterų teisių organizacijos gali atlikti svarbų vaidmenį sprendimų priėmimo procesuose, susijusiuose su kovos su klimato kaita finansavimu.

ES toliau propagavo ir propagavo lyčių lygybę pagrindiniuose daugiašaliuose forumuose, pavyzdžiui, G 7 ir G 20. ES atliko pagrindinį vaidmenį G 7 lyčių lygybės ir moterų įgalėjimo darbo grupėje. Ji prisidėjo prie diskusijų dėl kovos su smurtu dėl lyties ir moterų ekonominio įgalėjimo G 7 visuomenėse ir visame pasaulyje, be kita ko, 2024 m. spalio mėn. Matroje įvykusiame G 7 ministrų susitikime lyčių lygybės ir moterų įgalėjimo klausimais. Prieš G 7 vadovų aukščiausiojo lygio susitikimą 2024 m. birželio mėn. buvo paskelbtas trečiasis Lyčių nelygybės rodiklių suvestinės²⁸¹ leidimas – metinis dokumentas, skirtas pažangai siekiant lyčių lygybės G 7 šalyse ir ES nuo 2022 m. stebėti.

2024 m. taip pat buvo pirmieji specialios darbo grupės moterų įgalėjimo klausimais G20 veiklos metai, kaip paskelbta 2023 m. Delio vadovų deklaracijoje. Pirmininkaujant Brazilijai, diskusijose daugiausia dėmesio skirta lygybei, įskaitant autonomiją ir priežiūros ekonomiką, kovai su mizoginija ir smurtu, taip pat klimato kaitai. 2024 m. spalio mėn. Brazilijoje įvyko G 20 ministrų susitikimas moterų įgalėjimo klausimais. Tai suteikė galimybę G 20 šalims ir ES dar kartą patvirtinti savo įsipareigojimą siekti lyčių lygybės ir moterų įgalėjimo ir paspartinti pažangą siekiant darnaus vystymosi tikslų, kaip nurodyta specialiaame pirmininko pareiškime.²⁸²

278 <https://commitments.generationequality.org/>

279 <https://www.un.org/techenvoy/global-digital-compact>; <https://www.un.org/en/summit-of-the-future/pact-for-the-future>

280 <https://commitments.generationequality.org/accountability-report-2024>

281 <https://www.pariopportunita.gov.it/it/news-e-media/news/2024/g7-dashboard-on-gender-gaps-2024-eng/#:~:text=The%20Dashboard%20on%20Gender%20Gaps.opportunities%20between%20men%20and%20women>

282 <https://www.g20.utoronto.ca/2024/241011-women-chair-statement.html>

Lyčių lygybė taip pat tebėra ES partnerystės su įvairiomis organizacijomis ir regionais visame pasaulyje pagrindas. ES toliau remia Viduržemio jūros šalių sąjungą įgyvendinant 2022 m. spalio mėn. Madride priimtą 5-ąją Viduržemio jūros šalių sąjungos ministrų deklaraciją dėl moterų vaidmens visuomenėje stiprinimo, kurioje daugiausia dėmesio skiriama teisinių sistemų stiprinimui, moterų galimybių siekti lyderystės gerinimui, moterų dalyvavimo ekonominiame gyvenime didinimui ir kovai su smurtu prieš moteris ir mergaites. ES taip pat remia VJS ir Annos Lindh fondo vykdomus jaunimo vadovaujamus veiksmus.²⁸³

Smurto dėl lyties panaikinimas

Per pastaruosius kelerius metus ES įsipareigojimas panaikinti smurtą dėl lyties nuolat virto praktinėmis priemonėmis ir finansavimu. 2023 ir 2024 m. ES iš savo humanitarinės pagalbos biudžeto skyrė maždaug 50 mln. EUR tiksliniams veiksams, kuriais siekiama užkirsti kelią smurtui dėl lyties ekstremaliosiose situacijose, jį sušvelninti ir į jį reaguoti, palyginti su 41,3 mln. EUR 2022 m. ir 33,1 mln. EUR 2021 m.

ES toliau remia iniciatyvą „Spotlight“ – didžiausią pasaulinę iniciatyvą, kuria siekiama iki 2030 m. panaikinti visų formų smurtą prieš moteris ir mergaites ir kurią 2017 m. pradėjo ES kartu su Jungtinėmis Tautomis. Praėjus šešeriems metams nuo iniciatyvos „Spotlight“ pradžios, ji buvo visiškai įgyvendinta penkiuose regionuose pagal 26 šalių programas, 5 regionines programas ir dvi programas su JT patikos fondais. Dėl savo sėkmės ji buvo pasirinkta kaip viena iš 12 didelio poveikio iniciatyvų pagal DVT. Prasidėjus iniciatyvos „Spotlight“ 2.0 etapui, ES ir JT siekia išlaikyti įgyvendinant šią iniciatyvą pasiektus laimėjimus ir sukauptas žinias, iki 2030 m. pasitelkdamas 16,5 mln. EUR vertės iniciatyvos „Spotlight“ didelio poveikio smurto panaikinimo programą ir toliau investuodamas į naujas šalių ir regionines programas. Šalių lygmeniu Europos Komisija iki šiol skyrė 36 mln. EUR programai „Spotlight 2.0“ Ugandoje, Siera Leonėje ir Ekvadore, o 20 mln. EUR numatyta antrajam Afrikos regioninės programos etapui.

„Spotlight“ pavyzdinė skaitmeninio dalyvavimo kampanija #WithHer yra ES pastangų kovoti su lyčių stereotipais ir žalingomis socialinėmis normomis, viena iš pagrindinių smurto dėl lyties priežasčių, pagrindas. #WithHer daugiausia dėmesio skiria kultūrinių nuomonės formuotojų internetinių pokalbių kuravimui ir aktyvistų bei išgyvenusiųjų istorijų platformai. Nuo 2021 m. kampanija pasiekė daugiau kaip 224 mln. „X“ (anksčiau – „Twitter“), „Facebook“ ir „Instagram“ naudotojų ir savo kruopščiai parengtomis žinutėmis svariai prisideda prie kovos su žalingomis lyčių normomis ir stereotipais. Sėkmingai įgyvendinus kampaniją #WithHer, buvo įsteigtas fondas WithHer, skirtas tiesiogiai teikti išteklius šešių visuomeninių moterų organizacijų, siekiančių nutraukti smurtą prieš moteris ir mergaites, grupei. Maždaug 70 % lėšų (500 000 JAV dolerių) buvo tiesiogiai skirta organizacijoms dotacijų gavėjoms kaip lanksčios neribotos dotacijos, suteikiančios dotacijų gavėjams galimybę padengti pagrindines organizacines išlaidas, kurios retai padengiamos iš projektų grindžiamo finansavimo.

ES LLVP III lyčių lygybės veikslių planu ES įsipareigojo didinti finansinę ir politinę paramą moterų teisėms ir feministinėms organizacijoms šalyse partnerėse ir kovoti su mažėjančia pilietinės visuomenės erdve, dėl kurios stiprėja priešiška reakcija į moterų žmogaus teises ir ribojamos žmonių galimybes reikalauti savo vyriausybės atskaitomybės. Moterų teisių organizacijos ir feministiniai judėjimai atlieka itin svarbų vaidmenį skatinant ilgalaikę pažangą, šalinant

²⁸³ Pavyzdžiui, VJS jaunimo forumas, VJS Viduržemio jūros regiono jaunimo laboratorija 2024 m., VJS praktiniai seminarai ir susitikimai moterų įgalėjimo klausimais, Anna Lindh fondo Jaunosios pilietinės visuomenės lyderystės programa arba Viduržemio jūros regiono programa „Veiklus jaunimas“.

struktūrinius lyčių nelygybės veiksnius, pavyzdžiui, patriarchalines sistemas, žalingas visuomenės normas ir kultūrinę praktiką, kuria įtvirtinamas smurtas ir diskriminacija dėl lyties. 22 mln. EUR vertės propagavimo, koalicijos kūrimo ir transformatyviųjų feministinių veiksmų siekiant panaikinti smurtą prieš moteris programa, pradėta 2024 m. JT aukščiausiojo lygio susitikimo dėl ateities metu, yra dar vienas praktinis ES įsipareigojimo nutraukti smurtą prieš moteris ir mergaites rezultatas.

Be to, ES naudojo visas turimas priemones, kad įveiktų sunkią smurto dėl lyties ekstremaliosiose situacijose ir su konfliktais susijusio seksualinio smurto padėtį. ES skyrė 2 mln. EUR Pasauliniam nukentėjusių asmenų fondui, iš kurio finansuojamas žalos atlyginimas ir žalos atlyginimas su konfliktais susijusio seksualinio smurto aukoms. Keliose pasaulio šalyse dėl Pasaulinio maitintojo netekusių asmenų fondo veiklos vyriausybės ėmėsi pirmųjų veiksmų rengdamos susijusius teisės aktus ir žalos atlyginimo programas. Iki šiol per projektus Gvinėjoje, Kongo Demokratinėje Respublikoje, Irake ir Turkijoje (įskaitant išgyvenusius asmenis iš Sirijos) daugiau kaip 3 000 išgyvenusiųjų gavo arba pradėjo gauti visapusiškas laikinas žalos atlyginimo priemones. 2024 m. rugsėjo mėn. ES taip pat sušaukė pirmąją Europos Komisijos Europos civilinės saugos ir humanitarinės pagalbos operacijų generalinio direktorato ir Jungtinių Tautų gyventojų fondo aukšto lygio dialogą. ES glaudžiai bendradarbiavo su JT Generalinio Sekretoriaus specialiuoju atstovu seksualinio smurto konfliktų metu klausimais ir sudarė palankesnes sąlygas keistis nuomonėmis su Politiniu ir saugumo komitetu. Minint Tarptautinę seksualinio smurto konfliktų metu panaikinimo dieną, birželio 19 d. ES vyriausiasis įgaliojantis užsienio reikalams ir saugumo politikai Josepas Borrellis ir JT specialioji įgaliojanti seksualinio smurto konfliktų metu klausimais Pramila Patten paskelbė bendrą pareiškimą.

Ribojamosios priemonės (sankcijos) yra dar viena svarbi ES priemonė siekiant stiprinti atskaitomybę už su konfliktais susijusį seksualinį smurtą dėl lyties. 2024 m. balandžio mėn. ES nustatė ribojamąsias priemones trims subjektams pagal Visuotines sankcijas už žmogaus teisių pažeidimus dėl plačiai paplitusio seksualinio smurto ir smurto dėl lyties, atsižvelgdama į jų atsakomybę už 2023 m. spalio 7 d. Izraelyje įvykdytus brutalius ir beatodairiškus teroristinius išpuolius.²⁸⁴Tuo pat metu ES nuolat ragino nedelsiant nutraukti ugnį, nutraukti išpuolius prieš civilius gyventojus ir sunaikinti pagrindinę civilinę infrastruktūrą, taip pat apsaugoti perkeltuosius asmenis. ES aktyviai rėmė tarptautinius partnerius ir su jais bendradarbiavo, kad būtų imtasi apčiuopiamų negrįžtamų veiksmų siekiant dviejų valstybių sambūviu pagrįsto sprendimo, be kita ko, 2024 m. rugsėjo mėn. sukurdama Pasaulinį dviejų valstybių sambūviu pagrįsto sprendimo įgyvendinimo aljansą. Ši iniciatyva, kuriai bendrai vadovauja ES ir kurioje dalyvauja 100 dalyvaujančių valstybių ir tarptautinių organizacijų, yra bendradarbiavimo su regioniniais ir tarptautiniais partneriais platforma, skirta Izraelio ir Palestinos konflikto politiniam sprendimui užtikrinti ir paspartinti. 2024 m. ES taip pat gerokai padidino savo humanitarinę pagalbą – Palestinei skirta 237 mln. EUR,²⁸⁵ ir siekė remti moteris ir mergaites Palestinoje įgyvendindama iniciatyvas, kuriomis kovojama su smurtu dėl lyties ir vykdoma apsaugos veikla. 2025 m. sausio 18 d. vyriausiasis įgaliojantis paskelbė pareiškimą ES vardu, kuriame šiltai palankiai įvertino susitarimą dėl ugnies nutraukimo Gazoje, kuriame numatyta palaipti paleisti įkaitus, nutraukti karo

284 Tarybos sprendimas (BUSP) 2024/1074. Į sąrašą įtraukti subjektai yra Al-Quds brigados – Palestinos islamo džihado, kurį ES įtraukė į teroristinių organizacijų sąrašą, ginkluotas sparnas; Nukhba pajėgos – į ES sąrašą įtrauktos teroristinės organizacijos „Hamas“ specialiųjų pajėgų padalinys; ir Qassam brigados, Hamas karinis sparnas.

285 Šis pavadinimas neturi būti aiškinamas kaip Palestinos Valstybės pripažinimas ir nekeičia valstybių narių atskirų pozicijų šiuo klausimu.

veiksmus ir palengvinti humanitarines kančias Gazoje. 2025 m. kovo mėn.²⁸⁶ pasibaigus susitarimo dėl ugnies nutraukimo pirmajam etapui, ES paragino skubiai atnaujinti derybas dėl antrojo etapo.

ES taip pat remia specialius projektus, kuriais kovojama su smurtu dėl lyties. Tai apima paramą smurtą dėl lyties patyrusiems asmenims, pagalbą dokumentuojant moterų ir mergaičių žmogaus teisių pažeidimus Etiopijoje ir apie juos pranešant,²⁸⁷ lyčių stereotipų naikinimą Rytų partnerystėje,²⁸⁸ aukų ir smurtą patyrusių asmenų nukreipimo sistemų stiprinimą ir paramą rengiant lyčiai atžvalgius teisės aktus dėl kibernetinio smurto Vakarų Balkanuose.²⁸⁹

Moterys, taika ir saugumas

ES tęsė darbą, susijusį su ES strateginio požiūrio į moteris, taiką ir saugumą (MTS) ir jo veiksmų plano įgyvendinimu, siekdama toliau įtvirtinti lyčių lygybės aspektą ES diplomatijoje, politiniame dialoge ir priimant politinius sprendimus. ES veiksmų plano dėl moterų, taikos ir saugumo laikotarpis buvo pratęstas iki 2027 m., siekiant jį suderinti su daugiamete finansine programa ir LLVP III. 2024 m. spalio 25 d. JT Saugumo Tarybos atvirose diskusijose dėl moterų, taikos ir saugumo ES ambasadorė lyčių ir įvairovės klausimais Ronner-Grubacic paskelbė pareiškimą „Moterų dalyvavimas tarptautinėje taikos ir saugumo veikloje nuo teorijos iki praktikos“.

ES prisidėjo prie Moterų, taikos ir saugumo darbotvarkės:

- remti lyčių lygybės, saugumo ir taikos palaikymo projektus Moldovoje, taip pat Mongolijoje, Indonezijoje ir kitose Azijos šalyse, remiant Pietryčių Azijos valstybių asociaciją (ASEAN);
- remti išminavimo pastangas, kad šalies viduje perkelti asmenys Azerbaidžane galėtų saugiai grįžti;
- remti moterų lyderystę Mianmare taikant išankstinio perspėjimo ir civilinės apsaugos mechanizmus;
- priimti nacionalinį veiksmų planą dėl MTS Vietname;
- remti oficialių bendruomenės ankstyvojo perspėjimo ir ankstyvojo reagavimo sistemų kūrimą Somalyje; ir
- remti MTS darbotvarkės institucionalizavimą ir lokalizavimą Filipinuose.

ES taip pat pasinaudojo savo diplomatine galia, kad

- Indonezijoje ir ASEAN rengti diplomacinius informacinius susirinkimus MTS klausimais;
- Turkmėnistane suburti priimančiąją paramos teikėjų grupę lyčių lygybės klausimais;

286 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/01/18/israelpalestine-statement-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-eu-welcoming-the-ceasefire-and-hostage-deal-in-gaza/>

287 „Stiprinti į išgyvenusius asmenis orientuotą atsaką. Holistinis, visapusiškas, į nukentėjusius asmenis orientuotas smurtas dėl lyties programuojant ekstremaliąsias situacijas Tigrėje (5 mln. EUR, 2021 08 12) ir „Smurtą dėl lyties patyrusių asmenų teisės kreiptis į teismą didinimas pasitelkiant bendradarbiavimą vietos lygmeniu Etiopijos Afaro ir Amharos regionuose“ (1 mln. EUR, 2023 06 12).

288 „ES 4 lyčių lygybė. „Kartu prieš lyčių stereotipus ir smurtą dėl lyties II“ (angl. Together Against Gender Stereotypes and Gender-Based Violence II), kurią įgyvendina UNFPA ir JT Moterys.

289 „EU4 Gender Equality – Women’s Economic Empowerment and Ending Violence Against Women“, įgyvendinama Vakarų Balkanų šalyse (Albanijoje, Bosnijoje ir Hercegovinoje, Kosove*, Juodkalnijoje, Šiaurės Makedonijoje, Serbijoje). *Šis pavadinimas nekeičia pozicijų dėl statuso ir atitinka JT ST rezoliuciją 1244/1999 bei Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonę dėl Kosovo nepriklausomybės deklaracijos.

- įtraukti moterų teisių klausimą į ES ir Indonezijos, Turkmėnistaną, Uzbekistaną, Laosą, Kazachstaną ir Uzbekistaną dialogų žmogaus teisių klausimais darbotvarkę; ir
- rengti įvairius susitikimus su žmogaus teisių gynėjomis moterimis ir jas tiesiogiai remti, pavyzdžiui, Pakistane.

Bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP) misijos ir operacijos pagal Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės taikos, stabilumo ir konfliktų prevencijos teminę programą ir toliau atliko svarbų vaidmenį įgyvendinant MTS darbotvarkę. Vadovaujantis civilinių operacijų vado veiklos gairėmis dėl lyčių aspekto integravimo, vykdant misijų stebėsenos, mentorystės, konsultavimo ir mokymo veiklą įgyvendinamos įvairios lyčių aspekto integravimo priemonės. Prevencija ir apsauga yra esminiai misijų įgaliojimų aspektai, kuriais grindžiamas jų darbas užkertant kelią su konfliktais susijusiam seksualiniam smurtui ir smurtui dėl lyties ir apsaugant moteris ir mergaites nuo jo. Jomis taip pat siekiama didinti moterų dalyvavimą civilinio saugumo sektoriaus reformoje remiant atitinkamas moterų asociacijas, didinant moterų galimybes siekti karjeros ir reformuojant žmogiškųjų išteklių politiką atsižvelgiant į lyčių aspektą.

ES taip pat toliau susitiko su moterų nevyriausybių organizacijų atstovais iš įvairių pasaulio šalių ir rėmė visapusišką, lygiateisį ir prasmingą moterų ir mergaičių dalyvavimą ir lyderystę konfliktų prevencijos ir sprendimo srityje. Ypatingas dėmesys ir toliau buvo skiriamas moterų tarpininkų vaidmens stiprinimui visose tarpininkavimo srityse, padedant patarėjui lyčių klausimais, kuris remia ES tarpininkavimo priemonę, kad vykdant visas tarpininkavimo užduotis būtų užtikrintas lyčių aspektu grindžiamas požiūris. ES, pasitelkdama įgyvendinančiuosius partnerius, teikė paramą moterims kaip „vidaus tarpininkėms“²⁹⁰ įvairiuose konfliktų kontekstuose ir užsakė regioninių moterų tarpininkų tinklų tyrimą. ES taip pat reguliariai rengė keitimąsi informacija apie regioninių moterų tarpininkų tinklų vaidmenį ir sudarė palankesnes sąlygas ES tarpininkavimo siekiant taikos praktikos bendruomenei ir praktiniam seminarui tarpininkavimo ir pereinamojo laikotarpio teisingumo klausimais (abu renginiai vyko 2024 m. spalio mėn.).

ES teikė tikslią paramą moterų dalyvavimui Artimųjų Rytų taikos procese didinti. 1 mln. EUR vertės Moterų patariamosios tarybos projektu, kuris šiuo metu yra antrame etape, remiamas moterų dalyvavimas Sirijos taikos procese. Moterų patariamoji taryba yra pirmasis JT specialiajai politinei misijai sukurtas lyčių įtraukties mechanizmas. Valdyba yra 2016 m. sudaryta 15 moterų iš Sirijos grupė, kuriai pavesta konsultuoti JT specialųjį pasiuntinį visais politinio proceso aspektais. Ja siekiama užtikrinti, kad taikos derybose dalyvautų daug moterų, bendradarbiaujant su vietos, nacionaliniais, regioniniais ir tarptautiniais politiniais suinteresuotaisiais subjektais. Grupei pavyko suburti visų rinkimų apygardų atstovus, be kita ko, ginčytiniais klausimais, pavyzdžiui, dėl Konstitucijos projekto rengimo.

Sudane ES teikė paramą įtraukiam politiniam procesui, daugiausia dėmesio skirdama (jaunų) Sudano moterų vaidmeniui, surengdama tris konsultacijas su civiliniais suinteresuotaisiais subjektais raundus ir specialų jaunimo dialogą, taip pat paramą seksualinio smurto, susijusio su konfliktais, aukoms. Etiopijoje planuojama tolesnė psichikos sveikatos ir psichosocialinė parama bei parama seksualinio smurto, susijusio su konfliktais, aukoms, siekiant papildyti esamus politinius dialogus. Centrinės Afrikos Respublikoje ir Mozambike ES finansavo projektą, kuriuo siekiama padidinti veiksmingą moterų dalyvavimą ginkluotosiose pajėgose ir karinių bei civilių gyventojų tarpusavio santykiuose. Filipinų autonominiame regione Bangsaramė pagal Paramos stovyklų pertvarkymui pasitelkiant įtraukti, smurto prevenciją ir ekonominę įgalėjimą programą lyčių aspektas

290 "Insider" tarpininkavimas yra transformuojantis, eilinių žmonių požiūris į taikos kūrimą, kai patikimi bendruomenės nariai, žinomi kaip "Insider" tarpininkai, dialogo būdu sprendžia vietinius konfliktus.

integruojamas stengiantis šešias pagrindines paskelbtas Moro islamo išsivadavimo fronto stovyklas paversti taikiomis ir produktyviomis bendruomenėmis.

2024 m. pradžioje taip pat buvo apibrėžta nauja ES konfliktų analizės atsižvelgiant į lyčių aspektą metodika, kaip numatyta ES strateginiame kelrodyje, remiantis 2024 m. gegužės–rugsėjo mėn. vykusia bendra ES ir JT konfliktų analize atsižvelgiant į lyčių aspektą. Pratybų metu buvo išbandyta tiek bendra metodika (apimanti Jungtinių Tautų vystymosi programą ir ES metodikas), tiek bendras ES ir JT partnerystės požiūris.

2024 m. moterų ir mergaičių žmogaus teisių padėtis Afganistane toliau blogėjo. 2024 m. rugpjūčio mėn. kodifikavęs „moralės įstatymą“, Talibanas institucionalizavo oficialią diskriminacijos sistemą, kuria ribojamos moterų galimybės dalyvauti ne tik politikoje, bet ir socialinėje, ekonominėje ir švietimo veikloje. Vidurinis išsilavinimas vis dar draudžiamas, o Talibanas ir toliau sistemingai riboja galimybes naudotis formaliojo švietimo sistema, riboja švietimo galimybių pasirinkimą ir net riboja švietimą užsienyje. Išimtyms kai kuriuose sektoriuose, pavyzdžiui, sveikatos, kurių iš pradžių buvo išvengta, vėliau buvo panaikintos (2024 m. gruodžio mėn. moterims buvo uždrausta lankyti medicininius mokymus). Draudimai moterims dirbti NVO (2022 m. gruodžio mėn.) ir JT agentūrose (2023 m. balandžio mėn.) nebuvo panaikinti. De facto ministerijai „Veiksmų prevencija, dorybių skatinimas“ (PVPV) suteikti papildomi vykdymo užtikrinimo įgaliojimai ir ji toliau taiko moterims ekonominius, socialinius, privačius ir politinius apribojimus. Moterys reguliariai patiria fizinės bausmės (taip pat viešai) šariato teismuose.

ES tebėra įsipareigojusi remti Afganistano moteris ir palaiko nuolatinį dialogą su vis dar Afganistane esančiomis moterimis ir moterų teisių aktyvistais, kartu sudarydama palankesnes sąlygas žmogaus teisių gynėjams saugiai išvykti iš Afganistano. Nuo 2024 m. liepos mėn. ES delegacija Afganistane taip pat yra viena iš Afganistano koordinavimo grupės lyčių ir žmogaus teisių sektoriaus techninės darbo grupės pirmininkų. Įgyvendindama 6 mln. EUR vertės Afganistano įtraukaus dialogo iniciatyvos projektą, ES remia moterų nuomonės integravimą į dialogo formatus rengiant Afganistano moterų specialistų mokymus ir skatinant jų tobulėjimą (žiniasklaidos, sveikatos ir verslo sektoriuose, kuriuose moterims vis dar leidžiama dirbti pagal Talibano teisės aktus). Be to, pasitelkdama 15 mln. EUR vertės partnerystę su Jungtinių Tautų vystymosi programa, ES aktyviai remia moterų ekonominį įgalėjimą privačiame sektoriuje.

ES įgyvendina ir atidžiai stebi principinį pagalbos teikimą pagal principą „moters – moters“, dėl kurio susitarta su kitais pagrindiniais tarptautiniais paramos teikėjais. Vykdydama šias pastangas, pasitelkdama 15 mln. EUR vertės partnerystę su organizacija „JT Moterys“, ES 2024 m. finansavo Afganistanui skirtą lyčių profilį, kad padėtų kiekybiškai įvertinti ir įvertinti, koku mastu naujais Talibano nustatytais įstatymais ribojama ir daroma socialinė žala moterims, taip pat rekomendacijas, kaip galima spręsti šių apribojimų problemą.

Vienodas dalyvavimas ir ekonominis įgalėjimas

ES yra įsipareigojusi užtikrinti lygiateisį, visapusišką ir prasmingą moterų dalyvavimą visuomenės gyvenime, be kita ko, politinėje ir ekonominėje srityse. ES siekia skatinti moterų politinį vadovavimą, taip pat jų dalyvavimą pagrindiniuose tarptautiniuose sektoriuose, kuriuose joms nepakankamai atstovaujama, pavyzdžiui, kovos su terorizmu sektoriuje. Kalbant apie ekonominį įgalėjimą, ES remia moterų dalyvavimą dvejopoje skaitmeninėje ir žaliwojoje pertvarkoje, vykdydama investicijas, kuriomis atsižvelgiama į lyčių aspektą, ir skatina lyčių lygybę vykdydama prekybos politiką.

2024 m. kovo mėn. ES pradėjo įgyvendinti naują savo Moterų ir jaunimo demokratinio dalyvavimo iniciatyvos komponentą²⁹¹ – bendradarbiavimo pastangas, kuriomis siekiama skatinti visapusišką ir veiksmingą moterų dalyvavimą politikoje ir sprendimų priėmimo procese visame pasaulyje. Ši programa, kuriai trejų metų laikotarpiui skirta 11,5 mln. EUR, skirta nuolatinėms kliūtims, trukdančioms moterų atstovavimui viešajame gyvenime, įskaitant įsigalėjusius lyčių stereotipus ir diskriminacinę praktiką, šalinti.

ES, bendradarbiaudama su ASEAN Moterų reikalų komitetu, taip pat remia moterų politinio dalyvavimo ir lyderystės ASEAN tyrimą. Tyrimo tikslas – iki 2025 m. pateikti rekomendacijų, kaip institucionalizuoti regioninės pažangos moterų politinio dalyvavimo ir lyderystės srityje stebėjimo mechanizmą.

Jau 2022 m. Europos Sąjungos Taryba pripažino, kad pasaulinės pastangos užkirsti kelią terorizmui ir smurtiniam ekstremizmui ir su jais kovoti turėtų apimti stiprų lyčių aspektu grindžiamą aspektą. ES pastangos įgyvendinti šią viziją apima paramą lyčių aspekto integravimui į Pasaulinio kovos su terorizmu forumo darbą, taip pat naują projektą „Moters kovos su terorizmu srityje“ (3,5 mln. EUR), kuris turi būti pradėtas įgyvendinti 2025 m. ir kuriuo bus siekiama didinti aktyvų ir prasmingą moterų dalyvavimą ir atstovavimą joms saugumo ir kovos su terorizmu srityje visame pasaulyje. Įgyvendindama kovos su terorizmu JUST programą, Europos Komisija siekia padidinti moterų skaičių teisės saugos institucijose, kad būtų pagerinti valdžios institucijų pajėgumai visoje kovos su terorizmu nusikalstamoje grandinėje. Pietinėje Viduržemio jūros regiono dalyje įgyvendinant ES finansuojamą regioninį projektą „Momentum“, pagal kurį bendradarbiaujama su Interpolu, stiprinamas lyčių aspekto integravimas teisės saugos institucijose. ES bendrai finansuojama Investicinės klimato reformos priemonė sustiprino darbą, susijusį su verslo aplinkos reformomis, kuriomis sudaromos palankesnės sąlygos moterims dalyvauti ekonomikoje. ES toliau skatino moterų verslumą ir galimybes įsidarbinti pasitelkdama Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno (AKR) lyčių lygybės priemonę, pagal kurią Europos Komisija remia Europos investicijų banką, kad jis teiktų paskolas Afrikos vietos ir regioniniams bankams, siekiant pagerinti moterų galimybes gauti finansavimą ir verslumą, ir Europos komandos iniciatyvą „Investicijos į jaunas įmones Afrikoje“ (IYBA). 2024 m. patvirtinta nauja IYBA programos Rinkos kūrimo platforma, skirta remti jaunas ir augančias įmones, visų pirma moterų vadovaujamas įmones.

ES taip pat skatino ir rėmė moterų ekonominį įgalėjimą savo kaimyniniame regione, pavyzdžiui, įgyvendindama regioninę Europos komandos iniciatyvą dėl darbo vietų kūrimo vykdant prekybą ir investicijas pietinėse kaimyninėse šalyse – pirmuosius regioninius veiksmus, kuriais visapusiškai siekiama gerinti moterų verslininkų galimybes gauti finansavimą ir finansinę įtrauktį pietinėse Viduržemio jūros regiono šalyse, ir regioninę programą „EU 4 Gender Equality – Women’s Economic Empowerment and Ending Violence Against Women“, kuria siekiama skatinti moteris ir mergaites dalyvauti visuomenės gyvenime ir didinti moterų ekonominį potencialą.

ES toliau aktyviai dalyvavo Pasaulio prekybos organizacijos neoficialioje prekybos ir lyčių klausimų darbo grupėje. 2024 m. vykusioje 13-ojoje ministrų konferencijoje neformali darbo grupė kartu su labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių darbo grupe paskelbė verslininkėms skirtų finansinės įtraukties iniciatyvų rinkinį. ES taip pat bendradarbiavo su Tarptautine darbo organizacija (TDO) dėl projekto „Prekyba siekiant deramo darbo“, kuriuo siekiama pagerinti TDO pagrindinių konvencijų taikymą atrinktose šalyse, kurios prekiauja su ES, be kita ko, gerinant moterų darbo sąlygas ir užtikrinant, kad būtų laikomasi pagrindinių konvencijų Nr. 100 ir 111 dėl vienodo darbo užmokesčio ir nediskriminavimo. 2019–2024 m. ES projektui skyrė daugiau kaip 9 mln. EUR.

291 https://international-partnerships.ec.europa.eu/news-and-events/news/eu-and-partners-launch-wyde-womens-leadership-initiative-2024-03-14_en

Prekybos ir lyčių lygybės tikslai yra neatsiejama ES prekybos ir investicijų susitarimų dalis. 2024 m. ir 2025 m. pradžioje įsigaliojo susitarimai su Angola, Čile, Kenija ir Naująja Zelandija, kuriuose nustatyti teisiškai privalomi ir vykdytini įsipareigojimai dėl lyčių lygybės. 2024 m. gruodžio mėn. ES ir MERCOSUR pasiekė politinį susitarimą dėl prekybos susitarimo, į kurį įtrauktos panašios nuostatos. Vykdydamos darbą pagal ES ir Kanados išsamų ekonomikos ir prekybos susitarimą (IEPS) dėl prekybos ir rekomendacijas dėl lyčių lygybės, 2024 m. ES ir Kanada surengė du praktinius seminarus prekybos ir lyčių lygybės klausimais. Pagal ES bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistemą ES stebi, kaip lengvatomis besinaudojančios šalys laikosi pagrindinių tarptautinių konvencijų dėl moterų teisių ir lyčių lygybės skatinimo principų.

Siekiant geriau suprasti prekybos poveikį moterims, visuose Komisijos atliekamuose prekybos susitarimų ex ante ir ex post vertinimuose pateikiama speciali lyčių aspekto analizė. 2024 m. buvo baigtas ES ir Pietų Afrikos vystymosi bendrijos šalių ekonominės partnerystės susitarimo ex post vertinimas. Be to, 2024 m. Komisija pradėjo ES ir Kanados bei ES ir Japonijos prekybos susitarimų ex post vertinimus, į kuriuos taip pat įtraukta speciali lyčių aspekto analizė, o rezultatų tikimasi 2025 m.

Išvada

Artėjant 2020–2025 m. lyčių lygybės strategijos pabaigai, matome, kad kelias siekiant visiškos lyčių lygybės tebėra ilgas ir sunkus. Po 2024 m. Europos Parlamento rinkimų pirmą kartą Europos Parlamento istorijoje pastebėjome moterų narių dalies mažėjimą. Praėjusių metų antraštės nuo Afganistano draudimo moterims dalyvauti viešajame gyvenime iki šurprios Gisèle Pelicot bylos Prancūzijoje aiškiai primena, kad pažanga lyčių lygybės srityje yra trapi ir kad kovojant už moterų teises vis dar reikia ypatingo atsparumo.

Be to, vis dar nepakankamai moterų eina su sprendimų priėmimu susijusias pareigas ir joms tenka didžiausia priežiūros ir namų ūkio darbų našta. Vis dėlto šiuos nuolatinius iššūkius reikia palyginti su pastarųjų metų pažanga, kuri vos prieš porą dešimtmečių būtų buvusi neįsivaizduojama. Pirmoji Pirmininkės U. von der Leyen kadencija (2019–2024 m.) buvo susijusi su ES teisės aktais dėl lyčių lygybės, kurie lėmė svarbius pokyčius vienodo darbo užmokesčio, lyčių pusiausvyros bendrovių valdybose, profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros ir kovos su smurtu prieš moteris srityse. Dabar reikia suderintų bendrų pastangų siekiant užtikrinti, kad šie teisės aktai būtų tinkamai įgyvendinami, kad moterų ir mergaičių teisės ir orumas galiausiai ir nuosekliai būtų užtikrinami, saugomi ir propaguojami.

Akivaizdu, kad turime padaryti daug daugiau. EIGE lyčių lygybės indeksas rodo, kad Europa eina teisinga kryptimi, tačiau pažanga valstybėse narėse labai skiriasi, o tarp aukščiausių ir žemiausių balus gavusių valstybių narių yra didelis atotrūkis. Be to, nuolatiniai sunkumai, su kuriais moterys susiduria tam tikrose valstybėse narėse ir už ES ribų kovodamos su moterų teisių apribojimais ir jų padėties blogėjimu, pavyzdžiui, Irane, kur moterys priešinasi privalomam šydų dėvėjimui, rodo, kad reikia toliau imtis veiksmų ir būti budrioms. Kai pokyčiai neįvyksta natūraliai, imtis veiksmų yra mūsų kolektyvinė atsakomybė.

Atsižvelgiant į šiuos iššūkius, ateinančius penkerius metus Komisijos darbe daugiausia dėmesio ir toliau bus skiriama siekiui užtikrinti lygybę visiems ir lygybę visomis prasmėmis. Būsimoje moterų teisių veiksmų gairėse bus dar kartą patvirtinta pagrindinė teisė į moterų ir vyrų lygybę visose gyvenimo srityse. Tai suteiks gyvybiškai svarbią galimybę apmąstyti ilgalaikius lygybės Sąjungos tikslus, kuriuos norime galiausiai sukurti kartu, ir juos strategizuoti.

Pastabos

(Nukreipta iš puslapio Pierre Dieumegard)

Interneto nuorodos buvo kopijuojamos pažodžiui, jų nepatikrinus. Kai kurie iš jų yra neteisingi, nes tekstas buvo nukopijuotas iš darbinio dokumento, kuriame pateikta nuoroda į Europos Komisijos vidaus serverį. Pavyzdžiui, kai kurios nuorodos pažymėtos „Galima rasti internete“, tačiau dokumentas pateikiamas adresu <https://europeau.sharepoint.com/>, kuris neprieinamas įprastam skaitytojui.

Kad europiečiai suprastų vieni kitus, primename kalbų svarbą. 57 pastaboje aiškiai nurodyta, kad vertimai yra sudėtingi: „Lietuvoje šis procentas yra 55 %, tačiau jis nebuvo įtrauktas apskaičiuojant vidurkį kaip riktas. Rezultatas gali būti dėl vertimo problemos su žodžiu „slapping“, kuris neturi tikslaus vertimo į lietuvių kalbą ir galėjo būti aiškinamas kaip ne tokia sunki fizinės agresijos forma.“